

Proef ingediend met het oog op het behalen van de graad van
Master of Laws in de Rechten a.r. Economisch recht

Economische ongelijkheid in het voetbal: rode kaart voor het transfersysteem?

Inequality in football: a red card for the transfer system?

Niels VERBORGH

0529545

Academiejaar 2016-2017

Promotor: Tony JORIS

Jury: Ben VAN ROMPUY

Rechten & Criminologie

ABSTRACT: EEN JURIDISCHE ANALYSE VAN HET TRANSFERSYSTEEM

Deze masterproef handelt over het transfersysteem in het voetbal. Het onderzoek gaat na in welke mate het transfersysteem strijdig is met hogere rechtsnormen. Hierbij wordt vooral vertrokken vanuit een Europeesrechtelijke analyse, ook al zijn er uitweidingen naar het Belgisch recht voorzien. Het onderzoek is in essentie juridisch, maar bepaalde hoofdstukken hebben ook een economische invalshoek. De gehanteerde methode is in hoofdzaak descriptief en het onderzoek is rechtspositivistisch.

Na een korte inleidende aanloop in het eerste deel, wordt in het tweede deel nagegaan in welke mate de transferregels (on)verenigbaar zijn met het vrij verkeer van werknemers (artikel 45 VWEU) en het vrij verkeer van kapitaal (artikel 63 VWEU). In het derde deel volgt een mededingingsrechtelijke analyse van het transfersysteem. Alvorens tot een conclusie te komen in het vijfde deel, worden in het vierde deel enkele aanbevelingen geformuleerd.

Dit onderzoek toont aan dat de voetbalsector moeilijkheden ondervindt om zichzelf deftig te reguleren. De brede kloof tussen het recht en de praktijk is alarmerend. Het transfersysteem heeft dan ook veel pijnpunten. De huidige transferperiodes verhinderen een eerlijk competitieverloop, de contractstabiliteit is gebrekkig en de excessieve opzeggings- en transfervergoedingen staan op gespannen voet met het vrij verkeer van werknemers (artikel 45 VWEU). De individuele voetballer ziet zich in zijn arbeidsrelatie met zijn werkgever geconfronteerd met een ongelijkheid wat betreft de opzeggingsvergoeding en de krachtsverhoudingen in het (inter)nationaal voetbal zijn volledig scheefgetrokken. Het verbod op *third party ownership* is bedenkelijk in het licht van het vrij verkeer van kapitaal (artikel 63 VWEU) en de opleidingsvergoeding in haar huidige vorm is strijdig met het vrij verkeer van werknemers (artikel 45 VWEU). Het Europees mededingingsrecht vormt een potentieel sterk wapen om het transfersysteem onderuit te halen: het transfersysteem beperkt de mededinging (artikel 101 VWEU) en FIFA misbruikt haar machtspositie (artikel 102 VWEU). Daarnaast is de bescherming van minderjarigen een aandachtspunt. Het strekt tot de aanbeveling om zorgvuldig enkele principes van het Amerikaanse sportsysteem te omarmen om tot een betere en eerlijkere voetbalsector te komen.

SAMENVATTING

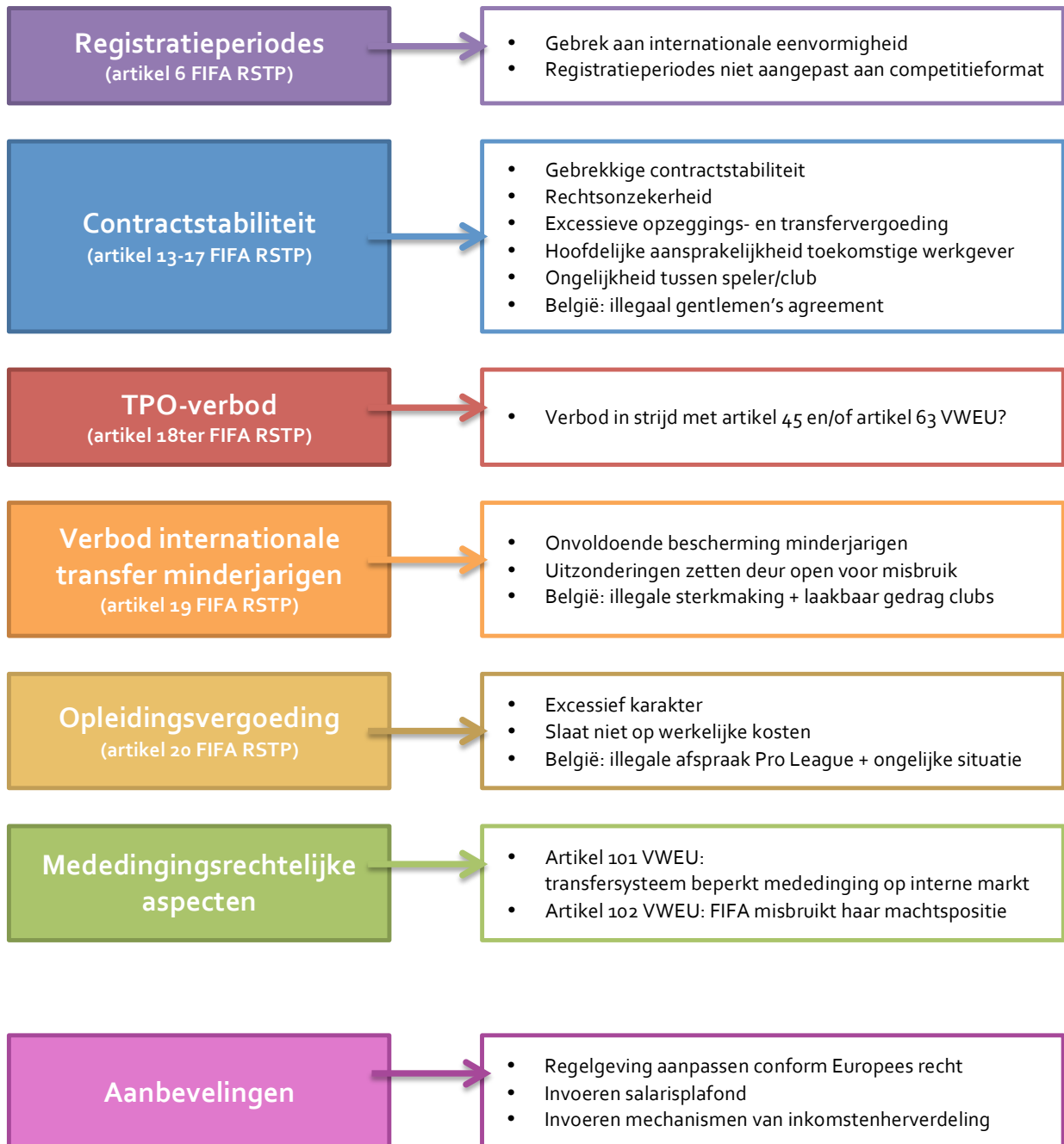
In deze masterproef wordt nagegaan in welke mate het transfersysteem in het voetbal strijdig is met het Europees recht.

De transferperiodes (artikel 6 FIFA RSTP) verhinderen een eerlijk competitieverloop omdat er een gebrek is aan internationale eenvormigheid. De transferperiodes zijn bovendien niet aangepast aan de competitieformats. De contractstabiliteit (artikel 13-17 FIFA RSTP) in de voetbalsector is gebrekkig. Daarnaast zijn excessieve opzeggings- en transfervergoedingen onverenigbaar met het Europees recht. Een speler ziet zich in zijn arbeidsrelatie met zijn club geconfronteerd met een ongelijkheid aangezien de opzeggingsvergoeding bij eenzijdige contractbreuk voor een speler in de regel veel hoger uitvalt dan de opzeggingsvergoeding die een club moet betalen in een gelijkaardige situatie. Bovendien heerst er voor spelers rechtsonzekerheid omtrent de werkelijke omvang van de opzeggingsvergoeding. De hoofdelijke aansprakelijkheid van de speler en zijn toekomstige werkgever bij een eenzijdige contractbreuk door een speler schendt het vrij verkeer van werknemers (artikel 45 VWEU). In België is er bovendien een *gentlemen's agreement* tussen clubs die de vrijheid van spelers op een illegale wijze beknot.

Het verbod op *third party ownership* (artikel 18ter FIFA RSTP) staat op gespannen voet met het vrij verkeer van kapitaal (artikel 63 VWEU). Het verbod van internationale transfers voor minderjarigen (artikel 19 FIFA RSTP) lijkt onvoldoende om minderjarigen op een adequate manier te beschermen. Bovendien zetten de vele uitzonderingen op de regel de deur open voor misbruik. Clubs schuwen moreel laakbaar gedrag niet als het gaat om het contracteren van minderjarigen. In België zijn op grote schaal gevallen bekend van illegale juridische constructies waarmee clubs minderjarigen aan zich proberen te binden. Ook de opleidingsvergoeding (artikel 20 FIFA RSTP) is niet vrij van kritiek. De opleidingsvergoeding in zijn huidige vorm schendt het vrij verkeer van werknemers (artikel 45 VWEU) omdat de vergoeding niet slaat op werkelijke kosten en omdat ze excessief is. De situatie in België omtrent de opleidingsvergoeding is problematisch omdat een Vlaams Decreet voor ongelijkheid zorgt op nationaal en internationaal niveau. De clubs treden dit Vlaams Decreet met de voeten, wat illustreert dat er in het voetbal een grote kloof gaapt tussen de wet en de praktijk.

Het Europees mededingingsrecht vormt een potentieel sterk wapen om het transfersysteem onderuit te halen: het transfersysteem beperkt de mededinging (artikel 101 VWEU) en FIFA misbruikt haar machtspositie (artikel 102 VWEU). Een fundamentele heroriëntatie dringt zich dan ook op. Het strekt tot de aanbeveling om zorgvuldig enkele principes van het Amerikaanse sportsysteem te omarmen om tot een betere en eerlijkere voetbalsector te komen.

GRAFISCHE VOORSTELLING: DE JURIDISCHE PROBLEMEN EN AANBEVELINGEN

VOORWOORD

Deze masterproef werd geschreven in het kader van de masteropleiding Rechten aan de Vrije Universiteit Brussel (VUB) en vormt het slotakkoord van mijn vijfjarige opleiding Rechten. Het afronden van deze masterproef dient zich dan ook aan als een ideale aangelegenheid om een woord van dank te richten aan zij die mij met raad en daad hebben bijgestaan.

Dat ik met een goed gevoel kan terugkijken op mijn tijd aan de VUB, heeft veel te maken met de aangename aanpak van het professorenkorps en de behulpzame medewerkers. Dankzij de flexibiliteit en bereidwilligheid van drs. GOMBEER, prof. dr. EGGERMONT, prof. dr. JORIS en prof. dr. VAN ROMPUY heb ik het geluk gehad om een masterproef te mogen schrijven over een materie die mij nauw aan het hart ligt. Het totstandkomen van deze masterproef heb ik dan ook aangevoeld als een aangenaam proces dat geen seconde wist te vervelen. Ik wens drs. GOMBEER en prof. dr. EGGERMONT te bedanken voor de uitstekende begeleiding bij het opstellen van het onderzoeksplan voor deze scriptie. De deskundige bijstand en het enthousiasme van prof. dr. JORIS en prof. dr. VAN ROMPUY vormden een absolute meerwaarde voor deze masterproef. De aanwijzingen en ondersteuning die ze mij elk vanuit hun specifiek vakgebied wisten aan te reiken, vormden een belangrijke en uiterst bruikbare steun.

Ook buiten de universiteitsbanken stond ik er zeker niet alleen voor. Ik wens mijn ouders LINDA en JACQUES te bedanken voor de zorgeloze jeugd die ik kon doorbrengen. Ik prijs mij gelukkig dat ze mij na drie jaar Sportmanagement de kans hebben geboden om rechtenstudies aan te vangen. De onvoorwaardelijke steun bij mijn keuzes en de schouderklopjes doorheen mijn studieparcours zijn een belangrijke factor gebleken. Het vele opvraagwerk tijdens het studeren en de aanmoedigingen van mijn tweelingzus MURIEL hebben zeker geholpen om mijn masterdiploma te behalen. Mijn broer RUBEN heeft de laatste jaren ongetwijfeld gefungeerd als een voorbeeld, maar zeker ook als een gids. Mijn neef MIRO bedank ik voor de interessante discussies.

Daarnaast ben ik ook de vakspecialisten die mee hebben gewerkt aan deze masterproef erkentelijk. De interessante lectuur die zij mij aanreikten en de gesprekken die ik met hen mocht voeren, bleken uitermate nuttig voor het schrijven van deze masterproef.

Last but not least, is een bedanking voor mijn vriendin ANNELEEN op zijn plaats. De goede zorgen, de toewijding en het eindeloos begrip zijn eigenlijk niet in woorden uit te drukken. Haar steun maakt mee het verschil.

INHOUDSTAFEL

ABSTRACT: EEN JURIDISCHE ANALYSE VAN HET TRANSFERSYSTEEM	I
SAMENVATTING	II
GRAFISCHE VOORSTELLING: DE JURIDISCHE PROBLEMEN EN AANBEVELINGEN	III
VOORWOORD	IV
INHOUDSTAFEL	V
LIJST VAN GEBRUIKTE AFKORTINGEN	IX
DEEL I. INLEIDING	1
1. Sport en recht: een complexe verhouding	1
2. Probleemstelling en doelstelling van het onderzoek	2
3. De veelheid aan regelgevers bij het sportgebeuren	4
3.1 De cruciale rol van het Europees recht voor sportrecht	4
3.2 De diverse sportfederaties zorgen mee voor een veelheid aan reglementen	5
DEEL II. HET TRANSFERSYSTEEM EN HET VRIJ VERKEER	6
1. De voetbal als (a)typische werknemer	6
2. De voetballer en het vrij verkeer van werknemers	7
3. Registratieperiodes of transferperiodes	9
3.1 Het principe van registratieperiodes	9
3.2 Registratieperiodes als beperking van het vrij verkeer van werknemers	9
3.3 De huidige registratieperiodes verhinderen een eerlijk competitieverloop	10
3.4 De moeilijke evenwichtsoefening tussen een eerlijk competitieverloop en de individuele vrijheid van de sporter	11
4. Behouden van contractstabieleit tussen spelers en clubs	12
4.1 Het eerbiedigen van contracten als uitgangspunt	12
4.2 Gevolgen onrechtvaardigde contractbreuk	13
4.2.1 De inhoud van artikel 17 FIFA RSTP	13
4.2.2 De hoofdelijke aansprakelijkheid en het Europees recht	13
4.2.3 De legaliteit van de compensatievergoeding	14
4.2.3.1 De rechtsonzekerheid over de omvang van de compensatievergoeding	14
4.2.3.2 De wanverhouding tussen clubs en spelers wat betreft de compensatievergoeding	17
4.2.3.3 De compensatievergoeding in het licht van het Europees recht	18
4.2.3.4 De transfersom als alternatief voor de opzeggingsvergoeding	21
4.3 De Belgische vrijheidsregeling in de wet van 24 februari 1978	24

5. Het verbod van Third Party Ownership	26
5.1 Het principe van Third Party Ownership (TPO)	26
5.2 De voor- en nadelen van TPO.....	27
5.3 Het TPO-verbod van FIFA	28
5.4 De TPO-ban als obstakel van het vrij verkeer van werknemers en kapitaal.....	29
5.4.1 Het Europees recht is van toepassing op TPO.....	29
5.4.2 TPO en het vrij verkeer van kapitaal.....	29
5.4.3 TPO en het vrij verkeer van werknemers.....	31
6. Het beschermen van minderjarigen	32
6.1 Beginselverbod voor transfers voor spelers onder 18 jaar	32
6.2 Uitzonderingen zetten deur toch open voor het transfereren van minderjarigen	32
6.3 De bescherming van minderjarigen moet verbeteren.....	34
6.4 De noodzaak aan een daadkrachtig optreden van de Europese Unie en haar lidstaten	36
7. De opleidingsvergoeding	37
7.1 Het principe van de opleidingsvergoeding	37
7.2 Het Bernard-arrest van het Europees Hof van Justitie.....	37
7.3 De FIFA-opleidingsvergoeding in het licht van het Europees recht	39
7.4 De problematische situatie in België omtrent de opleidingsvergoeding	41
7.4.1 Het Vlaams Decreet van 24 juli 1996 verbiedt een opleidingsvergoeding	41
7.4.2 Het Vlaams Decreet zorgt voor een ongelijke behandeling	42
7.4.3 De Belgische eersteklassers schenden wetens en willens het Vlaams Decreet	44
7.4.4 Conclusie: het Vlaams Decreet deert de praktijk niet	44
7.5 Naar een opleidingsvergoedingssysteem verenigbaar met het Europees recht?	45

DEEL III. HET TRANSFERSYSTEEM EN HET EUROPEES MEDEDINGINGSRECHT	46
1. Inleiding: de toepassing van het mededingingsrecht bij sport.....	46
2. Het transfersysteem en kartelafspraken (artikel 101 VWEU).....	47
2.1 Het verbod van kartelafspraken.....	47
2.2 Toepassingsvoorwaarden voor het verbod van kartelafspraken	47
2.2.1 Vaststelling kartelafpraak (artikel 101.1 VWEU).....	47
2.2.1.1 Afspraken tussen ondernemingen of van ondernemingsverenigingen.....	47
2.2.1.2 Een ongunstige beïnvloeding van de handel tussen lidstaten	48
2.2.1.3 De mededinging binnen de interne markt verhinderen, beperken of vervalsen	48
2.2.2 Toepassing van een rechtvaardigingsgrond.....	49
2.2.2.1 De uitzonderingsgrond in artikel 101.3 VWEU	49
2.2.2.2 Rechtvaardiging via de Wouters-test.....	50
3. Het transfersysteem en machtsmisbruik (artikel 102 VWEU)	53
3.1 Het verbod van machtsmisbruik	53
3.2 Toepassingsvoorwaarden misbruik van een machtspositie.....	53
3.2.1 Machtspositie van een onderneming op de interne markt.....	53
3.2.2 Een ongunstige beïnvloeding van de handel tussen lidstaten.....	53
3.2.3 Misbruik	54
3.3 Toepassing van een rechtvaardigingsgrond	55
4. Conclusie: mededingingsrecht lijkt nuttig voor profvoetballers	56
DEEL IV. EEN FUNDAMENTELE HERORIËNTATIE ALS AANBEVELING	57
1. Professionele competitiesport vereist samenwerking.....	57
2. Mechanismen van inkomstenherverdeling	58
3. Salarisplafond en beperking van het aantal spelers per club	59
4. Inkomstenherverdeling en salarisplafonds en het Europees recht.....	59
DEEL V. CONCLUSIE	60

DEEL VI. BIBLIOGRAFIE	61
1. Wetgeving in brede zin	61
1.1 Europeesrechtelijke normen.....	61
1.2 Akten van de Belgische wetgevende machten.....	61
1.3 Koninklijke Besluiten.....	61
1.4 Reglementen van sportfederaties	62
2. Rechtspraak	62
2.1 Hof van Justitie van de Europese Unie	62
2.2 Gerecht van eerste aanleg (Europese Unie).....	63
2.3 Belgische rechtbanken	64
2.4 Duitse rechtbanken	64
2.5 Zwitserse rechtbanken	64
2.6 Court of Arbitration for Sport (CAS)	64
2.7 FIFA DRC (FIFA Dispute Resolution Chamber)	65
3. Rechtsleer	65
DEEL VII. BIJLAGEN	78
Bijlage 1. Lijst geïnterviewde personen.....	78
Bijlage 2. Het is eenzaam aan de top: een analyse over de machts-concentratie in het Europees voetbal: pré-Bosman vs. Post-Bosman	79
Bijlage 3. Evolutie totale transfersom (in milj. €) in periode 2010-2016	91

LIJST VAN GEBRUIKTE AFKORTINGEN

ASLB: *Asser International Sports Law Blog*

BJESL: *Berkeley Journal of Entertainment and Sports Law*

CAS: *Court of Arbitration for Sport*

CIES FOMR: *Centre international d'étude du sport Football Observatory Monthly Report*

ECLR: *European Competition Law Review*

ELJ: *European Law Journal*

EPFL SLB: *European Professional Football Leagues Sports Law Bulletin*

ESLPB: *European Sports Law and Policy Bulletin*

ESM: *European Sport Management*

EU: Europese Unie

EVRM: Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden

FFP: *Financial Fair Play*

FIFA: *Fédération Internationale de Football Association*

FIFPro: *Fédération Internationale des Associations de Footballeurs Professionnels*

Hof van Justitie van de Europese Unie: Hof van Justitie

ISLJ: *International Sports Law Journal*

ISU: *International Skating Union*

MJ: *Maastricht Journal of European and Comparative Law*

Overw.: Overweging

S&D: Socialisme en Democratie

SJ: Sportrecht Journaal

SSRN: *Social Science Research Network*

SUB: *Studia Universitatis Babeş-Bolyai Iurisprudentia*

SVM: Sport/Voetbalmagazine

TS&R: Tijdschrift voor Sport & Recht

UEFA: *Union of European Football Associations*

VWEU: Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie

WSLR: *World Sports Law Report*

*"In het voetbal moet je nergens nog van achterovervallen. En toch. De transfer van Paul Pogba van Juventus naar Manchester United doet op z'n minst de wenkbrauwen fronsen. 130 miljoen euro voor een voetballer die voorheen te zwak werd bevonden door dezelfde club. De waanzin ver voorbij."*¹

DEEL I. INLEIDING

1. Sport en recht: een complexe verhouding

1. Sponsorcontracten, portretrechten, anti-dopingwetgeving, licentieperikelen, het sociaal- en fiscaalrechtelijk statuut van de profsporter,... Anno 2017 is het recht niet meer weg te denken uit een steeds professioneler wordend sportlandschap.² De toegenomen juridisering van de samenleving laat zich – mede dankzij de steeds groter wordende commerciële en economische belangen - ook merken in de sportsector.³ Andere oorzaken voor de steeds hechtere verwevenheid tussen sport en recht zijn onder meer te vinden in de toenemende internationalisering, het groeiend belang van geschillenbeslechting en de veelheid aan regelgevers.⁴

2. Het groeiend belang van recht bij sport gaat hier en daar echter gepaard met groeipijnen.⁵ Soms heerst er rechtsonzekerheid of ontstaan er juridische disputen.⁶ Op die manier verplaatst de strijd zich steeds vaker van het sportveld naar de rechtszaal.⁷ Sportrecht is een relatief jonge juridische discipline in volle ontwikkeling.⁸ Sportrecht is als het ware een samenraapsel van verschillende rechtsdisciplines, zij het met een sterke Europese en internationale dimensie.⁹ Het spreekt voor zich dat dit leidt tot complexe vraagstukken die nood hebben aan correcte juridische oplossingen. In deze masterproef wordt ingegaan op het vraagstuk van de transferregels in de voetbalsport. Het huidige transfersysteem in het voetbal vormt een voorbeeld van sportspecifieke regels uitgevaardigd door een private sportinstantie die op gespannen voet lijken te staan met onder andere het Europees recht inzake het vrij verkeer en mededinging.¹⁰

¹ Geparafraseerd uit: F. COLIN, "Pizzabakker", *SVM*, 3 augustus 2016, 90.

² D. HEALEY, *Sport and the Law*, Sydney, University of New South Wales Press, 2009, 1-20.

³ M. MOSSELMAN, *Inleiding Sport en Recht*, Nieuwegein, Arko Sports Media, 2012, 6.

⁴ J. MAESCHALCK, A. VERMEERSCH, en K. DE SAEDELEER, *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 9-12 (hierna: J. MAESCHALCK e.a., *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013).

⁵ D. DEDECKER, G. MATTENS, K. LEFEVER, en P. DE RANTER, *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, 19-51 (hierna: D. DEDECKER e.a., *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013).

⁶ R. BLANPAIN, M. COLUCCI en F. HENDRICKX, *The Future of Sports Law in the EU: beyond the EU Reform Treaty and the White Paper*, Alphen aan de Rijn, Kluwer Law International, 2008, 61-64.

⁷ J. MINIGH, *Sports Medicine*, Westport, Greenwood Publishing Group, 2007, 22.

⁸ J. MAESCHALCK, A. VERMEERSCH, en K. DE SAEDELEER, *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 9-12.

⁹ R. SIEKMANN, "What is Sports Law? A Reassessment of Content and Terminology" in R. SIEKMANN en J. SOEK (eds.), *Lex Sportiva: What is Sports Law?*, Den Haag, T.M.C. Asser Press, 2012, 359-391; D. DEDECKER, G. MATTENS, K. LEFEVER, en P. DE RANTER, *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, 19-51.

¹⁰ D. DEDECKER e.a., *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, 285-290; G. PEARSON, "Sporting Justifications Under EU Free Movement and Competition Law: The Case of the Football 'Transfer System'", *ELJ* 2015, afl. 2, 220-238.

2. Probleemstelling en doelstelling van het onderzoek

3. Ruim twintig jaar na het revolutionaire BOSMAN-arrest¹¹ blijft het transfersysteem het profvoetbal beroeren. Het arrest van het Europees Hof van Justitie tackelde onder andere de praktijk waarbij clubs een transfersom mochten vragen voor spelers wiens arbeidsovereenkomst al ten einde was.¹² Een transfersysteem werd door het Europees Hof van Justitie enkel aanvaardbaar geacht mits dit op een geschikte, noodzakelijke en proportionele wijze een legitiem doel nastreeft.¹³ Als gevolg van het arrest was de wereldvoetbalbond FIFA genoodzaakt om een nieuw transfersysteem op poten te zetten dat steunt op onderlinge financiële solidariteit, contractuele stabiliteit en een eerlijk competitieverloop.¹⁴ Ondanks enkele wijzigingen aan het transferreglement, heeft dit nieuwe transfersysteem voorlopig de tand des tijd relatief goed doorstaan.¹⁵

4. In september 2015 diende de mondiale spelersvakbond, de *Fédération Internationale des Associations de Footballeurs Professionnels* (FIFPro), een klacht in bij de Europese Commissie omdat het transfersysteem de beoogde doelstellingen niet zou realiseren.¹⁶ Zo zou het transfersysteem minderjarigen onvoldoende beschermen, maar ook een eerlijk en evenwichtig competitieverloop verhinderen.¹⁷ De Europese Commissie heeft de klacht echter afgewezen.¹⁸ Toch lijken er veranderingen op til.¹⁹ Zo kondigde UEFA-voorzitter CEFERIN aan dat hij het transfersysteem wil wijzigen omdat de spankracht in het voetbal zienderogen afneemt.²⁰ Een toekomstige privaatrechtelijke klacht over de transferregels voor een nationale rechter is bovendien niet uitgesloten aangezien het transfersysteem zeker niet waterdicht is vanuit juridisch oogpunt.²¹ Er valt dus heel wat te zeggen voor een onderzoek van de huidige transferregels in het licht van de hiërarchisch hogere normen. Deze masterproef zal daarom enkele zorgvuldig geselecteerde regels van het FIFA-transferreglement analyseren. Bij deze analyse is hier en daar een uitweiding naar het Belgisch recht onontbeerlijk.

¹¹ HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, Union Royale Belge des Sociétés de Football Association e.a./Bosman e.a. (hierna : HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman').

¹² G. KOR en W. KOSTER, *De bal is recht*, Amsterdam, Kluwer, 2012, 64-69.

¹³ HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', overw. 104.

¹⁴ G. HAHN, "De achtergrond van de FIFPro klacht tegen het internationale transfersysteem", *Sport & Strategie*, www.sportenstrategie.nl/2015/topsport/betaald-voetbal/achtergrond-van-de-fifpro-klacht-tegen-het-internationale-transfersysteem, 12 oktober 2015 (consulatie 22 februari 2017).

¹⁵ J. VERMEULEN, "Duitse Kampfgeist SV Wilhelmshaven vanwege ontbreken Zwitsers precisiewerk FIFA", *TS&R* 2015, afl. 2, 25-33.

¹⁶ A. DUVAL, "The FIFA Regulations on the Status and Transfer of Players: Transnational Law-Making in the Shadow of Bosman" in A. DUVAL en B. VAN ROMPUY (eds.), *The Legacy of Bosman: Revisiting the Relationship between EU Law and Sport*, Den Haag, T.M.C. Asser Press, 2016, 81-116 (Het boek wordt hierna geciteerd als: A. DUVAL en B. VAN ROMPUY (eds.), *The Legacy of Bosman*, Den Haag, T.M.C. Asser Press, 2016).

¹⁷ WEBSITE EUROPESE COMMISSIE, "Study on the economic and Legal aspects of transfers of players", *KEA en CDES* 2013, <http://ec.europa.eu/sport/library/documents/cons-study-transfers-final-rpt.pdf>, 221-256.

¹⁸ Interview prof. dr. Van Rompuy.

¹⁹ WEBSITE FIFPRO, "FIFPRO and UEFA discuss new collaboration", *FIFPro* 2017, www.fifpro.org/news/fifpro-and-uefa-discuss-collaboration/en.

²⁰ P. LUYSTERBORG, "UEFA wil transfersysteem wijzigen: rijke clubs mogen geen monopolie krijgen", *De Morgen*, 22 maart 2017.

²¹ R. PARRISH, "Article 17 FIFA RSTP: Compatibility with EU Law", *MJ* 2015, afl. 2, 256-282.

5. De gevolgen van het BOSMAN-arrest lieten zich merken. De liberalisering op de arbeidsmarkt ten gevolge van het arrest viel bovendien samen met een steeds toenemende internationalisering en commercialisering van het voetbal.²² Deze samenloop bracht een felle groei van het aantal transfers en een massale import van buitenlandse spelers met zich mee.²³ Het geldcircus van de transfercarroussel heeft echter donkere en perverse kanten.²⁴ Het zet clubs, makelaars en zelfs ouders aan tot moreel laakbaar gedrag.²⁵ Zo kwam RSC ANDERLECHT in opspraak wegens een schijnbare ontduiking van de nationale arbeidsreglementering nadat het via een dubieuze juridische constructie minderjarige spelers aan zich bond.²⁶ In 2014 besloten opportunistische Belgische ouders om hun negenjarig (!) zoontje uit zijn vertrouwde omgeving weg te halen door hem te laten transfereren naar het Italiaanse AS ROMA.²⁷ Nochtans is een internationale transfer op jonge leeftijd niet zaligmakend: vaak hypothekeert dit net een succesvolle carrière.²⁸

6. Op mensenrechtelijk vlak schort er ook iets aan het transfersysteem. Criminele praktijken zoals mensenhandel en belastingontduiking fungeren nog steeds als onderbelichte problemen.²⁹ Er zijn op grote schaal gevallen bekend waarbij spelers die opkomen voor hun rechten worden geconfronteerd met afpersing, bedreigingen en zelfs fysieke of emotionele mishandeling.³⁰ Daarnaast is niet overal eerlijke en onafhankelijke geschillenbeslechting mogelijk.³¹ Het transfersysteem werkt dus duistere praktijken in de hand die dringend buitenspel moeten worden gezet. Het maatschappelijk doel van deze masterproef bestaat er dan ook in om een nederige bijdrage te leveren tot het bannen van de aangehaalde excessen.

7. Het onderzoek poogt niet exhaustief te zijn, maar heeft wel tot doel om enkele pijnpunten van het huidige transfersysteem bloot te leggen en daarvoor aanvaardbare alternatieven aan te reiken die de voetbalsport als geheel ten goede zouden komen. Daarnaast hoop ik dat deze masterproef mee het debat over de verbetering van het transfersysteem kan aanzwengelen. In dit opzicht verwijs ik graag naar een citaat van de verlichtingsfilosoof MONTESQUIEU³²: *"Il ne faut pas toujours tellement épuiser un sujet, qu'on ne laisse rien à faire au lecteur. Il ne s'agit pas de faire lire, mais de faire penser."*³³

²² B. HOULIHAN, *Sport and Society*, Londen, Sage, 2008, 520; H. WESTERBEEK en A. SMITH, *Sport Business in the Global Marketplace*, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2003, 103-106.

²³ T. DEJONGHE, *Sport en economie: samen in de spits*, Nieuwegein, Arko Sports Media, 2015, 465-485 (hierna: T. DEJONGHE, *Sport en economie: samen in de spits*, 2015).

²⁴ I. VAN DUREN, "Slaven van het mondiale voetbal", *Voetbal International*, 30 november 2016, 37-41.

²⁵ Interview Jonathan Himpe.

²⁶ F. HENDRICKX, "Jong gejongleerd is oud gedaan: minderjarigen en profvoetbal", *RW* 2014-15, afl. 20, 762.

²⁷ X, "Amper 9 en al grof wild op de transfermarkt", *De Standaard*, 18 augustus 2014.

²⁸ L. VANDEWALLE en C. WIJBURG, *Bal en man: 11 tactieken om het Belgisch voetbal te laten scoren*, Tielt, Lannoo, 2009, 85; R. POLI, L. RAVENEL en R. BESSON, "The international mobility of minors in football", *CIES FOMR* 2016, afl. 20, www.football-observatory.com/IMG/sites/mr/mr20/en/.

²⁹ T. KNIPPING en I. VAN DUREN, *Voetbal & maffia*, Gouda, Voetbal International, 2012, 191-261.

³⁰ T. KNIPPING en I. VAN DUREN, *Voetbal & maffia*, Gouda, Voetbal International, 2012, 191-261.

³¹ J. MAESCHALCK e.a., *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 44-69.

³² C. MONTESQUIEU, *De l'esprit des lois*, Genève, Chez Barrillot & fils, 1748, 294.

³³ Vrij vertaald: "Een onderwerp hoeft niet altijd zo uitputtend te worden behandeld zodanig dat de lezer niets meer hoeft te doen. De bedoeling is niet zo zeer om te doen lezen, maar wel om te doen nadenken."

3. De veelheid aan regelgevers bij het sportgebeuren

3.1 DE CRUCIALE ROL VAN HET EUROPEES RECHT VOOR SPORTRECHT

8. Sinds het Verdrag van Lissabon heeft sport een specifieke Europeesrechtelijke rechtsgrond.³⁴ De EU haar bevoegdheid inzake sport steunt op de artikelen 6 en 165 VWEU.³⁵ Krachtens artikel 6, e) VWEU moet de EU het optreden van lidstaten op sportgebied slechts ondersteunen, coördineren en aanvullen. De Europese Commissie heeft een faciliterende rol inzake sportbeleid maar kan evenwel acties ondernemen indien nodig.³⁶ Artikel 165 VWEU garandeert de autonomie en het specifieke karakter van sport en beperkt ook enigszins de invloed van de vrije markt op sport.³⁷

9. Artikel 165 VWEU stelt dat de EU moet bijdragen tot de bevordering van de Europese inzet op sportgebied. Hierbij moet de EU rekening houden met de specificiteit van sport, alsook met haar sociale en educatieve functie.³⁸ Het optreden van de Unie is erop gericht de Europese dimensie van sport te ontwikkelen door de eerlijkheid en openheid van sportcompetities en de samenwerking tussen sportorganisaties te bevorderen.³⁹ Daarnaast heeft de EU ook een beschermende rol omdat ze moet waken over de fysieke en morele integriteit van de sporters. Artikel 165.2, zevende streepje VWEU vermeldt zelfs expliciet dat het beschermen van jonge sporters een cruciale pijler is binnen het EU-optreden inzake sport. Daar waar artikel 165.4 VWEU harmonisatie van regels van lidstaten echter uitsluit, blijft het wetgevend kader inzake sport eerder beperkt en kan de rol van de wetgevende rol van de EU zelfs als terughoudend worden omschreven.⁴⁰

10. Maar de EU staat bij het sportgebeuren zeker niet aan de zijlijn. Het Europees Hof van Justitie heeft in het WALRAVE-KOCH-arrest de Europese rechtsregels eveneens van toepassing verklaard op de economische aspecten van sport.⁴¹ Het Hof heeft deze zienswijze meermaals bevestigd.⁴² Dit impliceert dat sportbonden bij het uitvaardigen van regels het Europees recht moeten eerbiedigen.⁴³ Bijgevolg kunnen nationale rechters en het Hof van Justitie van de Europese Unie reglementen waarbij sportfederaties sport als een economische activiteit reguleren, toetsen aan de principes van de interne markt. De mededingingsautoriteiten kunnen deze reglementen toetsen aan het mededingingsrecht.

³⁴ S. WEATHERILL, "Is There Such A Thing as EU Sports Law?" in R. SIEKMANN en J. SOEK (eds.), *Lex Sportiva: What is Sports Law?*, Den Haag, T.M.C. Asser Press, 2012, 299-310.

³⁵ Verdrag van 13 december 2007 betreffende de Werking van de Europese Unie (geconsolideerde versie), Pb.C. nr. C-326, 26 oktober 2012 (hierna: VWEU).

³⁶ A. VERMEERSCH, *Europese spelregels voor sport*, Maklu, 2009, 87-88.

³⁷ K. LEFEVER, *New Media and Sport : international legal aspects*, Den Haag, T.M.C. Asser Press, 2012, 46-48; J. DE HERDT en J. KERREMANS, *Sport: wet en duiding*, Brussel, Larcier, 2013, 5.

³⁸ Artikel 165.1, lid 2 VWEU.

³⁹ Artikel 165.2, zevende streepje VWEU.

⁴⁰ HvJ 4 oktober 2011, nr. C-403/08, ECLI:EU:C:2011:631, Football Association Premier League Ltd e.a./QC Leisure, overw. 102-103; J. DE HERDT en J. KERREMANS, *Sport: wet en duiding*, Brussel, Larcier, 2013, 5.

⁴¹ HvJ 12 december 1974, nr. 36-74, ECLI:EU:C:1974:140, Walrave en Koch/Union Cycliste International, overw. 4 (hierna: HvJ 12 december 1974, nr. 36-74, ECLI:EU:C:1974:140, 'Walrave en Koch'); M. DE VLIÉGER, "Historical perspective on Sports and the EU: the ECJ pulling the strings?", *TS&R* 2016, afl. 1, 23-28.

⁴² HvJ 14 juli 1976, nr. 13/76, ECLI:EU:C:1976:115, Donà/Mantero, overw. 12; HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', overw. 73; HvJ 18 juli 2006, nr. C-519/04 P, ECLI:EU:T:2004:282, Meca-Medina en Majcen/Commissie, overw. 37-44 (hierna: HvJ 18 juli 2006, nr. C-519/04 P, ECLI:EU:T:2004:282, 'Meca-Medina').

⁴³ J. MAESCHALCK e.a., *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 72.

3.2 DE DIVERSE SPORTFEDERATIES ZORGEN MEE VOOR EEN VEELHEID AAN REGLEMENTEN

11. Het Europees sportsysteem is piramidaal georganiseerd. Aan de top van de piramide staat de overkoepelende internationale sportfederatie waarbij alle nationale sportfederaties zijn aangesloten.⁴⁴ De clubs en atleten ressorteren op hun beurt onder de nationale sportfederaties. Voor het voetbal is de overkoepelende internationale sportfederatie de FIFA. De FIFA vaardigt veel regelgeving uit, al krijgen nationale federaties soms ook speelruimte om een eigen invulling te geven aan reglementen.⁴⁵

12. Sportfederaties kunnen dus autonoom regelgeving uitvaardigen. Wel is hierbij vereist dat sportbonden de hiërarchisch hogere normen respecteren. Hier wringt echter vaak het schoentje. De FIFA-statuten voorzien in een rechtskeuze waardoor voor het sporttribunaal *Court of Arbitration for Sport* (CAS) het Zwitsers recht van toepassing is.⁴⁶ Er is dus geen rechtstreekse toepassing van het EU-recht en de Europeesrechtelijke verdragsbepalingen spelen enkel als het Zwitsers recht voorziet in gelijklopende bepalingen.⁴⁷ Nochtans oordeelde het Europees Hof van Justitie dat Europese sportfederaties ook het Europees recht moeten eerbiedigen wanneer zij sport als economische activiteit reguleren.⁴⁸ Het spreekt voor zich dat wanneer sportbonden spelregels uitvaardigen - zoals voorbeeld de buitenspelregel - zij sport niet reguleren als zijnde een economische activiteit. Ze doen dit echter wel wanneer zij bijvoorbeeld transferregels uitvaardigen omdat het reguleren van de activiteit van beroepsvoetballers die in loondienst een werkzaamheid uitoefenen bij een club wel een economische activiteit uitmaakt.⁴⁹

13. De regels voor internationale transfers van professionele voetballers zijn neergelegd in de *FIFA Regulations on the Status and Transfer of Players* (FIFA RSTP).⁵⁰ De Europese Commissie was in 2001 betrokken bij de onderhandelingen omtrent de nieuwe transferregels, maar dit staat een mogelijk terugfluiten door het Europees Hof van Justitie niet in de weg omdat het akkoord tussen de Europese Commissie en de FIFA slechts een informeel karakter heeft.⁵¹ De FIFA moet bij het reguleren van de activiteit van profspelers uit EU-lidstaten de fundamentele vrijheden van de interne markt en het mededingingsrecht respecteren⁵². Daarnaast moeten sportorganisaties die regels uitvaardigen dit doen conform het geldende burgerlijk recht.⁵³ In de praktijk is dit lang niet altijd het geval.

⁴⁴ R. BLANPAIN, M. COLUCCI en F. HENDRICKX, *The Future of Sports Law in the EU: beyond the EU Reform Treaty and the White Paper*, Alphen aan de Rijn, Kluwer Law International, 2008, 96.

⁴⁵ J. MAESCHALCK e.a., *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 37.

⁴⁶ Artikel 57, lid 2 FIFA Statutes (versie 27 april 2016), gepubliceerd op www.fifa.com/governance/index.html.

⁴⁷ J. VERMEULEN, "Duitse Kampfgeist SV Wilhelmshaven vanwege ontbreken Zwitsers precisiewerk FIFA", *TS&R* 2015, afl. 2, 25-33.

⁴⁸ HvJ 12 december 1974, nr. 36-74, ECLI:EU:C:1974:140, 'Walrave en Koch', overw. 4.

⁴⁹ HvJ 14 juli 1976, nr. 13-76, ECLI:EU:C:1976:115, Donà/Mantero, overw. 12.

⁵⁰ R. PARRISH, "Article 17 FIFA RSTP: Compatibility with EU Law", *MJ* 2015, afl. 2, 256-282.

⁵¹ B. GARCÍA, "The 2001 informal agreement on the international transfer system", *ESLPB* 2011, afl. 1, 13-26.

⁵² HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', overw. 87 ; A. DUVAL, "RFC Seraing at the CAS: How FIFA's TPO ban Survived (Again) EU Law Scrutiny", *ASLB* 2017, www.asser.nl/SportsLaw/Blog/post/rfc-seraing-at-the-court-of-arbitration-for-sport-how-fifa-s-tpo-ban-survived-again-eu-law-scrutiny.

⁵³ V. DERUNGS, "Eastham to Bernard - an overview of the development of civil jurisprudence on transfer and trainingcompensation", *ESLPB* 2010, 105-121.

"Indien de reglementering inzake transfers van sportbeoefenaars op het randje van de onwettigheid balanceert, dan is de praktijk er ver over. Spelers worden verhandeld als koopwaar." ⁵⁴

DEEL II. HET TRANSFERSYSTEEM EN HET VRIJ VERKEER

1. De voetbal als (a)typische werknemer

14. Een werknemer in de Europeesrechtelijke zin van artikel 45 VWEU is iemand die gedurende een bepaalde tijd onder gezag arbeidsprestaties levert in ruil voor een vergoeding.⁵⁵ Gevestigde rechtspraak van het Europees Hof van Justitie stelt dat een professionele voetballer effectief een werknemer is.⁵⁶ Toch valt het niet te ontkennen dat er enkele atypische aspecten zijn aan het beroep van profvoetballer. De carrière van een voetballer is behoorlijk onvoorspelbaar en vrij kort.⁵⁷ Een pensioenleeftijd van 35 jaar is zelfs aan de hoge kant. Een voetballer moet dus op een vrij korte termijn proberen om vermogen te accumuleren.⁵⁸ Deze korte carrière brengt met zich mee dat voetballers het zich niet kunnen permitteren om een seizoen te verliezen door extra-sportieve perikelen zoals bijvoorbeeld transferproblemen.⁵⁹ Bovendien is er nog een ander kenmerk dat van de voetballer een buitenbeentje maakt: op het moment dat een voetballer van werkgever verandert, is doorgaans een transfersom verschuldigd.⁶⁰ Alhoewel de sportindustrie een commerciële sector is zoals vele anderen, is sport de enige economische sector met zulke transfersommen.⁶¹ Dit is op zijn minst opmerkelijk. Als een onderneming een CEO weghaalt uit een ander bedrijf of als een professor overstapt naar een andere universiteit, moet de nieuwe werkgever geen transfersom betalen.

⁵⁴ Geparafraseerd uit: D. DEDECKER e.a., *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, 283.

⁵⁵ HvJ 3 juli 1986, nr. 66/85, ECLI:EU:C:1986:284, Lawrie-Blum/Land Baden-Württemberg, overw. 17; HvJ 28 februari 2013, nr. C-544/11, EU:C:2013:124, Petersen en Petersen/Finanzamt Ludwigshafen, overw. 30; HvJ 10 september 2014, nr. C-270/13, ECLI:EU:C:2014:2185, Haralambidis/Casilli, overw. 28; N. ROGERS en R. SCANNELL, *Free movement of Persons in the Enlarged European Union*, Londen, Sweet and Maxwell, 2005, 101.

⁵⁶ HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', overw. 5; HvJ 12 april 2005, nr. C-265-03, ECLI:EU:C:2005:213, Simutenkov/Ministerio de Educación y Cultura en Real Federación Española de Fútbol (RFEF), overw. 33-41; C. BARNARD, *The substantive law of the EU: the Four Freedoms*, Oxford, Oxford University Press, 2007, 287; J. SCHEERDER, C. VAN TUYCKOM en A. VERMEERSCH, *Europa in beweging: Sport vanuit Europees Perspectief*, Gent, Academia Press, 2007, 55.

⁵⁷ M. BARRY, J. SKINNER en T. ENGELBERG, *Research Handbook of Employment Relations in Sport*, Cheltenham, Edward Elgar, 2016, 171; M. RODERICK, *The Work of Professional Football: A Labour of Love?*, Oxon, Routledge, 2006, 23; F. VAN LAEKEN, *Het geld van het voetbal: Excess United*, Antwerpen, Houtekiet, 2015, 151.

⁵⁸ Arbh. Gent 28 juni 2013, nr. 2012/AR/61, *Juristenkrant* 2014, afl. 281, 6, noot S. BOUZOUMITA.

⁵⁹ S. VAN DEN BOGAERT, *Practical Regulation of the Mobility of Sportsmen in the EU: Post Bosman*, Den Haag, Kluwer Law International, 2005, 298.

⁶⁰ J. GOUGUET en D. PRIMAULT, "Analyse économique du fonctionnement du marché des transferts dans le football professionnel", in J. GOUGUET (ed.), *Le sport professionnel après l'arrêt Bosman: une analyse économique internationale*, Limoges, Presses Universitaires de Limoges, 2004, 113-142.

⁶¹ S. KÉSENNE, "Youth Development and Training after the Bosman Verdict (1995) and the Bernard Case (2010) of the European Court of Justice", *ESM* 2011, afl. 5, 547-553 (hierna: S. KÉSENNE, "Youth Development", *ESM* 2011, afl. 5, 547-553); S. KÉSENNE, "Het wordt tijd om de transfermarkt in het voetbal af te schaffen", *De Tijd*, 30 september 2015.

2. De voetballer en het vrij verkeer van werknemers

15. Binnen de EU is het vrij verkeer van werknemers een fundamenteel beginsel.⁶² Het vrij verkeer van werknemers speelt een belangrijke rol voor tal van sectoren, zo ook binnen de sportindustrie.⁶³ De verdragsbepalingen die het vrij verkeer van werknemers regelen (artikel 45-48 VWEU) hebben rechtstreekse werking.⁶⁴ Een rechtsonderhorige kan zich beroepen op artikel 45 VWEU indien er aan drie toepassingsvoorwaarden is voldaan: er moet sprake zijn van een economische activiteit (1), door een onderdaan van een lidstaat (2), terwijl er sprake is van een grensoverschrijdende activiteit (3).⁶⁵

16. Professionele of semiprofessionele sportbeoefening maakt een economische activiteit uit.⁶⁶ Professionele sporters in teamsporten zijn vaak werknemers en profsporters in individuele sporten zijn in veel gevallen zelfstandige dienstverleners.⁶⁷ Het vrij verkeer voor werknemers speelt in beginsel enkel voor onderdanen van een EU-lidstaat, maar sporters uit derde landen kunnen ook beroep doen op Europeesrechtelijke bepalingen, zij het via akkoorden met derde landen of secundaire EU-wetgeving.⁶⁸ Het grensoverschrijdend element sluit situaties uit die volledig tot de interne sfeer van een lidstaat behoren.⁶⁹

17. Artikel 45 VWEU heeft horizontale directe werking.⁷⁰ Een professionele voetballer kan zich dus tegen een andere private partij beroepen op artikel 45 VWEU.⁷¹ Dit gebeurde ook in het befaamde BOSMAN-arrest, waarin het Europees Hof van Justitie de toenmalige transferregels en de nationaliteitsclausules een rode kaart gaf.⁷² Alhoewel de arbeids-overeenkomst van BOSMAN met zijn toenmalige Belgische werkgever CLUB LUIK reeds was verlopen, diende een potentiële nieuwe werkgever volgens de toen geldende transferregels toch nog een transfersom te betalen om BOSMAN – die werkloos was – aan te nemen.⁷³

⁶² HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', overw. 93.

⁶³ J-Y CARLIER, "Les bénéficiaires et les exclus de la libre circulation des personnes" in S. LECLERC (ed.), *La libre circulation des personnes dans l'Union Européenne*, Brussel, Bruylant, 2009, 17-32.

⁶⁴ HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', overw. 93.

⁶⁵ S. VAN DEN BOGAERT, *Practical Regulation of the Mobility of Sportsmen in the EU: Post Bosman*, Den Haag, Kluwer Law International, 2005, 74-75; J. MAESCHALCK e.a., *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 73-74; D. DEDECKER e.a., *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, 283.

⁶⁶ HvJ 12 december 1974, nr. 36-74, ECLI:EU:C:1974:140, 'Walrave en Koch', overw. 4-5; HvJ 14 juli 1976, nr. 13/76, ECLI:EU:C:1976:115, Donà/Mantero, overw. 12; HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', overw. 73; HvJ 18 juli 2006, nr. C-519/04 P, ECLI:EU:T:2004:282, 'Meca-Medina', overw. 37-44; HvJ 16 maart 2010, nr. C-325/08, ECLI:EU:C:2010:143, Olympique Lyonnais SASP/Olivier Bernard en Newcastle UFC, overw. 23 (hierna: HvJ 16 maart 2010, nr. C-325/08, ECLI:EU:C:2010:143, 'Bernard'); J. MAESCHALCK e.a., *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 72-73; D. DEDECKER e.a., *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, 292.

⁶⁷ S. VAN DEN BOGAERT, *Practical Regulation of the Mobility of Sportsmen in the EU: Post Bosman*, Den Haag, Kluwer Law International, 2005, 74.

⁶⁸ HvJ 12 april 2005, nr. C-265-03, ECLI:EU:C:2005:213, Simutenkov/Ministerio de Educación y Cultura en RFEF, overw. 22-41; HvJ 25 juli 2008, nr. C-152/08, ECLI:EU:C:2008:450, Real Sociedad de Fútbol en Kahveci/Consejo Superior de Deportes en RFEF; J-Y CARLIER, "Les bénéficiaires et les exclus de la libre circulation des personnes" in S. LECLERC (ed.), *La libre circulation des personnes dans l'Union Européenne*, Brussel, Bruylant, 2009.

⁶⁹ D. DEDECKER e.a., *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, 292.

⁷⁰ C. BARNARD, *EU Employment Law*, Oxford, Oxford University Press, 2012, 157.

⁷¹ Interview prof. dr. Van Rompuy.

⁷² HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman'.

⁷³ G. KOR en W. KOSTER, *De bal is recht*, Amsterdam, Kluwer, 2012, 64-68.

18. Er is een beginselverbod voor maatregelen die het vrij verkeer van werknemers belemmeren.⁷⁴ Het is vaste rechtspraak van het Europees Hof van Justitie dat een maatregel die de uitoefening van het vrij verkeer van werknemers belemmert slechts toegelaten is mits aan vier voorwaarden is voldaan.⁷⁵ De maatregel mag geen onderscheid maken qua nationaliteit (1), terwijl er voor het invoeren van de regel een dwingende reden van algemeen belang moeten zijn (2), de maatregel evenredig moet zijn aan het rechtmatig nagestreefde doel (3), en ook geschikt moet zijn om dit doel te bereiken (4).⁷⁶ Deze voorwaarden die voortspruiten uit vaste rechtspraak⁷⁷, blijken in de praktijk een relatief moeilijke bewijslast te vormen.⁷⁸

19. In de komende hoofdstukken van dit deel zal de bovenstaande toets regelmatig worden aangewend om te kijken of de regels van het FIFA-transferreglement al dan niet verenigbaar zijn met het vrij verkeer van werknemers. Achtereenvolgens wordt ingegaan op de registratieperiodes (artikel 6 FIFA RSTP), de bepalingen over contractstabiliteit (artikelen 13 tot en met 17 FIFA RSTP), het TPO-verbod (artikel 18ter FIFA RSTP), het transferverbod voor minderjarigen (artikel 19 FIFA RSTP) en de opleidingsvergoeding (artikel 20 FIFA RSTP). In het hoofdstuk over TPO is er nog een noodzakelijke uitweiding die handelt over het vrij verkeer van kapitaal (artikel 63 VWEU). Daarnaast worden hier en daar pijnpunten blootgelegd van het Belgisch voetbal.

⁷⁴ HvJ 31 maart 1993, nr. C-19/92, ECLI:EU:C:1993:125, Kraus/Land Baden-Württemberg, overw. 32; HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', overw. 96.

⁷⁵ HvJ 30 november 1995, nr. C-55/94, ECLI:EU:C:1995:411, Gebhard/Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano, overw. 37 (hierna: HvJ 30 november 1995, nr. C-55/94, ECLI:EU:C:1995:411, 'Gebhard').

⁷⁶ A.P. VAN DER MEI, *Free Movement of Persons Within the European Community*, Oxford, Hart Publishing, 2003, 77-78; J. SCHEERDER, C. VAN TUYCKOM en A. VERMEERSCH, *Europa in beweging: Sport vanuit Europees Perspectief*, Gent, Academia Press, 2007, 53-54.

⁷⁷ HvJ 23 mei 1996, nr. C-237/94, ECLI:EU:C:1996:206, O'Flynn/Adjudication Officer, overw. 19-20; HvJ 15 januari 1998, nr. C-15/96, ECLI:EU:C:1998:3, Kalliope Schöning-Kougebetopoulou/Freie und Hansestadt Hamburg, overw. 21; HvJ 24 november 1998, nr. C-274/96, ECLI:EU:C:1998:563, Bickel en Franz/Italië, overw. 27; HvJ 18 juli 2007, nr. C-212/05, ECLI:EU:C:2007:437, Gertraud Hartmann/Freistaat Bayern, overw. 30; HvJ 16 maart 2010, nr. C-325/08, ECLI:EU:C:2010:143, 'Bernard', overw. 38.

⁷⁸ N. ROGERS en R. SCANELL, *Free Movement of Persons in the Enlarged European Union*, Londen, Sweet and Maxwell, 2005, 199.

3. Registratieperiodes of transferperiodes

3.1 HET PRINCIPE VAN REGISTRATIEPERIODES

20. Clubs mogen enkel spelers transfereren tijdens de zogeheten registratieperiodes.⁷⁹ Een actieve speler kan buiten de registratieperiodes dus niet veranderen van werkgever.⁸⁰ Voetballers wiens contracttermijn is verstreken voor het einde van de registratieperiode ontsnappen aan deze maatregel.⁸¹ Werkloze spelers mogen dus te allen tijde een contract bij een club ondertekenen. Het doel van registratieperiodes is om de 'integriteit van de competities' niet in gevaar te brengen.⁸² De eerste registratieperiode vindt plaats na het voetbalseizoen en eindigt normaal voor het nieuwe voetbalseizoen start.⁸³ De notie 'normaal' wijst op de mogelijkheid om afwijkingen te voorzien. België volgt de afwijkingen van de Europese topcompetities. De eerste registratieperiode voor de Europese topcompetities is de 'zomertransferperiode' en loopt van 1 juli tot en met 31 augustus, terwijl de 'wintertransferperiode' plaatsvindt tussen 1 en 31 januari.⁸⁴ De zomertransferperiode voor voetballers mag maximum twaalf weken bedragen, terwijl de wintertransferperiode amper vier weken mag tellen. Dit impliceert dat actieve voetballers slechts zestien weken per jaar in de mogelijkheid verkeren om te veranderen van werkgever.

3.2 REGISTRATIEPERIODES ALS BEPERKING VAN HET VRIJ VERKEER VAN WERKNEMERS

21. Het transfersysteem verbiedt spelers dus om buiten de transferperiodes van werkgever te veranderen.⁸⁵ In het LEHTONEN-arrest oordeelde het Europees Hof van Justitie dat transferperiodes een beperking impliceren van het vrij verkeer van werknemers.⁸⁶ Het Hof achtte deze restrictie echter gerechtvaardigd om een normaal en rechtmatig verloop van de competitie te garanderen.⁸⁷ Indien er objectieve, niet-economische redenen zijn die uitsluitend met het karakter van sport te maken hebben, is een transferperiode een gerechtvaardigde beperking op het vrij verkeer van werknemers.⁸⁸ Het Hof opperde wel dat beperkingen niet verder mogen gaan dan noodzakelijk om een normaal en rechtmatig verloop van de competitie te realiseren.⁸⁹

⁷⁹ Artikel 6.1 FIFA RSTP (versie april 2015), http://resources.fifa.com/mm/document/affederation/administration/02/55/56/41/regulationsonthestatusandtransferofplayersapril2015e_neutral.pdf (hierna: FIFA RSTP).

⁸⁰ Artikel 6.3 FIFA RSTP.

⁸¹ Artikel 6.1 FIFA RSTP.

⁸² Artikel 6.1 FIFA RSTP.

⁸³ Artikel 6.2 FIFA RSTP.

⁸⁴ WEBSITE FIFA TMS, "Worldwide Transfer Windows Calendar", *FIFA TMS 2017*, www.fifatms.com/itms/worldwide-transfer-windows-calendar.

⁸⁵ L. O'LEARY, *Employment and Labour Relations Law in the Premier League, NBA and International Rugby Union*, Den Haag, Springer, 2017, 128.

⁸⁶ HvJ 13 april 2000, nr. C-176-96, ECLI:EU:C:2000:201, Lehtonen en Castors Canada Dry Namur-Braine/Fédération Royale Belge des Sociétés de Basketball, overw. 47 (hierna: HvJ 13 april 2000, nr. C-176-96, ECLI:EU:C:2000:201, 'Lehtonen'); J. MAESCHALCK e.a., *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 93.

⁸⁷ HvJ 13 april 2000, nr. C-176-96, ECLI:EU:C:2000:201, 'Lehtonen', overw. 51-60.

⁸⁸ HvJ 13 april 2000, nr. C-176-96, ECLI:EU:C:2000:201, 'Lehtonen', overw. 60; D. DEDECKER e.a., *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, 304.

⁸⁹ HvJ 13 april 2000, nr. C-176-96, ECLI:EU:C:2000:201, 'Lehtonen', overw. 51-60.

22. De FIFA hanteert de argumentatie van het Hof van Justitie als rechtvaardiging voor de huidige transferperiodes. Tijdens de onderhandelingen over een nieuw transfersysteem in de nasleep van het BOSMAN-arrest waren de registratieperiodes dan ook één van de weinige punten waarover er onmiddellijk consensus ontstond tussen de Europese Commissie en wereldvoetbalbond FIFA.⁹⁰ Toch meen ik dat de transferperiodes in hun huidige vorm een normaal en rechtmatig verloop van competities verhinderen. Dit is volgens mij mede te wijten aan de toegenomen internationalisering van de voetbalsport en de exponentiële groei van het aantal transfers. Momenteel is de internationale eenvormigheid inzake registratieperiodes gebrekkig en ook het competitieformat is niet afgestemd op de transferperiodes.

3.3 DE HUIDIGE REGISTRATIEPERIODES VERHINDEREN EEN EERLIJK COMPETITIEVERLOOP

23. VAN DEN BOGAERT acht homogene en uniforme transferperiodes acceptabel in het licht van het EU-recht⁹¹, maar momenteel is er volgens mij echter sprake van heterogene transferperiodes. De afwezigheid van internationale eenvormigheid qua registratieperiodes zorgt ervoor dat er verschillende transferperiodes zijn over de ganse wereld. Zo sloot deze winter de transfermarkt voor België en de grote Europese competities op 31 december 2017 af, terwijl transfereren naar de kapitaalkrachtige Chinese competitie mogelijk bleef tot 28 februari 2017.⁹² Inkomende transfers zijn in België na 31 januari 2017 dus verboden, terwijl uitgaande transfers naar een aantal competities – zoals bijvoorbeeld de Russische en de Chinese – wel mogelijk zijn.

24. Zo verloor de Belgische club SK LIERSE in volle eindspurt van het seizoen 2016-2017 in hoofde van MASIKA haar beste speler aan de Chinese club BEIJING RENHE, terwijl de transferperiode voor Belgische clubs al lang verstreken was.⁹³ De club verkeerde in de onmogelijkheid om een vervanger aan te trekken en won zonder MASIKA geen enkele wedstrijd meer. De club verloor uiteindelijk zo al haar promotiekansen.⁹⁴ De Chinese club die MASIKA aantrok, bleek bovendien nauw gelinkt met titelconcurrent SV ROESELARE.⁹⁵ SV ROESELARE speelde zelfs een doorslaggevende rol in het bewerkstelligen van de transfer naar China en wist zo SK LIERSE te verzwakken.⁹⁶ Om dergelijke praktijken te vermijden, lijken uniforme transferperiodes wenselijk.⁹⁷

⁹⁰ S. VAN DEN BOGAERT, *Practical Regulation of the Mobility of Sportsmen in the EU: Post Bosman*, Den Haag, Kluwer Law International, 2005, 298.

⁹¹ X, "Europees akkoord over uniforme transferperiodes", *De Standaard*, 5 december 2001; S. VAN DEN BOGAERT, *Practical Regulation of the Mobility of Sportsmen in the EU: Post Bosman*, Den Haag, Kluwer Law International, 2005, 302.

⁹² WEBSITE FIFA TMS, "Worldwide Transfer Windows Calendar", *FIFA TMS 2017*, www.fifatms.com/itms/world-wide-transfer-windows-calendar.

⁹³ X, "Lierse verkoopt zes dagen voor beslissende match sterkhouders aan zusterclub van tegenstander", *Het Nieuwsblad*, 20 februari 2017; X, "Lierse laat Ayub in volle titelstrijd vertrekken naar Chinese tweedeklasser voor de financiële stabiliteit", *Het Laatste Nieuws*, 21 februari 2017.

⁹⁴ K. GULDENTOPS, "Dit komt harder aan dan de degradatie", *Het Nieuwsblad*, 28 februari 2017.

⁹⁵ X, "KSV Roeselare ziet concurrent Lierse verzwakken, met dank aan eigen Chinese investeerder", *Krant van West Vlaanderen*, 21 februari 2017.

⁹⁶ WEBSITE VOETBALNIEUWS, "Opvallend: Roeselare speelde belangrijke rol in transfer van Masika", *VoetbalNieuws 2017*, www.voetbalnieuws.be/news/239432.

⁹⁷ Interview Jonathan Himpe.

25. Het competitieformat zou ook moeten worden afgestemd op de transferperiodes.⁹⁸ De teamcompositie binnen een seizoen moet zo veel mogelijk ongewijzigd blijven om een eerlijk competitieverloop te garanderen.⁹⁹ Nu is dit niet het geval. De samenstelling van ploegen kan tijdens een lopend seizoen fel door elkaar worden geschud door transfers. Niet alleen start de competitie lang voor de zomertransferperiode eindigt, ook de wintertransferperiode heeft een grote invloed op het competitieverloop. Transfers tijdens een lopende competitie hebben een invloed op de competitiewaarde van een team, waardoor de vergelijkbaarheid van de resultaten van de clubs die deelnemen aan het kampioenschap in het gedrang komt. Daarmee is het goede verloop van het kampioenschap in zijn geheel gehypothekeerd. Dit is net de praktijk die volgens het LEHTONEN-arrest te allen tijde moet worden vermeden.¹⁰⁰ De transfermarkt zou gesloten moeten zijn op het moment dat de competitie aanvangt en ook mag de wenselijkheid van een wintertransferperiode die een oneerlijk competitieverloop in de hand werkt in vraag worden gesteld.¹⁰¹ Dit lijkt ook wenselijk ten opzichte van de fans.¹⁰²

3.4 DE MOEILIJKE EVENWICHTSOEFENING TUSSEN EEN EERLIJK COMPETITIEVERLOOP EN DE INDIVIDUELE VRIJHEID VAN DE SPORTER

26. Toch is bij het streven naar een eerlijker competitieverloop een uiterst belangrijke kanttekening te maken: het afschaffen van transferperiodes tijdens een lopend seizoen zou de vrijheid van voetballers nog verder beperken. Het is dus zonder meer een heikel punt om een goed evenwicht te vinden tussen het goede verloop van een kampioenschap en de vrijheid van de individuele speler. In het licht van de LEHTONEN-rechtspraak lijkt de beperking wel te kunnen, al moet hier zeker omzichtig mee worden omgegaan. De vraag is bovendien of het voorstel tot wijziging van de transferperiodes wel wenselijk is aan spelers- en clubzijde, gelet op de enorme individuele financiële en sportieve belangen.

⁹⁸ Interview Jonathan Himpe.

⁹⁹ M. OLFERS, "Transfertermijnen", *TS&R* 2011, afl. 3, 103-104.

¹⁰⁰ HvJ 13 april 2000, nr. C-176-96, ECLI:EU:C:2000:201, 'Lehtonen', overw. 54.

¹⁰¹ M. OLFERS, "Transfertermijnen", *TS&R* 2011, afl. 3, 103-104; Interview Jonathan Himpe.

¹⁰² M. OLFERS, "Transfertermijnen", *TS&R* 2011, afl. 3, 103-104.

4. Behouden van contractstabiliteit tussen spelers en clubs

4.1 HET EERBIEDIGEN VAN CONTRACTEN ALS UITGANGSPUNT

27. Artikel 13 FIFA RSTP vormt de veruiterlijking van het aloude principe '*pacta sunt servanda*'.¹⁰³ Dit basisbeginsel van het contractenrecht stelt het naleven van overeenkomsten voorop.¹⁰⁴ De arbeidscontracten van voetballers hebben een bepaalde duur.¹⁰⁵ Artikel 13 FIFA RSTP stelt daarom dat het beëindigen van een arbeidscontract enkel kan door het verstrijken van de duur ervan of mits wederzijdse toestemming tussen de club en de speler.¹⁰⁶ Er zijn wel drie uitzonderingen op artikel 13 FIFA RSTP waardoor spelers ondanks een nog lopende arbeidsovereenkomst toch van club kunnen veranderen.¹⁰⁷ Een eenzijdige beëindiging van een arbeidsovereenkomst tijdens een lopend seizoen is wel verboden.¹⁰⁸ De uitzonderingen zijn uiteengezet in de artikelen 14, 15 en 17 FIFA RSTP.¹⁰⁹

28. Artikel 14 FIFA RSTP bepaalt dat een club of een speler een arbeidscontract kan beëindigen mits er daartoe een gerechtvaardigde reden bestaat. Er volgen geen sportieve of financiële sancties in dat geval.¹¹⁰ Zo kan een speler zijn arbeidsovereenkomst beëindigen als hij gedurende drie maand geen salaris heeft ontvangen, terwijl een club het recht heeft om een einde te stellen aan de arbeidsovereenkomst bij een positieve dopingtest of als een speler systematisch verzaakt om te trainen.¹¹¹ Artikel 15 FIFA RSTP voorziet in de mogelijkheid voor een speler om zijn arbeidscontract te verbreken wegens een gerechtvaardigde sportieve reden zoals bijvoorbeeld een gebrek aan speelminuten.¹¹² Artikel 17 FIFA RSTP viseert dan weer de situatie waarin een contract wordt verbroken zonder gerechtvaardigde reden.

29. Alhoewel het FIFA-reglement niet expliciet voorziet in transfervergoedingen, werken de bepalingen over contractstabiliteit toch transfersommen in de hand.¹¹³ De contractstabiliteit is het meest aangehaalde argument om transfervergoedingen te rechtvaardigen, maar het transfersysteem brengt eerder gebrekkige contractstabiliteit met zich mee.¹¹⁴ Contracten van bepaalde duur worden vaak getekend met het oog om de duur niet te respecteren, zodat clubs een transfersom kunnen opstrijken.¹¹⁵

¹⁰³ S. FRANCIS, *Termination Of Football Contracts Without Just Cause In Belgium*, onuitg. masterproef Internationaal Sportrecht Instituto Superior de Derecho y Economía, Madrid, 2012, 7.

¹⁰⁴ S. STIJNS en S. JANSEN, "De basisbeginselen van het contractenrecht: kroniek van de recentste evoluties" *TBBR* 2013, afl. 1, 2-30.

¹⁰⁵ F. HENDRICKX, "De Bosman-zaak twintig jaar later: nog steeds een mijlpaal", *SJ* 2015, 4-7.

¹⁰⁶ Y. VAN GEMERDEN en M. HOOGENVEEN, "Over tussentijdse beëindiging van het spelerscontract van profvoetballers", *TS&R* 2011, afl. 4, 135-141.

¹⁰⁷ D. DEDECKER e.a., *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, 297.

¹⁰⁸ Artikel 16 FIFA RSTP.

¹⁰⁹ O. ONGARO, "Maintenance of contractual stability between professional football players and clubs: FIFA RSTP and the relevant case law of the DRC", *ESLPB* 2011, 13-26.

¹¹⁰ Artikel 14 FIFA RSTP.

¹¹¹ J. DE PRETER en S. DE JONGH, "Pacta sunt servanda, ook in de internationale voetbalsport", *TS&R* 2009, afl. 3, 101-107 (hierna: J. DE PRETER e.a., "Pacta sunt servanda in de voetbalsport", *TS&R* 2009, afl. 3, 101-107).

¹¹² F. DE WEGER, "De (sporting) just cause in het internationale betaald voetbal", *TS&R* 2010, afl. 3/4, 131-139.

¹¹³ G. PEARSON, "Sporting Justifications under EU Free Movement and Competition Law: The Case of the Football Transfer System", *ELJ* 2015, afl. 21, 220-238.

¹¹⁴ D. DEDECKER e.a., *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, 284.

¹¹⁵ R. BLANPAIN, "Transfers van voetballers naar nationaal en Europees recht", *RW* 2000-01, 763-768.

4.2 GEVOLGEN ONRECHTVAARDIGDE CONTRACTBREUK

4.2.1 De inhoud van artikel 17 FIFA RSTP

30. Het principieel verbod van een ongerechtvaardigde unilaterale beëindiging van een arbeidsovereenkomst, vormt het sluitstuk van het hoofdstuk in de FIFA-reglementering over contractstabiliteit.¹¹⁶ Er is sprake van een ongerechtvaardigde contractbreuk als een arbeidsovereenkomst vroegtijdig wordt beëindigd zonder dat daartoe een rechtsgeldige reden voorhanden is. Bij een ongerechtvaardigde unilaterale contractbreuk is de partij die nalaat om de arbeidsovereenkomst te respecteren een vergoeding verschuldigd aan de andere partij.¹¹⁷ De omvang van deze vergoeding kan contractueel worden vastgelegd.¹¹⁸

31. Als de vergoeding niet contractueel is bepaald, dient volgens artikel 17.1 FIFA RSTP de verbrekingsvergoeding te worden bepaald met inachtnaam van het nationale recht van het betrokken land, de specificiteit van sport en elk ander objectief criterium.¹¹⁹ Die objectieve criteria zijn onder andere de resterende duurtijd van de overeenkomst, de voordelen die contractueel werden toegekend aan de speler en/of de contractuele fout al dan niet binnen de *protected period* voorviel.¹²⁰ De *protected period* bedraagt drie jaar voor een speler die een contract tekent voor zijn 28ste en twee jaar voor spelers ouder dan 28.¹²¹ De *ratio legis* van de *protected period* is dat een speler gedurende een bepaalde periode zijn contract eigenlijk niet zou mogen opzeggen zodat er contractstabiliteit is.¹²² Opvallend genoeg doet een verlenging van een arbeidsovereenkomst een nieuwe *protected period* starten.¹²³

32. Een speler die artikel 17.1 FIFA RSTP aanwendt om een lopende arbeidsovereenkomst te beëindigen, is samen met zijn nieuwe werkgever hoofdelijk aansprakelijk voor betaling van de compensatievergoeding.¹²⁴ Personen die onder het FIFA-reglement vallen en die contractbreuk faciliteren, stellen zich bloot aan het risico om sancties te bekomen.¹²⁵ Bij een inbreuk tijdens de *protected period* riskeert een speler een speelverbod van zes maand, terwijl clubs een transferverbod van een jaar kunnen krijgen.¹²⁶

4.2.2 De hoofdelijke aansprakelijkheid en het Europees recht

33. De voetballer die een compensatievergoeding moet betalen, is samen met zijn nieuwe club hoofdelijk aansprakelijk voor de betaling ervan.¹²⁷ In het WEBSTER-arrest van CAS moest de nieuwe club van WEBSTER mee opdraaien voor de verbrekingsvergoeding die de speler verschuldigd was aan zijn ex-club, terwijl zijn toekomstige club geen enkele invloed

¹¹⁶ F. HENDRICKX, "De Bosman-zaak twintig jaar later: nog steeds een mijlpaal", *SJ* 2015, 4-7.

¹¹⁷ Artikel 17.1 FIFA RSTP.

¹¹⁸ Artikel 17 FIFA RSTP.

¹¹⁹ Artikel 17.1 FIFA RSTP.

¹²⁰ *Ibid.*

¹²¹ Definitie nr. 7 FIFA RSTP.

¹²² G. KOR en W. KOSTER, *De bal is recht*, Amsterdam, Kluwer, 2012, 69.

¹²³ Artikel 17.3 FIFA RSTP.

¹²⁴ Artikel 17.2 FIFA RSTP.

¹²⁵ Artikel 17.5 FIFA RSTP.

¹²⁶ Artikel 17.3-4 FIFA RSTP.

¹²⁷ Artikel 17.2 FIFA RSTP.

had op de verbreking van het arbeidscontract.¹²⁸ De hoofdelijke aansprakelijkheid kan ook problematisch zijn bij insolventie van de nieuwe werkgever.¹²⁹ In een recent vonnis achtte de rechtbank van koophandel te Charleroi artikel 17.2 FIFA RSTP strijdig met artikel 45 VWEU omdat de hoofdelijke aansprakelijkheid de speler zijn kansen om een nieuwe arbeidsbetrekking te vinden fel doen slinken.¹³⁰ De Fransman DIARRA stapte naar de burgerlijke rechter nadat CAS een beslissing van FIFA DRC bevestigde waarbij DIARRA werd veroordeeld tot het betalen van een compensatie van € 10.000.000 aan zijn voormalige werkgever.¹³¹ Op grond van artikel 17.2 FIFA RSTP zou de toekomstige werkgever van DIARRA mee aansprakelijk zijn geweest voor de betaling hiervan, wat het aanwerven van de speler minder aantrekkelijk maakte. De FIFA heeft tot op heden haar reglement niet aangepast, ondanks de vastgestelde inbreuk op artikel 45 VWEU.

34. Als een arbeidscontract eindigt door een eenzijdige verbreking, dan moet een speler aan de slag kunnen bij een nieuwe werkgever zonder enige vorm van restrictie.¹³² De rechtbank steunde hiervoor op de BOSMAN-doctrine en op de MUTU-beslissing van CAS.¹³³ In die beslissing had CAS geoordeeld dat de hoofdelijke aansprakelijkheid te vergaand is voor een speler wiens positieve dopingtest werd aanschouwd als een eenzijdige contractbreuk.¹³⁴ De uitspraken in de zaken van DIARRA en MUTU tonen nogmaals aan dat de FIFA-regels moeten worden bekeken in het licht van het Europees recht, zij het met de doelstellingen van het transfersysteem in het achterhoofd.¹³⁵

4.2.3 De legaliteit van de compensatievergoeding

4.2.3.1 De rechtsonzekerheid over de omvang van de compensatievergoeding

35. In de praktijk is een eenzijdige verbreking door een speler op grond van artikel 17 FIFA RSTP zeldzaam omdat er – mede door de inconsistente en onvoorspelbare rechtspraak van CAS - onduidelijkheid heerst omtrent de omvang van de vergoeding.¹³⁶ Aangezien artikel 17 FIFA RSTP vaag en niet-limitatief is opgesteld, is rechtlijnige rechtspraak nochtans broodnodig.¹³⁷ De rechtsonzekerheid lijkt bewust te zijn gecreëerd door FIFA zodat spelers niet kunnen uitrekenen of een contractbreuk lucratief zou zijn.¹³⁸

¹²⁸ CAS 30 januari 2008, nr. 2007/A/1298-1300, 'Webster', overw. 93-98.

¹²⁹ P. CZARNOTA, "FIFA transfer rules and unilateral termination without just cause", *BJESL* 2013, afl. 1, 1-47.

¹³⁰ Rb. Kh. Henegouwen (afd. Charleroi) 19 januari 2017, nr. A/16/00141, onuitg., overw. 21.

¹³¹ FIFA DRC 10 april 2015, nr. 04151519, Lokomotiv Moskou/Lassana Diarra; X, "Le Tribunal arbitral du sport confirme l'amende de 10 M€ infligée à Lassana Diarra", *L'Équipe*, 28 mei 2016.

¹³² Rb. Kh. Henegouwen (afd. Charleroi) 19 januari 2017, nr. A/16/00141, onuitg., overw. 21-28.

¹³³ Rb. Kh. Henegouwen (afd. Charleroi) 19 januari 2017, nr. A/16/00141, onuitg., overw. 21-28.

¹³⁴ CAS 21 januari 2015, nr. 2013/A/3365-3366 (gevoegde zaken), Juventus FC en AS Livorno Calcio/Chelsea FC, overw. 175-177.

¹³⁵ A. DUVAL, "The Diarra Ruling of the Tribunal of Charleroi: The New Pechstein, Bosman or Mutu?", *ASLB* 2017, www.asser.nl/SportsLaw/Blog/post/the-diarra-ruling-of-the-tribunal-of-charleroi-the-new-pechstein-bosman-or-mutu.

¹³⁶ G. PEARSON, "Sporting Justifications under EU Free Movement and Competition Law: The Case of the Football 'Transfer System'", *ELJ* 2015, afl. 21, 220-238; Interview Pekka Albert Aho.

¹³⁷ B. VERKENNIS, *Van Bosman tot Dahmane*, masterproef Rechten Universiteit van Amsterdam, 2014, dare.uva.nl/cgi/arno/show.cgi?fid=560603, 11; G. PEARSON, "Sporting Justifications under EU Free Movement and Competition Law: The Case of the Football 'Transfer System'", *ELJ* 2015, vol. 21, n° 21, 220-238.

¹³⁸ K. DE RYCK, "Eigenlijk is er niks vreemd aan de wet van '78", *SVM*, 14 augustus 2013, 100-104.

36. In het WEBSTER-arrest en het MATUZALEM-arrest velde CAS omtrent artikel 17 FIFA RSTP sterk uiteenlopende beslissingen.¹³⁹ In het WEBSTER-arrest stond een dispuut over een contractverlenging centraal. De Schotse club HEART OF MIDLOTHIAN legde WEBSTER een sportieve sanctie op omdat hij in zijn voorlaatste contractjaar weigerde om zijn contract te verlengen.¹⁴⁰ WEBSTER reageerde op de sanctie door zijn arbeidsovereenkomst eenzijdig te verbreken.¹⁴¹ De compensatie die WEBSTER samen met zijn nieuwe werkgever diende te betalen aan zijn ex-werkgever bedroeg slechts £ 150.000, wat beduidend lager lag dan de £ 5 miljoen die zijn ex-club vorderde.¹⁴² CAS oordeelde in het WEBSTER-arrest dat er voor clubs geen economische, juridische of morele rechtvaardiging bestaat om de marktwaarde van een speler te claimen als geleden schade bij een eenzijdige contractbreuk.¹⁴³ Deze beslissing leek te impliceren dat spelers na het verstrijken van de beschermde periode hun club kunnen verlaten mits het betalen van een vergoeding die overeenstemt met het loon voor de resterende contractperiode.¹⁴⁴

37. In het MATUZALEM-arrest oordeelde CAS echter volledig anders, tot groot jolijt van FIFA en de voetbalclubs.¹⁴⁵ Het CAS oordeelde dat zowel de marktwaarde als de specificiteit van sport meespelen in het berekenen van de compensatie, terwijl het uitgespaarde loon wel in mindering moet worden gebracht.¹⁴⁶ De specificiteit van sport hield onder meer in dat MATUZALEM een extra vergoeding moest betalen omdat hij fungeerde als sleutelfiguur binnen zijn team en omdat hij kort voor een cruciale match vertrok.¹⁴⁷ Zelfs een potentiële transfersom kan gezien worden als te vergoeden schade.¹⁴⁸ Dit is heel vergaand, zeker in het licht van de torenhoge transfersommen die tegenwoordig worden betaald voor voetballers.¹⁴⁹ MATUZALEM werd veroordeeld tot een compensatie die overeenkwam met bijna tien keer zijn jaarsalaris. De MATUZALEM-zaak heeft een afschrikkend karakter voor spelers aangezien de compensatievergoeding voor een eenzijdig vertrek dus onvoorspelbaar hoge proporties kan aannemen.¹⁵⁰ Omdat MATUZALEM de compensatie van € 11,8 miljoen niet kon betalen, kreeg hij een wereldwijd speelverbod gedurende de periode waarin hij niet betaalde.¹⁵¹ Het onnodige restrictief karakter van een dergelijk speelverbod is het voorwerp van kritiek in de rechtsleer.¹⁵²

¹³⁹ Interview Michael Beloff QC.

¹⁴⁰ R. PARRISH, "Contract stability: the case law of the court of arbitration of sport", *ESLPB* 2011, 69-94.

¹⁴¹ F. DE WEGER, "Webster, Matuzalem, De Sanctis... and the future", *ISLJ* 2011, afl. 3-4, 42-56.

¹⁴² CAS 30 januari 2008, nr. 2007/A/1298-1300 (gevoegde zaken), Wigan Athletic en Webster/Heart of Midlothian, overw. 163 (hierna: CAS 30 januari 2008, nr. 2007/A/1298-1300, 'Webster').

¹⁴³ CAS 30 januari 2008, nr. 2007/A/1298-1300, 'Webster', overw. 141.

¹⁴⁴ J. MAESCHALCK e.a., *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 145.

¹⁴⁵ T. VANDEVELDE, "FIFA en clubs blij met miljoenenboete voor Matuzalem", *Voetbal International*, 2 juni 2009, www.vi.nl/nieuws/fifa-en-clubs-blij-met-miljoenenboete-voor-matuzalem.htm.

¹⁴⁶ M. BOETEKEES, "De zaak Matuzalem", *TS&R* 2010, afl. 1, 1-11.

¹⁴⁷ CAS 19 mei 2009, nr. 2008/A/1519, Shaktar Donetsk en FIFA/Matuzalem en Real Zaragoza, overw. 152-157 (hierna: CAS 19 mei 2009, nr. 2008/A/1519, 'Matuzalem').

¹⁴⁸ CAS 19 mei 2009, nr. 2008/A/1519, 'Matuzalem', overw. 117.

¹⁴⁹ Interview Pekka Albert Aho.

¹⁵⁰ J. DE PRETER e.a., "Pacta sunt servanda in de voetbalsport", *TS&R* 2009, afl. 3, 101-107

¹⁵¹ M. JAMES, *Sports law*, Hampshire, Palgrave Macmillan, 2013, 63-65.

¹⁵² D. MCARDLE, *Dispute Resolution in Sport: Athletes, Law and Arbitration*, Oxon, Routledge, 2014, 148; T. BYERS, *Contemporary Issues in Sport Management*, Londen, Sage, 2015, 119-122.

38. Het Federaal Hooggerechtshof van Zwitserland floot CAS later dan ook deels terug. De handhaving van de beslissing van CAS was in strijd met de Zwitserse openbare orde omdat de economische vrijheid van MATUZALEM aan banden werd gelegd.¹⁵³ Een dergelijke herziening is niet evident aangezien de gronden om een CAS-beslissing te herzien eerder beperkt zijn.¹⁵⁴ De herziening sloeg enkel op de handhaving van de beslissing van CAS en de hoge verbrekingsvergoeding zelf hield dus wel degelijk stand.¹⁵⁵ Het *positive interest principle* is dan ook nog steeds diep ingeworteld in de rechtspraak van CAS.¹⁵⁶ Het *positive interest principle* impliceert dat een club alle economische verliezen kan recupereren bij een speler wanneer die speler zonder gerechtvaardigde reden zijn arbeidsovereenkomst verbreekt.¹⁵⁷ Een CAS-arbiter uit de WEBSTER-zaak aanschouwt dit als problematisch in het licht van artikel 45 VWEU.¹⁵⁸ De voorzitter van het arbitragepanel wist mij toe te vertrouwen dat de visie na de WEBSTER-zaak absoluut in vraag moet worden gesteld.¹⁵⁹

39. CAS accentueerde in de DE SANCTIS-zaak dat er geen vaste berekeningswijze is voor het vaststellen van de verschuldigde compensatievergoeding.¹⁶⁰ De speler die zijn arbeidsovereenkomst wenst te verbreken, weet dus niet hoeveel dit hem zal kosten.¹⁶¹ De rechtsonzekerheid wordt door sommigen als noodzakelijk aangevoeld: zij bepleiten een geval per geval-benadering waarbij rekening wordt gehouden met het gedrag van partijen.¹⁶² Voor clubs is er nochtans veel meer rechtszekerheid aangezien zij een inschatting kunnen maken van het maximumbedrag dat een contractbreuk hen kost.¹⁶³

40. Wat mij betreft, is de voorzienbaarheid wel degelijk problematisch. Het valt mij ook op dat de stemmen in de rechtsleer die het belang van rechtszekerheid minimaliseren, optreden voor clubs of FIFA. De onzekerheid zorgt namelijk voor de door FIFA zo felbegeerde contractuele stabiliteit aangezien spelers niet geneigd zijn hun contract te verbreken.¹⁶⁴ De compensatievergoeding heeft een afschrikkend en zelfs potentieel punitief karakter aangezien ze enkele miljoenen euro kan bedragen.¹⁶⁵ De onzekerheid kan worden verholpen door een contractuele verbrekingsvergoeding in het arbeidscontract van de speler op te nemen, maar ook die vergoeding neemt vaak enorme proporties aan.¹⁶⁶

¹⁵³ Federaal Hooggerechtshof Zwitserland 27 maart 2012, nr. 4A 558/2011, Matuzalem/FIFA; R. LEVY, "Swiss Federal Tribunal overrules CAS award in a landmark decision: FIFA vs Matuzalem", *ISLJ* 2012, afl. 3-4, 35-38.

¹⁵⁴ A. STEINGRUBER, "Matuzalem: CAS award set aside on the ground of public policy" *ISLJ* 2012, afl. 3-4, 39-44; T. GLIENKE, "The finality of CAS awards", *ISLJ* 2012, afl. 3-4, 48-49.

¹⁵⁵ Federaal Hooggerechtshof Zwitserland 27 maart 2012, nr. 4A 558/2011, Matuzalem/FIFA.

¹⁵⁶ CAS 1 mei 2015, nr. 2014/A/3491, FC Karpary/Kovel en Dinamo Misk, onuitg.; CAS 11 mei 2015, nr. 2014/A/3647-3648 (gevoegde zaken), OGC Nice/Sporting Clube de Portugal, onuitg.

¹⁵⁷ CAS 1 juni 2010, nr. 2009/A/1880-1881 (gevoegde zaken), FC Sion en El-Hadary/FIFA & Al-Ahly Sporting Club, overw. 241 (hierna: CAS 1 juni 2010, nr. 2009/A/1880-1881, 'El-Hadary').

¹⁵⁸ Interview Michael Beloff QC.

¹⁵⁹ Interview dr. Quentin Byrne-Sutton.

¹⁶⁰ CAS 28 februari 2011, nr. 2010/A/2145-2147 (gevoegde zaken), de Sanctis en FC Sevilla/Udinese Calcio, overw. 86 (hierna: CAS 28 februari 2011, nr. 2010/A/2145-2147, 'de Sanctis').

¹⁶¹ F. DE WEGER, 'Webster, Matuzalem, De Sanctis... and the future', *ISLJ*, 2011, 42-56.

¹⁶² W. LAMBRECHT, "Contractual stability from a club's point of view", *ESLPB* 2011, 95-114.

¹⁶³ Interview Stijn Francis.

¹⁶⁴ Interview Pekka Albert Aho.

¹⁶⁵ P. CZARNOTA, "FIFA transfer rules and unilateral termination without just cause", *BJESL* 2013, afl. 1, 1-47.

¹⁶⁶ P. LOMBARDI, "Compensation in case of breach of contract according to common law principles", *BJESL* 2013, 277-290.

4.2.3.2 De wanverhouding tussen clubs en spelers wat betreft de compensatievergoeding

41. De compensatievergoeding zorgt niet alleen voor rechtsonzekerheid, maar scheidt ook ongelijkheid. De onderstaande tabel illustreert de ongelijke arbeidsrelatie waarmee spelers zich geconfronteerd zien. Als een speler zijn contract eenzijdig verbreekt zonder gerechtvaardigde reden is de verbrekingsvergoeding vaak veel hoger dan die voor de club. De club moet slechts de restwaarde betalen als vergoeding, terwijl spelers dankzij het *positive interest principle* riskeren om te moeten opdraaien voor alle economische verliezen, waaronder de transferwaarde.¹⁶⁷ MATUZALEM diende voor zijn verbreking bijna vijf keer meer betalen dan wat de club hem zou verschuldigd zijn bij verbreking. De overeenkomst tussen FIFA en de Europese Commissie omtrent de transferregels had nochtans als doel om een evenwichtige balans te creëren in de rechten tussen clubs en spelers.¹⁶⁸ Bij arbitragebeslissingen zou dit nooit uit het oog mogen worden verloren.¹⁶⁹

CAS-zaak	Tijdstip verbreking	Compensatievergoeding	Restwaarde ¹⁷⁰	Verhouding compensatie en restwaarde
Matuzalem ¹⁷¹	Buiten <i>protected period</i>	€ 11.858.934	€ 2.400.000	4,94
Ortega ¹⁷²	Tijdens <i>protected period</i>	\$ 11.000.000	\$ 3.250.000 ¹⁷³	3,38
Mexès ¹⁷⁴	Tijdens <i>protected period</i>	€ 7.000.000	€ 2.403.614	2,91
El-Hadary ¹⁷⁵	Tijdens <i>protected period</i>	\$ 796.500	\$ 292.000	2,73
Mutu ¹⁷⁶	Tijdens <i>protected period</i>	€ 17.173.990	€ 10.858.500	1,58
De Sanctis ¹⁷⁷	Buiten <i>protected period</i>	€ 2.250.055	€ 1.898.100	1,19
Webster ¹⁷⁸	Buiten <i>protected period</i>	£ 150.000	£ 150.000	1

Tabel 1. Verhouding oordeel compensatievergoeding CAS in *landmark*-cases en restwaarde (eigen onderzoek).

42. In functie van het bovenstaande vind ik het opvallend dat de FIFA - de instelling die de transferregels opgesteld heeft - een procespartij was die de ex-club van MATUZALEM ondersteunde in haar claim. De FIFA wou dat MATUZALEM € 6,8 miljoen compensatie zou betalen.¹⁷⁹ Dit kwam overeen met bijna drie keer de restwaarde. De FIFA lijkt dus de wanverhouding te steunen.¹⁸⁰ De hoge verbrekingsvergoeding maakt het samen met de hoofdelijke aansprakelijkheid en de sportieve sancties onaantrekkelijk en potentieel zelfs onmogelijk voor een speler om van werkgever te veranderen.¹⁸¹

¹⁶⁷ P. LOMBARDI, "Compensation in case of breach of contract according to common law principles", *BJESL* 2013, 277-290.

¹⁶⁸ L. VALLONI en B. WICKI, "Compensation in case of breach of contract according to Swiss law", *BJESL* 2013, 145-162.

¹⁶⁹ E. GEISINGER en E. TRABALDO-DE MESTRAL, *Sports Arbitration: A Coach for Other Players*, New York, Juris, 2015, 157-158.

¹⁷⁰ Er wordt abstractie gemaakt van hypothetische bonussen.

¹⁷¹ CAS 19 mei 2009, nr. 2008/A/1519, 'Matuzalem', overw. 179 en 124.

¹⁷² CAS 5 november 2002, nr. 2003/0/482, Ortega/Fenerbahçe en FIFA, overw. 38.

¹⁷³ Ortega verdiende jaarlijks \$ 1.000.000, terwijl zijn arbeidsovereenkomst nog 3 jaar en 3 maand liep.

¹⁷⁴ CAS 5 december 2005, nr. 2005/A/902-903 (gevoegde zaken), Mexès & Roma/Auxerre, overw. 148 en 115.

¹⁷⁵ CAS 1 juni 2010, nr. 2009/A/1880-1881, 'El-Hadary', overw. 251 en 211.

¹⁷⁶ CAS 31 juli 2009, nr. 2008/A/1644, Mutu/Chelsea FC, overw. 20 en 137.

¹⁷⁷ CAS 28 februari 2011, nr. 2010/A/2145-2147, 'de Sanctis', overw. 103 en 97.

¹⁷⁸ CAS 30 januari 2008, nr. 2007/A/1298-1300, 'Webster', overw. 163 en 104.

¹⁷⁹ CAS 19 mei 2009, nr. 2008/A/1519, 'Matuzalem', overw. 25-34.

¹⁸⁰ Interview Stijn Francis.

¹⁸¹ K. PIJETLOVIC, *EU Sports Law and Breakaway Leagues in Football*, Den Haag, T.M.C. Asser Press, 2015, 109.

43. De mondiale spelersvakbond pleit voor het wegwerken van de geschetste wanverhouding.¹⁸² LAMBRECHT verklaart de wanverhouding doordat clubs kosten hebben die spelers niet dragen waardoor de impact van een eenzijdige beëindiging door spelers groter is dan een unilaterale verbreking door clubs.¹⁸³ PARRISH verduidelijkt LAMBRECHT'S standpunt als volgt: de restwaarde van de overeenkomst komt niet overeen met de waarde die de speler representeert.¹⁸⁴ Alhoewel de opmerking van LAMBRECHT klopt, is het volgens mij zowel juridisch als moreel niet verantwoord om een speler te laten opdraaien voor de transferwaarde. Ik zal dit aantonen door een analyse in het licht van artikel 45 VWEU.

4.2.3.3 De compensatievergoeding in het licht van het Europees recht

44. De compensatievergoeding uit artikel 17 FIFA RSTP en de interpretatie ervan door CAS staan op gespannen voet met het Europees recht.¹⁸⁵ De effectieve uitoefening van het vrij verkeer van werknemers wordt minder aantrekkelijk door het potentieel punitief karakter van de verbrekingsvergoeding.¹⁸⁶ De sportieve sancties die ermee gepaard gaan, de eerder besproken rechtsonzekerheid en de hoofdelijke aansprakelijkheid van de toekomstige werkgever vormen andere hinderpalen.¹⁸⁷ Een maatregel die het vrij verkeer van werknemers beperkt, is enkel aanvaardbaar mits deze op een geschikte, noodzakelijke en proportionele wijze een legitiem doel nastreeft terwijl er geen sprake is van discriminatie op grond van nationaliteit.¹⁸⁸ De vraag is of er wel een rechtvaardiging voorhanden is.

45. PARRISH ziet verschillende potentiële rechtvaardigingsgronden inzake sport doorheen de rechtspraak van het Europees Hof van Justitie: het competitief evenwicht, het goed functioneren van sportcompetities alsook het rekruteren en opleiden van jonge spelers.¹⁸⁹ Zelfs als er al een rechtvaardigingsgrond voorhanden is voor artikel 17 FIFA RSTP, lijkt dit artikel de proportionaliteitstoets niet te doorstaan.¹⁹⁰ Een normale opzegvergoeding die gepaard gaat met het verbod om in de loop van het seizoen voor een nieuwe club te spelen, lijkt voldoende om het regelmatig verloop van de competitie te waarborgen.¹⁹¹ Het competitief evenwicht in het voetbal is al langer zoek en is sinds het BOSMAN-arrest zelfs afgenomen.¹⁹² Bovendien zijn andere instrumenten zoals een salarisplafond en inkomstenhervreiding beter geschikt dan een hoge verbrekingsvergoeding om competitief evenwicht te bekomen. Hier wordt verder in deze masterproef op ingegaan.

¹⁸² S. GARDINER en R. WELCH, "Nationality Based Playing Quotas and the International Transfer System Post-Bosman" in A. DUVAL en B. VAN ROMPUY (eds.), *The Legacy of Bosman*, Springer, Den Haag, 2016, 51-80; Interview Michael Beloff QC.

¹⁸³ W. LAMBRECHT, "Contractual stability from a club's point of view", *ESLPB* 2011, 95-114.

¹⁸⁴ R. PARRISH, "Article 17 FIFA RSTP: Compatibility with EU Law", *MJ* 2015, afl. 2, 256-282.

¹⁸⁵ S. PARRISH, "The European Social Dialogue: A New Mode of Governance for European Football?" in A. DUVAL en B. VAN ROMPUY (eds.), *The Legacy of Bosman*, Springer, Den Haag, 2016, 187-211.

¹⁸⁶ R. PARRISH, "Article 17 FIFA RSTP: Compatibility with EU Law", *MJ* 2015, afl. 2, 256-282.

¹⁸⁷ R. PARRISH, "Article 17 FIFA RSTP: Compatibility with EU Law", *MJ* 2015, afl. 2, 256-282.

¹⁸⁸ HvJ 30 november 1995, nr. C-55/94, ECLI:EU:C:1995:411, 'Gebhard', overw. 37.

¹⁸⁹ R. PARRISH, "Article 17 FIFA RSTP: Compatibility with EU Law", *MJ* 2015, afl. 2, 256-282.

¹⁹⁰ R. PARRISH, "Article 17 FIFA RSTP: Compatibility with EU Law", *MJ* 2015, afl. 2, 256-282.

¹⁹¹ D. DEDECKER e.a., *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, 300.

¹⁹² Voor een uitgebreidere analyse: zie bijlage 2.

46. De specificiteit van sport wordt door verdedigers van het *positive interest principle* aangewend om de hoge en onevenwichtige compensatievergoeding te rechtvaardigen.¹⁹³ In voetbalzaken houdt de specificiteit van sport volgens CAS in dat er rekening wordt gehouden met het onafhankelijk karakter van sport, het vrij verkeer van de sporters en de voetbalmarkt als geheel.¹⁹⁴ De specificiteit van sport impliceert een balans tussen contractuele stabiliteit en het vrij verkeer van sporters.¹⁹⁵ Contractuele stabiliteit impliceert ook rechtszekerheid en de specificiteit van sport mag niet worden misbruikt om het vrij verkeer van sporters aan banden te leggen.¹⁹⁶ Een speler mag niet worden gedwongen om in een arbeidsrelatie met zijn club te blijven.¹⁹⁷ Lang niet iedereen in de voetballerij lijkt daarvan overtuigd, zo liet trainer RONALD KOEMAN recent uitschijnen: "Als we echt willen, kunnen we spelers aan hun contract houden."¹⁹⁸

47. Het manifest onevenwicht tussen speler en club lijkt mij geen legitiem en geschikt middel om contractuele stabiliteit te bereiken. Het nationale arbeidsrecht van diverse lidstaten staat een excessieve compensatievergoeding in de weg.¹⁹⁹ Momenteel lijkt de meest invloedrijke factor die de arbeidsrelatie tussen een voetballer en zijn werkgever beheerst echter niet het recht te zijn, maar wel het geldgewin.²⁰⁰ In conflicten met een internationale dimensie schuiven FIFA DRC en CAS dan ook het nationale recht maar al te vaak opzij.²⁰¹ Een reglement van een voetbalorganisatie zoals FIFA zou nochtans geen vrijgeleide mogen zijn om het nationale recht te schenden. Een exorbitante compensatieregeling lijkt dan ook geen geldige juridische bestaansreden te hebben.²⁰²

48. Compensatievergoedingen zouden bovendien voorspelbaar moeten zijn. Een rechtsgeldige verbrekingsclausule in overeenkomsten die beide partijen op gelijke voet behandeld, kan hierbij soelaas bieden. Hierbij moet er uiteraard steeds over worden gewaakt dat de compensatievergoeding geen punitieve proporties aanneemt.²⁰³

¹⁹³ M. COLUCCI en F. MAJANI, "The specificity of sport as a way to calculate compensation in case of breach of contract", *ESLPB* 2011, 125-143.

¹⁹⁴ CAS 24 december 2008, nr. 2008/A/1568, Mica & FC WIL 1900/FIFA & PFC Naftex Burgas, overw. 46-48; CAS 26 mei 2009, nr. 2007/A/1359, FC Pyunik/Rapid Bucuresti & FIFA, overw. 40-41.

¹⁹⁵ CAS 30 januari 2008, nr. 2007/A/1298-1300, 'Webster', overw. 67-68.

¹⁹⁶ M. COLUCCI, "Sport and contractual stability: the Italian case", *ESLPB* 2011, 199-209.

¹⁹⁷ CAS 15 november 2006, nr. 2006/A/1100, El Taib/Gaziantepspor, overw. 30.

¹⁹⁸ X, "Everton-coach deelt waarschuwing uit aan Lukaku", *Het Nieuwsblad*, 23 april 2017.

¹⁹⁹ S. DE GROOF en F. HENDRICKX, "Compensation in case of breach of contract according to Belgian labour law", *ESLPB* 2011, 163-176; J. DIAZ en V. FORTI, "Compensation in case of breach of contract in France", *ESLPB* 2011, 177-186; K. ZEMBRIS, "Compensation in case of breach of contract in civil law countries: Greece", *ESLPB* 2011, 187-197; M. COLUCCI, "Sport and contractual stability: the Italian case", *ESLPB* 2011, 199-209; J. MEIRIM, "Contractual stability in football and compensation in case of breach of contracts in Portugal", *ESLPB* 2011, 211-217; W. VAN MEGEN, "Contractual stability from a player's perspective", *ESLPB* 2011, 115-124.

²⁰⁰ M. BARRY, J. SKINNER en T. ENGELBERG, *Research Handbook of Employment Relations in Sport*, Cheltenham, Edward Elgar, 2016, 171.

²⁰¹ W. VAN MEGEN, "Contractual stability from a player's perspective", *ESLPB* 2011, 115-124.

²⁰² W. VAN MEGEN, "Contractual stability from a player's perspective", *ESLPB* 2011, 115-124.

²⁰³ CAS 30 januari 2008, nr. 2007/A/1298-1300, 'Webster', overw. 73; Interview Jonathan Himpe.

49. Criticasters van het WEBSTER-arrest claimen dat deze rechtspraak te weinig rekening houdt met de specificiteit van sport.²⁰⁴ Maar een transfersom zou absoluut geen criterium mogen zijn om een opzeggingsvergoeding te berekenen.²⁰⁵ Als een speler zijn contract verbreekt, moet de club niet langer een salaris betalen.²⁰⁶ De club spaart een kost uit en krijgt een financiële vergoeding voor het verbreken van de overeenkomst. Het nationale arbeidsrecht legt sancties op aan zowel werknemers als werkgevers die een arbeidsovereenkomst niet respecteren.²⁰⁷ Die mechanismen zouden – samen met een verbod om uit te komen in dezelfde competitie tijdens een lopend seizoen – voldoende moeten zijn om een eerlijke sportcompetitie te waarborgen.²⁰⁸

50. Het strekt tot aanbeveling dat CAS het Europees recht altijd ter harte neemt in haar beslissingen.²⁰⁹ Zo niet, riskeren CAS-beslissingen waarin het *positive interest principle* wordt gehanteerd niet uitvoerbaar te worden verklaard.²¹⁰ Er zijn alvast positieve signalen die lijken aan te geven dat CAS beseft dat het voor haar geloofwaardigheid cruciaal is om het Europees recht toe te passen.²¹¹ Het is ook aan de FIFA om te zorgen dat CAS minder interpretatieruimte krijgt, door expliciet aan te geven hoe de compensatievergoeding moet worden berekend.²¹² Wijzigingen van artikel 17 FIFA RSTP zouden tot stand kunnen komen via sociale dialoog²¹³, al staat de sociale dialoog in de Europese voetbalsector nog ver verwijderd van haar succesvollere Amerikaanse tegenhanger.²¹⁴ Het is ook maar de vraag of clubs en de FIFA vragende partij zijn voor een sociale dialoog, aangezien hun belangen stroken met de dominante zienswijze van CAS.²¹⁵ Idealiter zou het resultaat van deze sociale dialoog in een internationaal wetgevend instrument moeten worden gegoten zodat er sprake is van uniformiteit en optimale afdwingbaarheid.

51. Het debat mag zeker niet beperkt blijven tot een hervorming van het systeem van de verbrekingsvergoeding, aangezien de compensatievergoeding nauw verweven is met de transfersom.²¹⁶ Daarom wordt in wat volgt de transfersom bekeken in het licht van artikel 45 VWEU.

²⁰⁴ H. VAN DEN HOUT, "Arbeidsverhoudingen in het professionele voetbal", *Arbeidsrecht* 2008, afl. 4, 3-7.

²⁰⁵ J. DE DIOS CRESPO PÉREZ, G. MONTENERI, W. VAN MEGEN en P. LIMBERT, "Contractual Stability: Breach of Contract" in A. WILD (ed.), *CAS and football: Landmark Cases*, Den Haag, T.M.C. Asser Press, 2012, 37-106.

²⁰⁶ CAS 30 januari 2008, nr. 2007/A/1298-1300, 'Webster', overw. 104.

²⁰⁷ D. DEDECKER e.a., *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, 284.

²⁰⁸ D. DEDECKER e.a., *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, 284.

²⁰⁹ R. PARRISH, "Article 17 FIFA RSTP: Compatibility with EU Law", *MJ* 2015, afl. 2, 256-282.

²¹⁰ R. PARRISH, "Article 17 FIFA RSTP: Compatibility with EU Law", *MJ* 2015, afl. 2, 256-282.

²¹¹ CAS 9 maart 2017, nr. 2016/A/4490, RFC Seraing/FIFA; A. DUVAL, "RFC Seraing at the CAS: How FIFA's TPO ban Survived (Again) EU Law Scrutiny", *ASLB* 2017, www.asser.nl/SportsLaw/Blog/post/rfc-seraing-at-the-court-of-arbitration-for-sport-how-fifa-s-tpo-ban-survived-again-eu-law-scrutiny.

²¹² P. CZARNOTA, "FIFA transfer rules and unilateral termination without just cause", *BJESL* 2013, afl. 1, 1-47.

²¹³ R. PARRISH, "Contract stability: the case law of the court of arbitration of sport", *ESLPB* 2011, 69-94.

²¹⁴ R. PARRISH, "Social Dialogue in European Professional Football", *ELJ* 2011, afl. 2, 213-229; A. GEERAERT, "The European sectoral social dialogue committee in professional football: power relations, legitimacy and control", *Soccer & Society* 2015, afl. 1, 98-115.

²¹⁵ R. PARRISH, "Contract stability: the case law of the court of arbitration of sport", *ESLPB* 2011, 69-94.

²¹⁶ H. HANNELIN, *The FIFA Transfer System: Contractual Stability and Training Compensation in the Light of EU Free Movement and Competition Law*, masterproef rechten University of Helsinki, 2016, <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/169810>, 40.

4.2.3.4 De transfersom als alternatief voor de opzeggingsvergoeding

52. In de praktijk komt het zelden tot een situatie waarin een contract eenzijdig wordt verbroken, aangezien er vaak een akkoord is tussen de huidige en de toekomstige werkgever over de overgang van een speler.²¹⁷ De speler zal dan conform artikel 13 FIFA RSTP in onderling overleg met zijn huidige werknemer zijn arbeidscontract beëindigen, opdat hij een arbeidsovereenkomst kan tekenen bij zijn nieuwe club.²¹⁸ Deze nieuwe club betaalt dan een transferbedrag aan de vorige club van de speler in ruil voor de exclusieve rechten op de speler.²¹⁹ De transfersom wordt bepaald na onderhandelingen tussen de oude en de nieuwe werkgever.²²⁰ De transfersom is dus een alternatief voor de verbrekingsvergoeding, zij het dat de FIFA RSTP niet expliciet voorzien in een transfersom.²²¹

53. Spelers die artikel 17 FIFA RSTP niet willen invoeren omwille van de rechtsonzekerheid en het mogelijks putatief karakter ervan, kunnen in de regel enkel hun werkgever verlaten als een andere werkgever bereid is om een transfersom voor hen te betalen.²²² Het staat partijen vrij om een transfersom overeen te komen in de arbeidsovereenkomst.²²³ Hierboven was al te lezen dat deze opzeggingsvergoeding niet excessief mag zijn om verenigbaar te zijn met het Europees recht. Wat mij betreft, geldt dit ook voor een transfersom. In de arbeidsovereenkomst van de Braziliaan NEYMAR met zijn club FC BARCELONA staat een clause die stelt dat een club die NEYMAR wil aanwerven € 250 miljoen moet betalen.²²⁴ Ik acht dit excessief en strijdig met het Europees recht.

54. Doordat een club die een speler aanwerft hiervoor vaak een transfervergoeding moet betalen, heeft de transfersom een ongunstige invloed op de mogelijkheid voor spelers om een andere dienstbetrekking te vinden.²²⁵ De transfersom tast ook de voorwaarden waartegen de dienstbetrekking wordt aangeboden aan.²²⁶ Het transfersysteem zorgt dat clubs economische controle hebben over hun spelers.²²⁷ Een transfervergoeding kan het vrij verkeer van spelers dan ook beperken.²²⁸

²¹⁷ R. BLANPAIN, *European Labour Law*, Den Haag, Kluwer Law International, 2008, 317.

²¹⁸ G. PEARSON, "Sporting Justifications Under EU Free Movement and Competition Law: The Case of the Football Transfer System", *ELJ* 2015, afl. 2, 220-238.

²¹⁹ R. FORT en J. FIZEL, *International Sports Economics Comparisons*, Westport, Greenwood, 2004, 41-43.

²²⁰ S. MORROW, *The People's Game? Football, Finance and Society*, Hampshire, Palgrave Macmillan, 2003, 153.

²²¹ J. MAGEE, "Shifting balances of power in the new football economy" in J. SUGDEN en A. TOMLINSON (eds.), *Power games: a critical sociology of sport*, Oxon, Routledge, 2002, 216-239; G. PEARSON, "Sporting Justifications Under EU Free Movement and Competition Law: The Case of the Football Transfer System", *ELJ* 2015, afl. 2, 220-238.

²²² Interview Jonathan Himpe.

²²³ H. VAN DEN HOUT, "Arbeidsverhoudingen in het professionele voetbal", *Arbeidsrecht* 2008, afl. 4, 3-7.

²²⁴ X, "Clause van 250 miljoen in nieuw contract Neymar", *Algemeen Dagblad*, 21 oktober 2016.

²²⁵ HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', overw. 78.

²²⁶ HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', overw. 78.

²²⁷ R. FORT en J. FIZEL, *International Sports Economics Comparisons*, Westport, Greenwood, 2004, 41-43.

²²⁸ HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', overw. 99.

55. Een transfersom op zich is niet onwettig omdat het eigenlijk fungeert als een opzeggingsvergoeding voor het verbreken van een arbeidsovereenkomst.²²⁹ Dat de transfersommen hoog zijn, heeft in de eerste plaats veel te maken met de hoge spelerssalarissen en de lange contractduur.²³⁰ In het verleden hebben burgerlijke rechtbanken wel al geoordeeld dat transfersommen totaal onrealistisch kunnen zijn.²³¹ De Europese Commissie stelt dat een transfersom niet verder mag gaan dan noodzakelijk om contractstabiliteit en een eerlijk verloop van de competitie te bereiken.²³² De transfersommen in hun huidige vorm zouden een onevenredig en onnodig obstakel vormen.²³³ Het transfersysteem is eigenlijk overbodig omdat er naast de transfermarkt al een competitieve spelersmarkt bestaat.²³⁴ De transfermarkt is bovendien ook economisch inefficiënt.²³⁵

56. Clubs proberen te vermijden dat de bepaalde duur van een arbeidscontract met een speler wordt gerespecteerd omdat de club alleen bij het niet-verstrijken van de bepaalde duur een transfersom kan ontvangen.²³⁶ Deze transfersommen nemen steeds decadentere proporties aan, in die mate zelfs dat de Europese Commissie al gewaarschuwd heeft voor de "kunstmatig opgedreven transferbedragen in het voetbal".²³⁷ Enkel de rijkste ploegen kunnen dergelijke hoge transfersommen betalen.²³⁸ Het transfersysteem creëert dan ook een probleem voor het competitief evenwicht aangezien er een talentconcentratie ontstaat bij de rijkste clubs.²³⁹ Wanverhoudingen tussen clubs waarbij een beperkt aantal clubs de talentrijkste spelers bezit, zijn niet wenselijk vanuit economisch perspectief.²⁴⁰

²²⁹ D. DEDECKER e.a., *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, 298.

²³⁰ D. DEDECKER e.a., *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, 300.

²³¹ V. DERUNGS, "Eastham to Bernard - an overview of the development of civil jurisprudence on transfer and training compensation", *ESLPB* 2010, 105-121.

²³² D. DEDECKER e.a., *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, 298.

²³³ S. KÉSENNE, "Het transfersysteem in de sport: nodig of overbodig?" in F. HENDRICKX (ed.), *Transfers en makelaars in de sport*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 43-53.

²³⁴ S. KÉSENNE, "Het wordt tijd om de transfermarkt in het voetbal af te schaffen", *De Tijd*, 30 september 2015.

²³⁵ J. GODDARD en P. SLOANE, *Handbook on the Economics of Professional Football*, Cheltenham, Edward Elgar, 2014, 206.

²³⁶ R. BLANPAIN, *Legal Status of Sportsmen and Sportswomen Under International European and Belgian National and Regional Law*, Den Haag, Kluwer Law International, 2003, 59.

²³⁷ S. KÉSENNE, *The Economic Theory of Professional Team Sports: An Analytical Treatment*, Cheltenham, Edward Elgar, 2007, 99; D. ABBOTT, "Commissie waarschuwt voor kunstmatig opgedreventransferbedragen in het voetbal en een gebrek aan gelijke kansen voor iedereen", *Europese Commissie*, europa.eu/rapid/press-release_IP13-95_nl.htm, 7 februari 2013.

²³⁸ S. KÉSENNE, "The growing gap between small- and large-country football teams in Europe" in Y. VANDEN AUWEELE, E. COOK en J. PARRY (eds.), *Ethics and Governance in Sport: The Future of Sport Imagined*, Oxen, Routledge, 2016, 113-120.

²³⁹ J. DROLET, "Extra Time: Are the New Fifa Transfer Rules Doomed?", *ISLJ* 2006, afl. 1, 66-74.

²⁴⁰ J. GODDARD, P. SLOANE en J. WILSON, "The Bosman Ruling and Labor Mobility in Football" in L. KAHANE en S. SHMANSKE (eds.), *The Oxford Handbook of Sports Economics*, Oxford, Oxford University Press, 2012, 259-281.

57. Een opzegvergoeding is maar aanvaardbaar in de mate waarin ze in verhouding staat met de reële kosten: gedeerde winst en gedeerde diensten zouden geen berekeningscriteria mogen zijn voor een compensatievergoeding.²⁴¹ Enkel de werkelijke en bewezen schade zou in aanmerking mogen worden genomen.²⁴² Dit ligt enigszins in de lijn van het BERNARD-arrest van het Europees Hof van Justitie.²⁴³ Ik meen dat deze conclusie ook mag worden doorgetrokken naar transfersommen. De toepassing van de toets uit het Bosman-arrest²⁴⁴ op de nieuwe transferregels lijkt te impliceren dat de huidige transferregels geen geschikt middel vormen om het competitief en financieel evenwicht te garanderen.²⁴⁵ De huidige transferregels beletten niet dat de rijkste clubs de beste spelers in dienst nemen.²⁴⁶ De regels beletten ook niet dat geld een beslissend element vormt in de sportcompetitie of dat het evenwicht tussen clubs wordt verstoord.²⁴⁷ De transfervergoeding staat los van de reële kosten en wordt gekenmerkt door onzekerheid en toeval.²⁴⁸ Advocaat-generaal LENZ schreef in zijn conclusie voor het Bosman-arrest dat een transfersom enkel kan als club en speler vooraf daarover een contractueel akkoord hebben bereikt.²⁴⁹ Ik ben geneigd dit standpunt te volgen, op voorwaarde dat de transfersom het vrij verkeer van werknemers respecteert en dus geen excessieve proporties aanneemt. De doelstellingen die het transfersysteem beogen na te streven, kunnen volgens mij beter worden verwezenlijkt met andere middelen.

58. Er zou meer oog moeten zijn voor een betere vrijheidsregeling voor spelers.²⁵⁰ Ook een betere verdeling van het spelerstalent en meer transparantie bij de overgang van spelers is wenselijk.²⁵¹ Amerika kende vroeger een systeem dat gelijkaardig was aan het Europese transfersysteem, waarin clubs verregaande eigendomsrechten hadden op spelers.²⁵² Zowat alle theoretische en empirische studies tonen aan dat de afschaffing van het transfersysteem de Amerikaanse professionele sport ten goede is gekomen.²⁵³ Het is aannemelijk dat het afschaffen van het FIFA-transfersysteem vergelijkbare effecten zou hebben.²⁵⁴ Volgens mij is het dan wel noodzakelijk om mechanismen zoals een beperking van het aantal spelers per club, een salarisplafond en inkomstenherverdeling te hanteren. Dit wordt verder in deze masterproef besproken.

²⁴¹ J. DE PRETER e.a., "Pacta sunt servanda in de voetbalsport", *TS&R* 2009, afl. 3, 101-107

²⁴² Interview Pekka Albert Aho.

²⁴³ W. VAN MEGEN, "The Olivier Bernard case compared", *ESLPB* 2010, 93-102.

²⁴⁴ HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', overw. 105-114.

²⁴⁵ T. VAN DER BURG, *Voetbalzaken: hoe de markt het spel kapotmaakt*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2015, 109-147 (hierna: T. VAN DER BURG, *Voetbalzaken*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2015).

²⁴⁶ R. STOKVIS, *Sport, publiek en de media*, Apeldoorn, Het Spinhuis, 2007, 194.

²⁴⁷ T. VAN DER BURG, *Voetbalzaken*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2015, 109-126.

²⁴⁸ G. PEARSON, "Sporting Justifications Under EU Free Movement and Competition Law: The Case of the Football Transfer System", *ELJ* 2015, afl. 2, 220-238; S. SZYMANSKI, "The economic arguments supporting a competition law challenge to the transfer system", *FIFPro* 2015, www.fifpro.org/attachments/article/6241/Embargoed%20Stefan%20Szymanski%20Transfer%20System%20Analysis.pdf.

²⁴⁹ HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', concl. Adv. Gen. Lenz, overw. 262.

²⁵⁰ J. BOURG en J. GOUGET, *The Political Economy of Professional Sport*, Cheltenham, Edward Elgar, 2010, 144.

²⁵¹ J. BOURG en J. GOUGET, *The Political Economy of Professional Sport*, Cheltenham, Edward Elgar, 2010, 144.

²⁵² S. KÉSENNE, "Het wordt tijd om de transfermarkt in het voetbal af te schaffen", *De Tijd*, 30 september 2015.

²⁵³ L. ALGREEN, *European Sports Law – a comparative analysis of the European and American models of Sport*, Kopenhagen, Forlaget Thomson, 2004, 432.

²⁵⁴ S. KÉSENNE, "De aangekondigde dood van het Belgisch voetbal", *Streven* 1998, afl. 6, 511-519.

4.3 DE BELGISCHE VRIJHEIDSREGELING IN DE WET VAN 24 FEBRUARI 1978²⁵⁵

59. De regels neergelegd in FIFA RSTP spelen enkel bij internationale transfers.²⁵⁶ Voor binnenlandse transfers geldt in België de Wet van 24 februari 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten voor betaalde sportbeoefenaars. Deze wet heeft een dwingend karakter.²⁵⁷ Een betaalde sportbeoefenaar in de zin van de wet van 1978 mag zijn arbeidsovereenkomst van bepaalde duur steeds verbreken, zelfs zonder een gerechtvaardigde oorzaak.²⁵⁸ Als er geen dringende reden voorhanden is die een verbreking rechtvaardigt, heeft de benadeelde partij recht op een vergoeding.²⁵⁹ De omvang van de vergoeding is gelijk aan het verschuldigd loon tot het einde van de arbeidsovereenkomst, maar is wel geplafonneerd tot het dubbele van de opzegvergoeding die bij een contract van onbepaalde duur zou zijn verschuldigd.²⁶⁰

60. De compensatievergoeding voor de betaalde sportbeoefenaar ligt een pak hoger dan de opzegvergoeding voorzien in het reguliere arbeidsrecht, waardoor de sporter die zijn club vroegtijdig wenst te verlaten zich in een slechtere positie bevindt dan de gewone arbeider of bediende.²⁶¹ Deze verschillende behandeling werd aan de kaak gesteld in het DAHMANE-arrest. Deze zaak ging over een zuiver interne aangelegenheid, waardoor het transferreglement van de FIFA niet van toepassing was. In eerste aanleg werd DAHMANE veroordeeld tot een verbrekingsvergoeding gelijk aan 36 maanden salaris, terwijl de opzegvergoeding voor een bediende maar liefst drie keer minder was.²⁶² Het Arbeidshof oordeelde later dat dit een ongerechtvaardigde discriminatie uitmaakte waarvoor het uitvoerend Koninklijk Besluit²⁶³ geen objectieve verantwoording geeft.²⁶⁴

²⁵⁵ Wet van 24 februari 1978 betreffende de arbeidsovereenkomst voor betaalde sportbeoefenaars, *BS* 9 maart 1978 (hierna: Wet arbeidsovereenkomst betaalde sportbeoefenaars van 24 februari 1978).

²⁵⁶ W. LAMBRECHT, "Contractual stability from a club's point of view", *ESLPB* 2010, 95-114.

²⁵⁷ Artikel 3 Wet arbeidsovereenkomst betaalde sportbeoefenaars van 24 februari 1978.

²⁵⁸ Artikel 4, lid 4 Wet arbeidsovereenkomst betaalde sportbeoefenaars van 24 februari 1978.

²⁵⁹ Artikel 4, lid 4 Wet arbeidsovereenkomst betaalde sportbeoefenaars van 24 februari 1978.

²⁶⁰ Artikel 4, lid 4 en 5, lid 2 Wet arbeidsovereenkomst betaalde sportbeoefenaars van 24 februari 1978 j° artikel 1 van het Koninklijk Besluit van 13 juli 2004 tot vaststelling van het bedrag van de vergoeding bedoeld in artikel 5, tweede lid, van de wet van 24 februari 1978 betreffende de arbeidsovereenkomst voor betaalde sportbeoefenaars, *BS* 3 augustus 2004 (hierna: KB 24 februari 1978 verbrekingsvergoeding betaalde sportbeoefenaar).

²⁶¹ J. MAESCHALCK e.a., *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 139.

²⁶² D. SEGAAR en T. WILMS, "Dahmane Case: does Belgium have a trademark on landmark cases?", *Global Sports Law and Taxation Reports*, 2014, afl. 3, 20-22.

²⁶³ KB van 24 februari 1978 tot vaststelling van de verbrekingsvergoeding van de betaalde sportbeoefenaar.

²⁶⁴ Arbh. Antwerpen (afd. Hasselt) 6 mei 2014, nr. AR 2009/AH/199, *Juristenkrant* 2014, afl. 290, 5, noot D. CASAER en K. FLAMANT.

61. Er is ook nog een andere ongelijkheid: de kostprijs voor de profsporter om zijn arbeidsovereenkomst op te zeggen betreft het brutoloon, terwijl de werkgever enkel het nettoloon moet betalen als hij de overeenkomst wenst te verbreken.²⁶⁵ Toch is de Belgische regeling voor de spelers een pak liberaler dan de FIFA-reglementering aangezien de speler daar riskeert om veel meer te betalen dan de loutere restwaarde. De Belgische wet houdt net zoals het FIFA-reglement wel rekening met de specificiteit van sport aangezien een speler die zijn contract opzegt zonder dringende reden, tijdens het lopende sportseizoen niet actief mag zijn in dezelfde competitie als zijn ex-werkgever.²⁶⁶

62. De relatief soepele vrijheidsregeling voor spelers is een doorn in het oog van de clubs.²⁶⁷ In de praktijk is er zelfs een *gentlemen's agreement* waarbij Belgische profclubs hebben afgesproken dat ze geen spelers aanwerven die elders in België hun contract eenzijdig verbreken conform artikel 4 van de Wet van 24 februari 1978.²⁶⁸ Uitzonderlijk wordt het *gentlemen's agreement* met de voeten getreden, zoals toen AA GENT middenvelder DAVY DE BEULE aantrok nadat die zijn arbeidsovereenkomst met SPORTING LOKEREN verbrak.²⁶⁹ Clubs respecteren in de regel het *gentlemen's agreement* uit vrees dat het niet-respecteren ervan tot vergeldingsacties van andere clubs zou leiden, al heeft een *gentlemen's agreement* niet echt een juridische waarde.²⁷⁰ Doordat het *gentlemen's agreement* door clubs wordt in stand gehouden, kunnen Belgische clubs aan elkaar transfersommen vragen die een pak hoger zijn dan opzegvergoedingen.²⁷¹

²⁶⁵ J. MAESCHALCK e.a., *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 139.

²⁶⁶ Artikel 8, lid 2 Wet arbeidsovereenkomst betaalde sportbeoefenaars van 24 februari 1978.

²⁶⁷ D. DEDECKER e.a., *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, 289.

²⁶⁸ S. FRANCIS, Termination Of Football Contracts Without Just Cause In Belgium, onuitg. masterproef Internationaal Sportrecht Instituto Superior de Derecho y Economía, Madrid, 2012, 7-13.

²⁶⁹ G. GEUDENS, "Hof van beroep maakt transfer De Beule mogelijk", *Juristenkrant* 2005, afl. 102, 13.

²⁷⁰ K. DE RYCK, "Eigenlijk is er niks vreemd aan de wet van '78", *SVM*, 14 augustus 2013, 100-104.

²⁷¹ K. DE RYCK, "Eigenlijk is er niks vreemd aan de wet van '78", *SVM*, 14 augustus 2013, 100-104.

5. Het verbod van Third Party Ownership

5.1 HET PRINCIPE VAN THIRD PARTY OWNERSHIP (TPO)

63. De technieken om spelers aan een club te binden en om voetballers te verhandelen zijn door de jaren heen steeds inventiever geworden.²⁷² *Third Party Ownership* (TPO) duidt op een constructie waarbij een derde partij investeert in de economische rechten van voetballers, met als doel een aandeel te krijgen in de toekomstige transfersom.²⁷³ Een derde partij is een partij die verschilt van de twee clubs die betrokken zijn bij het transfereren van een speler.²⁷⁴ Deze derde partij kan bijvoorbeeld een private investeerder, een investeringsfonds of een bedrijf zijn.²⁷⁵ De economische rechten die de derde verwerft, slaan op de financiële inkomsten die voortvloeien uit de vroegtijdige beëindiging van de arbeidsovereenkomst.²⁷⁶ De derde partij heeft dus belang bij een vervroegd einde van de arbeidsovereenkomst, aangezien een transfervrije speler²⁷⁷ geen geld oplevert voor de investeerder. Dit staat op gespannen voet met het *pacta sunt servanda*-principe uit artikel 13 FIFA RSTP.

64. Het is belangrijk om de economische rechten los te zien van de federatieve rechten, aangezien deze laatste categorie rechten enkel toekomt aan de club waarmee een speler een arbeidsovereenkomst heeft gesloten.²⁷⁸ De economische rechten kunnen wel in het bezit zijn van verschillende partijen.²⁷⁹ Als de economische rechten in handen zijn van een derde partij, is er dus sprake van TPO.²⁸⁰ Een voorbeeld van een TPO-constructie was de transfer van de Colombiaanse speler JAMES RODRÍGUEZ, voor wie het Argentijnse CA BANFIELD een transfersom van € 5 miljoen vroeg. Aangezien FC PORTO dit bedrag niet zelfstandig kon neertellen, deed de club in 2010 beroep op een investeringsmaatschappij die in ruil voor betaling van 30% van de toenmalige transfersom, ook 30% van de toekomstige transfersom zou krijgen.²⁸¹ RODRÍGUEZ verhuisde uiteindelijk in 2013 voor € 45 miljoen naar AS MONACO, wat dus impliceert dat de investeringsmaatschappij € 13,5 miljoen kreeg van het transferbedrag dat AS MONACO verschuldigd was aan FC PORTO.²⁸²

²⁷² H. VANDEWEGHE, "Als hij maar geen investering wordt, ze verkopen hem misschien half door", *De Morgen*, 6 september 2014.

²⁷³ WEBSITE FIFA, "Third-party ownership of players' economic rights: background information", *FIFA*, https://resources.fifa.com/mm/document/affederation/footballgovernance/02/59/55/80/thirdpartyownershipofplayerseconomicrights-backgroundinformation_neutral.pdf, 1 april 2015.

²⁷⁴ R. SIMONS, "Third party ownership in voetbal: een nadere analyse", *TS&R* 2013, afl. 2, 33-36 (hierna: R. SIMONS, "TPO: een nadere analyse", *TS&R* 2013, afl. 2, 33-36).

²⁷⁵ W. TYLER HALL, "After the Ban: The Financial Landscape of International Soccer after Third-Party Ownership", *Oregon Law Review* 2015, afl. 179, 180-222.

²⁷⁶ R. SIMONS, "TPO: een nadere analyse", *TS&R* 2013, afl. 2, 33-36

²⁷⁷ Een transfervrije speler is een speler wiens duur van zijn arbeidsovereenkomst is verstreken. Hij/zij kan dus een arbeidsovereenkomst met een nieuwe club sluiten zonder dat er een transfervergoeding is verschuldigd.

²⁷⁸ V. MELERO en R. SOIRON, "The dilemma of TPO of football players", *EPFL SLB* 2012, afl. 10, 41-44.

²⁷⁹ CAS 27 januari 2005, nr. 2004/A/635, RCD Espanyol SAD/Club Atlético Velez Sarsfield, overw. 64-65.

²⁸⁰ P. DISSELDORP, "Voetballers niet langer te koop!?", *TS&R* 2015, afl. 1, 1-7.

²⁸¹ M. CALVIN, *The nowhere men*, London, Random House, 2013, 51.

²⁸² F. THIRIEZ, *Le foot mérite mieux que ça*, Parijs, Cherche midi, 2013, 17.

5.2 DE VOOR- EN NADELEN VAN TPO

65. Voor financieel minder slagkrachtige clubs kan TPO een middel zijn om vrij goedkoop spelers binnen te halen.²⁸³ Op die manier kunnen clubs spelers aantrekken die ze met louter eigen middelen niet zouden kunnen aanwerven.²⁸⁴ Minder kapitaalkrachtige clubs kunnen via TPO op de transfermarkt concurreren met rijkere clubs.²⁸⁵ In het verleden heeft dit voor clubs zoals FC PORTO, ATLÉTICO MADRID en FC SEVILLA Europese successen gebracht.²⁸⁶ Zeker in tijden van economische crisis kan TPO als een handig middel fungeren om een team competitief te houden.²⁸⁷ TPO is ook een vorm van risicospreiding.²⁸⁸ Als de marktwaarde van een speler fors daalt door bijvoorbeeld een zware blessure of teleurstellende sportieve prestaties, draagt de club niet als enige de financiële consequenties hiervan.²⁸⁹

66. Alhoewel TPO zeker voordelen biedt, houdt het ook gevaren in.²⁹⁰ De FIFA RSTP proberen contractuele stabiliteit, transparantie en een eerlijke herverdeling van de transferinkomsten te bewerkstelligen.²⁹¹ TPO ondermijnt deze doelstellingen.²⁹² Zoals eerder aangehaald, staat TPO haaks op het *pacta sunt servanda*-principe uit artikel 13 FIFA RSTP omdat investeerders hun investeringen enkel renderen in situaties waarin een contract vroegtijdig eindigt.²⁹³ Contractuele stabiliteit is nefast voor TPO-investeerders.²⁹⁴

67. Een club die opteert voor een TPO-constructie verliest deels zeggenschap over de toekomst van de speler en zelfs ook inkomsten bij de verkoop van de speler.²⁹⁵ De club verliest dus haar onafhankelijkheid op transfergebied.²⁹⁶ Investeringsfondsen kunnen bij TPO de sportieve toekomst van de speler sturen op een wijze waarbij de opinie van de speler en de club steeds vaker op het achterplan verdwijnt.²⁹⁷ De FIFPro omschrijft TPO daarom als moderne slavernij.²⁹⁸ De investeerder en de club hebben vaak tegengestelde belangen: de club wil sportief succes behalen met sterke spelers, terwijl de investeerder de beste speler altijd zal willen verkopen op het moment dat zijn waarde het hoogst is.²⁹⁹

²⁸³ P. GONÇALVES, "Brief note for a positive view on player's TPO", *EPFL SLB* 2012, afl. 10, 61.

²⁸⁴ H. VANDEWEGHE, "Als hij maar geen investering wordt, ze verkopen hem misschien half door", *De Morgen*, 6 september 2014.

²⁸⁵ J. MONTENEGRO, "Third party ownership: Goliath's victory", *WSLR* 2015, afl. 1, 14-16.

²⁸⁶ Interview Jesús Arroyo Sánchez.

²⁸⁷ A. RECK, "TPO: current trends in South America and Europe", *EPFL SLB* 2012, afl. 10, 50-54.

²⁸⁸ J. DE DIOS CRESPO, "TPO: pros and cons", *Footbal Legal* 2015, afl. 7, 8-13.

²⁸⁹ A. FERRARI, "Some thoughts on TPO", *EPFL SLB* 2012, afl. 10, 66-69.

²⁹⁰ J. DE DIOS CRESPO en A. WHYTE, "A review of third party ownership: where do we go from here?", *EPFL SLB* 2012, afl. 10, 41-44.

²⁹¹ WEBSITE EUROPESE COMMISSIE, "Study on the economic and Legal aspects of transfers of players", *KEA en CDES* 2013, <http://ec.europa.eu/sport/library/documents/cons-study-transfers-final-rpt.pdf>, 221-256.

²⁹² P. DISSELDORP, "Voetballers niet langer te koop!?", *TS&R* 2015, afl. 1, 1-7.

²⁹³ P. DISSELDORP, "Voetballers niet langer te koop!?", *TS&R* 2015, afl. 1, 1-7.

²⁹⁴ P. DISSELDORP, "Voetballers niet langer te koop!?", *TS&R* 2015, afl. 1, 1-7.

²⁹⁵ I. BELET, "Nu ook OHL in Chinese handen: hoog tijd voor de tegenaanval", *De Morgen*, 2 februari 2017.

²⁹⁶ P. DISSELDORP, "Voetballers niet langer te koop!?", *TS&R* 2015, afl. 1, 1-7.

²⁹⁷ N. TANGHE, "De schimmige geldcarroussels achter toptransfers: hoe topvoetballer financiële slaven worden van privé-investeerders", *De Standaard*, 16 augustus 2014.

²⁹⁸ A. ORSATTI, "FIFPRO vs. TPO", *FIFPro* 2014, www.fifpro.org/news/fifpro-versus-third-party-ownership.

²⁹⁹ P. DISSELDORP, "Voetballers niet langer te koop!?", *TS&R* 2015, afl. 1, 1-7.

68. Een andere kritiek betreft de gebrekkige transparantie waardoor TPO-constructies zich tot misbruiken zoals bijvoorbeeld omkoping en financiële fraude lenen.³⁰⁰ Clubs gingen via TPO ook de regels van *Financial Fair Play* (FFP) omzeilen.³⁰¹ FFP werd ingevoerd in een poging om een financieel stabielere en eerlijke voetbalsector te bekomen door te voorzien in regels waarbij clubs niet meer mogen uitgeven dan wat ze economisch kunnen verantwoorden door hun inkomsten.³⁰² TPO staat daarnaast ook een eerlijke herverdeling van transferinkomsten in de weg, aangezien er geen herverdeling tussen clubs kan plaatsvinden van het deel dat de investeerder verdient bij een transfer.³⁰³ Bovendien is ook het gebrek aan contractuele jurisdictie van de FIFA om derde partijen rechtstreeks te reguleren en sanctioneren problematisch.³⁰⁴ Al deze nadelen lagen aan de grondslag van de beslissing van de FIFA om TPO aan banden te leggen.³⁰⁵

5.3 HET TPO-VERBOD VAN FIFA

69. Met ingang van 1 mei 2015 is TPO door de FIFA verboden.³⁰⁶ Clubs mochten sowieso al geen contract aangaan waarbij een derde partij invloed kan uitoefenen op arbeidsrelaties, transfergerelateerde kwesties en het beleid van de club.³⁰⁷ Maar door de invoeging van artikel 18ter FIFA RSTP introduceerde de FIFA ook een TPO-ban. Clubs of spelers mogen geen overeenkomst sluiten waarbij een derde participeert in de economische rechten van een voetballer om die derde een aandeel te doen verwerven in een toekomstige transfersom.³⁰⁸ Clubs of spelers die deze regel miskennen, riskeren disciplinaire sancties.³⁰⁹ Met de TPO-ban volgde de FIFA het voorbeeld van de Engelse, Franse en Poolse competities.³¹⁰ Engelse clubs kenden zelfs al sinds de aanvang van het seizoen 2008-2009 een verplichting om 100% van de economische rechten van de speler zelf te bezitten.³¹¹ De vraag is echter of dergelijk verbod wel verenigbaar is met het Europees recht. Het sporttribunaal CAS heeft in een recente beslissing alvast geoordeeld van wel.³¹² Uiteraard is de beslissing van CAS slechts indicatief en zou een beslissing van bijvoorbeeld het Europees Hof van Justitie tot een ander resultaat kunnen leiden.³¹³ Het loont daarom toch de moeite om het TPO-verbod te analyseren.

³⁰⁰ F. COLIN, "Mensenhandel", *SVM*, 3 september 2014, 4.

³⁰¹ J. PURDON, "Third Party Investment", *EPFL SLB* 2012, afl. 10, 38-40; A. RECK en D. GEEY, "TPO & UEFA's FFPR: a Premier League handicap", *Sport&EU Review* 2011, afl. 2, 6-12.

³⁰² J. GODDARD en P. SLOANE, *Handbook on the Economics of Professional Football*, Cheltenham, Edward Elgar, 2014, 1.

³⁰³ V. MELERO en R. SOIRON, "The dilemma of TPO of football players", *EPFL SLB* 2012, afl. 10, 41-44.

³⁰⁴ Interview prof. dr Van Rompuy.

³⁰⁵ WEBSITE FIFA, "Executive Committee says stop to third-party ownership of players' economic rights", *FIFA* 2014, www.fifa.com/about-fifa/news/y=2014/m=9/news=executive-committee-says-stop-to-third-party-ownership-of-players-econ-2444471.html; interview prof. dr Van Rompuy.

³⁰⁶ Artikel 18ter.2 FIFA RSTP.

³⁰⁷ Artikel 18ter FIFA RSTP.

³⁰⁸ Artikel 18ter.1 FIFA RSTP.

³⁰⁹ Artikel 18ter.6 FIFA RSTP.

³¹⁰ E. ABATAN, "Overview of TPO in European Professional Football", *EPFL SLB* 2012, afl. 10, 22-32.

³¹¹ R. ANDREWS, "Third Party Ownership: risk or reward?", *EPFL SLB* 2012, afl. 10, 33-37.

³¹² CAS 9 maart 2017, nr. 2016/A/4490, RFC Seraing/FIFA.

³¹³ A. DUVAL, "RFC Seraing at the CAS: How FIFA's TPO ban Survived (Again) EU Law Scrutiny", *ASLB* 2017, www.asser.nl/SportsLaw/Blog/post/rfc-seraing-at-the-court-of-arbitration-for-sport-how-fifa-s-tpo-ban-survived-again-eu-law-scrutiny.

5.4 DE TPO-BAN ALS OBSTAKEL VAN HET VRIJ VERKEER VAN WERKNEMERS EN KAPITAAL

5.4.1 Het Europees recht is van toepassing op TPO

70. TPO heeft een invloed op de economische positie van voetballers, clubs en investeerders.³¹⁴ De TPO-ban regelt dus economische aspecten van de voetbalsport.³¹⁵ Gelet op de WALRAVE EN KOCH-rechtspraak van het Europees Hof van Justitie is het Europees recht dus van toepassing.³¹⁶ De Belgische club FC SERAING, de Nederlandse club FC TWENTE en de Maltese investeringsgroep DOYEN SPORTS hebben een mededingingsrechtelijke klacht ingediend bij de Europese Commissie omdat ze het TPO-verbod als een inbreuk op het Europese recht aanschouwen.³¹⁷ De FIFPro en de UEFA hebben op hun beurt de Europese Commissie gevraagd om te bevestigen dat het verbod wel degelijk rechtsgeldig is.³¹⁸ Dit twistpunt vraagt onverwijld om een juridische analyse.

5.4.2 TPO en het vrij verkeer van kapitaal

71. Het vrij verkeer van kapitaal impliceert een beginselverbod van beperkingen van het kapitaalverkeer tussen EU-lidstaten onderling en tussen lidstaten en derde-landen.³¹⁹ Voorlopig heeft het Europees Hof van Justitie nog niet aangegeven dat artikel 63 VWEU horizontale rechtstreekse werking heeft.³²⁰ LINDHOLM acht het wel hoogstwaarschijnlijk dat een individu artikel 63 VWEU kan invoeren tegen een regulerende instantie zoals de FIFA.³²¹ CAS lijkt dit standpunt te delen, zij het impliciet.³²² De economische rechten van een voetballer zijn in elk geval wel gevat door artikel 63 VWEU.³²³ Een verbod op TPO verhindert investeringen in of uit andere lidstaten, waardoor investeerders die zich willen roeren op de transfermarkt noodgedwongen andere investeringspistes moeten bewandelen.³²⁴ TPO belemmert dus het vrij verkeer van kapitaal, maar de vraag is of er hiertoe rechtvaardigingsgronden bestaan. Een beperking op artikel 63 VWEU kan gerechtvaardigd zijn om dwingende redenen van algemeen belang, mits de maatregel geschikt en evenredig is.³²⁵ Het TPO-verbod maakt alvast geen onderscheid tussen EU-onderdanen en is dus niet discriminerend.³²⁶

³¹⁴ P. DISSELDORP, "Voetballers niet langer te koop!?", *TS&R* 2015, afl. 1, 1-7.

³¹⁵ P. DISSELDORP, "Voetballers niet langer te koop!?", *TS&R* 2015, afl. 1, 1-7.

³¹⁶ HvJ 12 december 1974, nr. 36-74, ECLI:EU:C:1974:140, 'Walrave en Koch', overw. 4.

³¹⁷ A. DUVAL, "Unpacking Doyen's TPO Deals: In defence of the compatibility of FIFA's TPO ban with EU law", *ASLB*, 2015, www.asser.nl/SportsLaw/Blog/post/unpacking-doyen-s-tpo-deals-in-defence-of-the-compatibility-of-fifa-s-tpo-ban-with-eu-law; interview prof. dr. Van Rompuy.

³¹⁸ V. HALLEUX, "At a glance: TPO of football players", *European Parliamentary Research Service*, [www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/573940/EPRS_ATA\(2016\)573940_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/573940/EPRS_ATA(2016)573940_EN.pdf), 2016.

³¹⁹ Artikel 63 VWEU; HvJ 9 oktober 2014, nr. C-326/12, ECLI:EU:C:2014:2269, Van Caster/Finanzamt Essen-Süd, overw. 25; HvJ 26 mei 2016, nr. C-48/15, ECLI:EU:C:2016:356, België/NN International SA, overw. 44.

³²⁰ Interview prof. dr. Van Rompuy.

³²¹ J. LINDHOLM, "Can I please have a slice of Ronaldo? The legality of FIFA's ban on third-party ownership under European Union Law", *ISLJ* 2016, afl. 3, 137-148 (hierna: J. LINDHOLM, "The legality of FIFA's ban on TPO under EU law", *ISLJ* 2016, afl. 3, 137-148).

³²² CAS 9 maart 2017, nr. 2016/A/4490, RFC Seraing/FIFA; A. DUVAL, "RFC Seraing at the CAS: How FIFA's TPO ban Survived (Again) EU Law Scrutiny", *ASLB* 2017, www.asser.nl/SportsLaw/Blog/post/rfc-seraing-at-the-court-of-arbitration-for-sport-how-fifa-s-tpo-ban-survived-again-eu-law-scrutiny.

³²³ J. LINDHOLM, "The legality of FIFA's ban on TPO under EU law", *ISLJ* 2016, afl. 3, 137-148.

³²⁴ P. DISSELDORP, "Voetballers niet langer te koop!?", *TS&R* 2015, afl. 1, 1-7.

³²⁵ HvJ 4 juni 2002, nr. C-367/98, ECLI:EU:C:2002:326, Commissie/Portugal, overw. 49.

³²⁶ P. DISSELDORP, "Voetballers niet langer te koop!?", *TS&R* 2015, afl. 1, 1-7.

72. De restrictie zou gerechtvaardigd kunnen zijn om het eerlijk verloop van competities te handhaven.³²⁷ Het twistpunt gaat echter vooral over de geschiktheid en de evenredigheid van een verbod. GEEY acht een ban te vergaand en prefereert een strikte regulatie.³²⁸ Een plafonnering van het percentage economische rechten waarover een derde partij mag beschikken is een minder verregaand alternatief.³²⁹ De effectiviteit van het TPO-verbod is bovendien bedenkelijk.³³⁰ In de praktijk is er sprake van omzeiling van de TPO-ban.³³¹ Grote marktspelers zoals DOYEN SPORTS en GESTIFUTE zijn naar alternatieve oplossingen gaan zoeken.³³² Om hun percentage op de eigendomsrechten van spelers veilig te stellen kunnen investeringsvehikels in verschillende clubs aandelen kopen of ploegen meerjarige leningen geven om transfers te financieren.³³³ Eigenaars van clubs bezitten bovendien via de club ook (deels) de economische rechten.

73. Het TPO-verbod werkt harmoniserend, maar andere maatregelen die de FIFA zou opleggen zouden ook een harmoniserend effect hebben.³³⁴ Volgens spelersmakelaar DE PRETER werkt een TPO-ban zelfs contraproductief en zijn minder vergaande maatregelen aangewezen.³³⁵ Tegenstanders van het totaalverbod stellen dat het kind met het badwater is weggegooid, aangezien TPO kan werken.³³⁶ Betalingen aan derden zouden dan wel transparant moeten verlopen via een controlemechanisme, waar ook alle informatie rond spelerscontracten, investeerders en makelaars zou moeten worden gedeponereerd.³³⁷ De vraag is echter of dergelijke initiatieven wel voldoende zijn om de excessen aan te pakken.

74. Sommige studies concluderen dat een verbod zich toch als het meest effectieve en geschikte middel aandient om de donkere kanten van TPO te bestrijden en daarom dus gerechtvaardigd zou zijn onder het Europees recht.³³⁸ DUVAL stelt dat de alternatieven in de praktijk niet werkbaar zijn omdat de FIFA niet in staat is om het TPO-circuit te reguleren en te controleren.³³⁹ Een verbod op TPO acht hij dan ook makkelijker te controleren dan uitzonderingen die zich mogelijks in de schemerzone bevinden.³⁴⁰

³²⁷ R. SIMONS, "TPO: een nadere analyse", *TS&R* 2013, afl. 2, 33-36.

³²⁸ D. GEEY, "Third Party Player Ownership: a UK perspective", *EPFL SLB* 2012, afl. 10, 55-60.

³²⁹ F. GOMES, "Third Party Player Ownership, again!", *EPFL SLB* 2012, afl. 10, 63-65.

³³⁰ J. LINDHOLM, "The legality of FIFA's ban on TPO under EU law", *ISLJ* 2016, afl. 3, 137-148.

³³¹ F. COLIN, "Football Leaks", *SVM* 3 februari 2016, 90; A. DUVAL, "Unpacking Doyen's TPO Deals: The Final Whistle", *ASLB* 2016, www.asser.nl/SportsLaw/Blog/post/unpacking-doyen-s-tpo-deals-the-final-whistle.

³³² F. VAN LAEKEN, *Het geld van het voetbal: Excess United*, Antwerpen, Houtekiet, 2015, 74.

³³³ H. VANDEWEGHE, "Vieze voetbalzaakjes? Zo zit Europa in elkaar", *De Morgen*, 5 december 2016; N. TANGHE, "De schimmige geldcarroussels achter toptransfers: hoe topvoetballers financiële slaven worden van privé-investeerders", *De Standaard*, 16 augustus 2014.

³³⁴ J. LINDHOLM, "The legality of FIFA's ban on TPO under EU law", *ISLJ* 2016, afl. 3, 137-148.

³³⁵ J. HAUSPIE, "FIFA duwt het voetbal naar de fraude", *SVM*, 24 juni 2015.

³³⁶ H. VANDEWEGHE, "Als hij maar geen investering wordt, ze verkopen hem misschien half door", *De Morgen*, 6 september 2014; J. HIMPE en S. VINCK, "FIFA introduces ban on TPO: a move too far?", *Global Sports Law and Taxation Reports* 2015, 27-29; Interview Jesús Arroyo Sánchez en Laurens Mélotte.

³³⁷ F. VAN LAEKEN, *Het geld van het voetbal: Excess United*, Antwerpen, Houtekiet, 2015, 74.

³³⁸ P. DISSELDORP, "Voetballers niet langer te koop!?", *TS&R* 2015, afl. 1, 1-7; O. VAN MAREN, A. DUVAL, R. POLI, A. RECK, D. GEEY, C. DUVE en F. LOIBL, "Debating FIFA's TPO ban: ASSER International Sports Law Blog symposium", *ISLJ* 2016, afl. 15, 233-252.

³³⁹ A. DUVAL, "Unpacking Doyen's TPO Deals: In defence of the compatibility of FIFA's TPO ban with EU law", www.asser.nl/SportsLaw/Blog/post/unpacking-doyen-s-tpo-deals-in-defence-of-the-compatibility-of-fifa-s-tpo-ban-with-eu-law (hierna: A. DUVAL, "Unpacking Doyen's TPO Deals: In defence of the compatibility of FIFA's TPO ban with EU law").

³⁴⁰ A. DUVAL, "Unpacking Doyen's TPO Deals: In defence of the compatibility of FIFA's TPO ban with EU law".

75. Andere studies zijn een tegenovergestelde opinie toegedaan.³⁴¹ Het is op zijn zachts gezegd duidelijk dat er veel controverse is over de rechtsgeldigheid van het verbod.³⁴² Persoonlijk kan ik bepaalde argumenten van zowel voor- als tegenstanders van een totaalverbod begrijpen. Het betreft een delicate materie en een eindoordeel door het Europees Hof van Justitie is wat mij betreft een dubbeltje op zijn kant. De heersende twijfel in de rechtsleer is nefast voor de rechtszekerheid. Dit schreeuwt sowieso om een oplossing op korte termijn, zeker omdat het TPO-verbod wordt miskend en omzeild. In dat opzicht valt het toe te juichen dat het Europees Parlement actie zou gaan ondernemen.³⁴³ Toch betreur ik het dat te weinig auteurs het TPO-debat gebruiken om de wenselijkheid van het bestaan van transfersommen in vraag te stellen. Ik denk dat we zeker niet blind mogen zijn voor de nadelen van TPO, maar het versterken van het competitief evenwicht is een absolute noodzaak. In het laatste deel van deze masterproef zal daarom ingegaan worden op maatregelen die het competitief evenwicht zouden kunnen versterken.

5.4.3 TPO en het vrij verkeer van werknemers

76. Een TPO-verbod is een niet-discriminerende maatregel die het vrij verkeer van werknemers zou kunnen belemmeren.³⁴⁴ Een speler heeft door het verbod minder mogelijkheden om van club te wisselen omdat potentiële werkgevers geen beroep mogen doen op een TPO-constructie.³⁴⁵ Zonder TPO-verbod zijn financieel minder slagkrachtige clubs beter in staat om spelers van een bepaald niveau aan te trekken.³⁴⁶ Een verbod beperkt de mogelijkheid voor clubs om spelers van een bepaald kaliber aan te werven, waardoor het een obstakel kan vormen voor het vrij verkeer van werknemers.³⁴⁷ Het is maar de vraag of een TPO-verbod daadwerkelijk een voldoende rechtstreekse belemmering uitmaakt voor het vrij verkeer van werknemers, al is de discussie in de rechtsleer vooral toegespitst op de evenredigheid van de ban.³⁴⁸ Het obstakel voor spelers is indirecter en hypothetischer dan de restrictie inzake artikel 63 VWEU waarmee clubs en investeerders zich geconfronteerd zien.³⁴⁹ Zelfs als er al sprake zou zijn van een restrictie van het vrij verkeer van werknemers, dan nog kan een rechtvaardigingsgrond spelen. Hiervoor kan integraal worden verwezen naar de randnummers 72-75, waarbij voor- en tegenstanders het niet eens geraken over de legaliteit van een ban. Als de FIFA het bestaan van een rechtvaardiging niet kan aantonen, is de TPO-ban strijdig met artikel 45 VWEU.³⁵⁰

³⁴¹ A. BENEDER, *Het verbod op TPPO in de voetbalwereld: goede keus of wassen neus?*, masterproef Erasmus Universiteit Rotterdam, 2015, www.sport-en-recht.nl/vsr/download/common/masterscriptie-privatrecht-anton-beneder.pdf, 66-71; J. LINDHOLM, "The legality of FIFA's ban on TPO under EU law", *ISLJ* 2016, afl. 3, 137-148.

³⁴² R. SIMONS, "TPO: een nadere analyse", *TS&R* 2013, afl. 2, 33-36.

³⁴³ I. BELET, "Europees Parlement wil TPO aanpakken", *Ivo Belet*, <http://ivobelet.eu/ep-wil-third-party-ownership-aanpakken/>, 2 februari 2017.

³⁴⁴ P. DISSELDORP, "Voetballers niet langer te koop!?", *TS&R* 2015, afl. 1, 1-7.

³⁴⁵ P. DISSELDORP, "Voetballers niet langer te koop!?", *TS&R* 2015, afl. 1, 1-7.

³⁴⁶ P. DISSELDORP, "Voetballers niet langer te koop!?", *TS&R* 2015, afl. 1, 1-7.

³⁴⁷ P. DISSELDORP, "Voetballers niet langer te koop!?", *TS&R* 2015, afl. 1, 1-7.

³⁴⁸ Interview prof. dr. Van Rompuy.

³⁴⁹ Interview prof. dr. Van Rompuy.

³⁵⁰ J. LINDHOLM, "The legality of FIFA's ban on TPO under EU law", *ISLJ* 2016, afl. 3, 137-148.

6. Het beschermen van minderjarigen

6.1 BEGINSSELVERBOD VOOR TRANSFERS VOOR SPELERS ONDER 18 JAAR

77. De FIFA wil minderjarigen beschermen door te voorzien in een stabiele omgeving voor het trainen en opvoeden van jeugdspelers.³⁵¹ Een internationale transfer is daarom verboden voor spelers onder de 18 jaar.³⁵² Clubs die het verbod miskennen, riskeren disciplinaire sancties zoals een transfersverbod.³⁵³ De basisregel kent echter soepele uitzonderingen zodat de soep niet zo heet wordt gegeten zoals ze wordt opgediend.³⁵⁴ Hierdoor floreert de handel in minderjarige voetballers.³⁵⁵ Nog nooit vielen er zoveel transfers van minderjarigen te noteren als in 2016.³⁵⁶ Als praktijken niet onder de uitzonderingsregel vallen, schrikken Europese topclubs er namelijk niet voor terug om het verbod te miskennen. Zo werd FC BARCELONA bestraft voor onder meer een negenvoudige inbreuk op artikel 19.1 FIFA RSTP.³⁵⁷ Later was er ook beteugeling van andere Spaanse grootmachten zoals REAL MADRID en ATLÉTICO MADRID.³⁵⁸ Momenteel hangt dezelfde sanctie boven het hoofd van het Engelse MANCHESTER CITY.³⁵⁹

6.2 UITZONDERINGEN ZETTEN DEUR TOCH OPEN VOOR HET TRANSFEREREN VAN MINDERJARIGEN

78. De eerste uitzondering stelt dat een transfer voor minderjarigen mogelijk is als de ouders van jonge voetballers verhuizen voor een reden die niet gelinkt is aan voetbal.³⁶⁰ Als de ouders een job vinden in het buitenland, is een transfer mogelijk.³⁶¹ Uiteraard speelden clubs hier op in door de ouders een job aan te bieden, zodat de talentvolle jongere ook naar de club zou komen.³⁶² Dergelijke fictieve constructie was het voorwerp van de CABALLERO-zaak die werd beslecht door het CAS.³⁶³ De Paraguayaanse speler CABALLERO tekende op zestienjarige leeftijd een arbeidsovereenkomst bij de Spaanse voetbalclub CÀDIZ.³⁶⁴ Aangezien de Paraguayaanse voetbalbond weigerde om de transfer goed te keuren wegens het niet-respecteren van artikel 19 FIFA RSTP, tekende de

³⁵¹ FIFA circular n° 769, "Revised FIFA Regulations for the Status and Transfer of Players", FIFA, 24 augustus 2001, resources.fifa.com/mm/document/affederation/administration/ps_769_en_68.pdf.

³⁵² Artikel 19.1 FIFA RSTP.

³⁵³ V. DERUNGS, "Protecting underage football players in the transfer system", *WSLR* 2015, afl. 9, 14-15.

³⁵⁴ K. MEKENKAMP, *FIFA's provision on the protection of minors - part 1*, *ASLB* 2016, www.asser.nl/SportsLaw/Blog/post/fifa-s-provision-on-the-protection-of-minors-and-eu-law-part-1-the-early-years-by-kester-mekenkamp.

³⁵⁵ R. BLANPAIN en S. BOEYKENS, "Bosman voor jongeren: wanneer een duidelijk arbeidsrechtelijk statuut voor jonge sporters?", *TJK* 2008, afl. 2, 133-135 (hierna: R. BLANPAIN en S. BOEYKENS, "Bosman voor jongeren?", *TJK* 2008, afl. 2, 133-135.).

³⁵⁶ R. POLI, L. RAVENEL en R. BESSON, "The international mobility of minors in football", *CIES FOMR* 2016, afl. 20, www.football-observatory.com/IMG/sites/mr/mr20/en/.

³⁵⁷ CAS 24 april 2015, nr. 2014/A/3793, FC Barcelona/FIFA.

³⁵⁸ WEBSITE FIFA, "Atlético de Madrid and Real Madrid sanctioned for international transfers of minors", FIFA 2016, www.fifa.com/governance/news/y=2016/m=1/news=atletico-de-madrid-and-real-madrid-sanctioned-for-international-transf-2755486.html.

³⁵⁹ B. RUMBSY, "Man City reported to Fifa for 'trafficking' of youngster they signed ahead of Man Utd and Barcelona", *The Telegraph*, 21 september 2016; K. MEKENKAMP, "FIFA's provision on the protection of minors - Part 2: The 2009 reform and its aftermath", *ASLB* 2016, www.asser.nl/SportsLaw/Blog/post/fifa-s-provision-on-the-protection-of-minors-part-2-the-2009-reform-and-its-aftermath-by-kester-mekenkamp.

³⁶⁰ Artikel 19.2, a) FIFA RSTP.

³⁶¹ R. SIMONS, "Protection of Minors vs. European Law", *ESLPB* 2010, 165-183.

³⁶² R. BLANPAIN en S. BOEYKENS, "Bosman voor jongeren?", *TJK* 2008, afl. 2, 133-135.

³⁶³ R. SIMONS, "Protection of Minors vs. European Law", *ESLPB* 2010, 165-183.

³⁶⁴ CAS 30 december 2005, nr. 2005/A/955-956 (gevoegde zaken), Cádiz C.F. SAD en Carlos J.A. Caballero/FIFA en Asociación Paraguaya de Fútbol, overw. 2.5 (hierna: CAS 30 december 2005, nr. 2005/A/955-956, 'Caballero').

Paraguyaanse moeder kort na deze weigeringsbeslissing een contract als dienstster in Spaans een restaurant opdat de transfer zou kunnen doorgaan.³⁶⁵ Daar waar de speler een arbeidsovereenkomst tekende voor zijn moeder dit deed als dienstster, achtte CAS artikel 19.2.a. FIFA RSTP miskend.³⁶⁶ Maar als clubs deze kunstgreep in de omgekeerde volgorde toepassen, is het op grond van het FIFA-reglement moeilijker om in te grijpen. Dit werkt misbruiken in de hand.³⁶⁷ Bovendien zijn heel wat federaties nalatig gebleken bij de handhaving van artikel 19 FIFA RSTP, waardoor in de praktijk veel internationale transfers van minderjarigen te noteren vallen.³⁶⁸

79. De tweede uitzondering stelt dat een transfer binnen de Europese Economische Ruimte (EER) mogelijk is vanaf een leeftijd van zestien jaar.³⁶⁹ Hiervoor moet wel aan vier cumulatieve voorwaarden voldaan zijn. De club die de speler aanwerft moet enerzijds voorzien in een adequate voetbalopleiding en anderzijds in een educatie die de speler moet toelaten om ook een carrière buiten het voetbal na te streven.³⁷⁰ De ploeg die de speler aanwerft, moet er tevens voor zorgen dat de speler in het vreemde land een goede levensstandaard geniet.³⁷¹ De laatste voorwaarde vereist dat de club bewijs levert dat aan de overige voorwaarden is voldaan.³⁷² De soepele toepassingsvoorwaarden zorgen ervoor dat ook van de tweede uitzondering in de praktijk gretig gebruik wordt gemaakt.³⁷³ Artikel 19.2.b FIFA RSTP is wel belangrijk voor de conformiteit met artikel 45 VWEU. Aangezien de leerplicht in sommige lidstaten maar geldt tot zestien jaar, zou het toepassen van de leeftijdsgrens van achttien jaar problematisch kunnen zijn om het vrij verkeer van werknemers uit artikel 45 VWEU te garanderen. Het is daarnaast ook afwachten wat de veel besproken *Brexit* zal betekenen voor artikel 19.2.b. FIFA RSTP, aangezien de *talentdrain* van jonge spelers vooral plaatsvindt richting het Verenigd Koninkrijk.³⁷⁴

80. De derde uitzondering heeft te maken met de geografische ligging van een club en de woonplaats van de voetballer. Als een speler op 50 km van een landsgrens woont, kan hij transfereren naar een buitenlandse club die op 50 km van die grens is gelegen.³⁷⁵ Het is wel vereist dat de speler thuis moet blijven wonen en dat de betrokken voetbalfederaties hun expliciete goedkeuring geven voor de transfer.³⁷⁶

³⁶⁵ CAS 30 december 2005, nr. 2005/A/955-956, 'Caballero', overw. 2.10.

³⁶⁶ CAS 30 december 2005, nr. 2005/A/955-956, 'Caballero', overw. 7.3.11.

³⁶⁷ R. BLANPAIN en S. BOEYKENS, "Bosman voor jongeren?", *TJK* 2008, afl. 2, 133-135.

³⁶⁸ R. SIMONS, "FIFA transfer Matching System wel effectief?", *TS&R* 2011, afl. 3, 100-102.

³⁶⁹ Artikel 19.2.b. FIFA RSTP.

³⁷⁰ Artikel 19.2.b.i-ii) FIFA RSTP.

³⁷¹ Artikel 19.2.b.iii) FIFA RSTP.

³⁷² Artikel 19.2.b.iii) FIFA RSTP.

³⁷³ T. BRICMONT, G. GAUTIER en N. TAIANA, "Hij voetbalt zo goed, meneer", *SVM*, 9 maart 2016, 20-25.

³⁷⁴ C. VANDENABEELE, "Is Engeland het beloofde land voor Belgische jeugdspelers?", *SVM*, 14 april 2015, 44-45; G. FOUTRÉ en J. HAUSPIE, "De Engelse nationale ploeg wordt de grote winnaar", *SVM*, 22 juni 2016, 72-75; R. POLI, L. RAVENEL en R. BESSON, "The international mobility of minors in football", *CIES FOMR* 2016, afl. 20, www.football-observatory.com/IMG/sites/mr/mr20/en/;

³⁷⁵ Artikel 19.2.c FIFA RSTP.

³⁷⁶ Artikel 19.2.c FIFA RSTP.

6.3 DE BESCHERMING VAN MINDERJARIGEN MOET VERBETEREN

81. Alhoewel de uitzonderingen in artikel 19 FIFA RSTP misbruik in de hand werken, heeft de FIFA veel inspanningen gedaan om minderjarigen te beschermen. Zo is er in 2009 een subcomité opgericht om nauwkeuriger toe te zien op de naleving van artikel 19 FIFA RSTP.³⁷⁷ Dit artikel kent ook een strikte interpretatie.³⁷⁸ Daarnaast zijn ook de procedures om minderjarigen te beschermen verfijnd.³⁷⁹ Ondanks de inspanningen van de FIFA om de handel in minderjarigen te bannen, vinden er nog steeds verwerpelijke praktijken plaats die niet gevat zijn door de FIFA-regels.³⁸⁰ Zo zijn er bijvoorbeeld spelersmakelaars die spelers van net achttien jaar naar Europa halen voor proefperiodes bij clubs zonder te voorzien in adequate bijstand.³⁸¹ Soms hebben die spelers zelfs geen vliegticket om terug naar huis te keren bij een onsuccesvolle test.³⁸² In Afrika zijn er malafide trainers en makelaars die jongeren en hun families oplichten onder het voorwendsel om van de minderjarige een stervoetballer te maken in Europa.³⁸³ Als zulke spelers al effectief in Europa belanden, verblijven ze er vaak illegaal en in schrijnende omstandigheden.³⁸⁴

82. Ook de rol van voetbalacademies is soms bedenkelijk³⁸⁵: talentrijke Afrikaanse spelertjes worden in ruil voor betaling van een geldsom aan de ouders weggehaald door ASPIRE ACADEMY om in het verre Qatar opgeleid te worden als profvoetballer.³⁸⁶ Daarna worden de voetballers - in het beste geval - doorverkocht aan Europese clubs.³⁸⁷ Het onderwijs dat de spelers krijgen is ondermaats en de overeenkomsten die de spelers moeten ondertekenen zijn dubieus. De contracten bevatten verboden clausules die stellen dat ASPIRE ACADEMY unilateraal beslist over elke toekomstige transfer van een speler en dat de voetballers geen enkele mogelijkheid hebben om de overeenkomst op te zeggen.³⁸⁸ Van zodra de spelers achttien jaar zijn, komen ze onder het FIFA-reglement in aanmerking voor een rechtsgeldige transfer naar Europa. Vaak verlopen zulke transfers via satellietclubs van ASPIRE ACADEMY, zoals bijvoorbeeld het Belgische KAS EUPEN. Deze satellietclubs draaien hun hand niet om voor moreel laakbare praktijken en profiteren van de onwetendheid van de spelers.³⁸⁹ Voetballers die de banden met ASPIRE ACADEMY in vraag stellen of proberen te doorbreken, betalen daar een hoge prijs voor.³⁹⁰ Artikel 19bis FIFA

³⁷⁷ Artikel 23 FIFA RSTP; W. SEGERS, *Het statuut van de spelersmakelaar doorgelicht in een Europees perspectief*, onuitg. masterproef Rechten KU Leuven, 2015, 32-36.

³⁷⁸ R. SIMONS, "Protection of Minors vs. European Law", *ESLPB* 2010, 165-183.

³⁷⁹ WEBSITE FIFA, "Major Focus on minors", *FIFA* 2011, *FIFA*, www.fifa.com/governance/news/y=2011/m=8/news=major-focus-minors-1493936.html.

³⁸⁰ V. DERUNGS, "Protecting underage football players in the transfer system", *WSLR* 2015, afl. 9, 14-15 (hierna: V. DERUNGS, "Protecting underage players in the transfer system", *WSLR* 2015, afl. 9, 14-15).

³⁸¹ V. DERUNGS, "Protecting underage players in the transfer system", *WSLR* 2015, afl. 9, 14-15.

³⁸² V. DERUNGS, "Protecting underage players in the transfer system", *WSLR* 2015, afl. 9, 14-15.

³⁸³ O. VON EINSIEDEL, "Slaves to football", *YouTube* 2010, www.youtube.com/watch?v=ybmiihHWEHg.

³⁸⁴ D. MCDUGALL, "The scandal of Africa's trafficked players", *The Guardian*, 6 januari 2008.

³⁸⁵ K. ROMMENS, *Mensenhandel in de Sportwereld*, masterproef rechten UGent, 2013, lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/060/723/RUG01-002060723_2013_0001_AC.pdf, 97-101.

³⁸⁶ H. VANDEWEGHE, "Aspire", *De Morgen*, 30 maart 2012.

³⁸⁷ H. VANDEWEGHE, "Qatar, sport is te koop", *De Morgen*, 14 februari 2015.

³⁸⁸ B. LAGAE, "Humanitair project of ordinaire uitbuiting?", *Het Nieuwsblad*, 27 maart 2012.

³⁸⁹ *Ibid*; H. VANDEWEGHE, "Aspire", *De Morgen*, 30 maart 2012.

³⁹⁰ WEBSITE SPORZA, "Malinees Diallo moet Eupen ruim 344.000 euro betalen voor contractbreuk", *Sporza* 2016, sporza.be/cm/sporza/voetbal/Jupiler_Pro_League/1.2838956.

RSTP over het registreren van minderjarigen bij academies volstaat dus zeker niet om excessen aan te pakken, onder meer omdat de Qatarese overheid het project van ASPIRE ondersteunt. Kinderhandel is echter niet te herleiden tot een probleem dat zich louter op andere continenten afspeelt.

83. Enkele jaren terug heeft de UEFA het concept van de *home grown player rule* geïntroduceerd.³⁹¹ Deze regel zet clubs ertoe aan om spelers op te stellen die zijn opgeleid door de club zelf of tenminste in het land van de club zelf.³⁹² Alhoewel deze regel werd ingevoerd om jonge spelers te beschermen, heeft de maatregel als paradoxaal gevolg dat clubs talentrijke (buitenlandse) spelers op een steeds jongere leeftijd willen 'binnenhalen'.³⁹³ Via deze werkwijze kunnen buitenlandse minderjarigen ook als *home grown player* meetellen. Daardoor wordt het nog aantrekkelijker voor topclubs om buitenlandse minderjarigen te contracteren.³⁹⁴ Het Europees Parlement heeft ingezien dat maatregelen noodzakelijk zijn opdat de *home grown player rule* niet tot kinderhandel leidt waarbij sommige clubs spelers onder de zestien jaar arbeidscontracten laten tekenen.³⁹⁵

84. Dichter bij huis proberen clubs ook om spelers onder de zestien jaar aan zich te binden. Hierbij kan in de eerste plaats worden gedacht aan RSC ANDERLECHT, dat via een sterkmaking de ouders van spelers onder zestien jaar doen beloven dat hun zoon op zijn zestiende verjaardag een profcontract zal tekenen.³⁹⁶ Kinderen proberen binden met een dergelijk wurgcontract is moreel verwerpelijk.³⁹⁷ Een Belgische rechter oordeelde daarentegen dat zo een sterkmaking juridisch aanvaardbaar is.³⁹⁸ Dit is naar mijn mening een foute opvatting. Een verbintenis van ouders met als voorwerp om tegen geld hun minderjarig kind op latere leeftijd onder druk te zetten om een profcontract te sluiten is absoluut nietig.³⁹⁹ De verbintenis van ouders om hun kind onder druk te zetten om een profcontract te laten tekenen is strijdig met de openbare orde.⁴⁰⁰ Daarnaast is het ook strijdig met de vrijheidsregeling van het Vlaams Decreet van 24 juli 1996⁴⁰¹ en het decreet van de Franse Gemeenschap van 8 december 2006, waar verder in deze masterproef wordt op ingegaan. De Belgische wetgever zou werk moeten maken van een adequatere bescherming van minderjarigen.⁴⁰²

³⁹¹ S. GARDINER en R. WELCH, "Nationality Based Playing Quotas and the International Transfer System Post-Bosman" in A. DUVAL en B. VAN ROMPUY (eds.), *The Legacy of Bosman*, Springer, Den Haag, 2016, 51-80.

³⁹² P. DOWNWARD, R. PARRISH, G. PEARSON en A. SEMENS, "An Assessment of the Compatibility of UEFA's Home Grown Player Rule with Article 45 TFEU", *European Law Review* 2014, afl. 4, 493-510.

³⁹³ J. VERMEULEN, "Bescherming van minderjarige voetballers vs. internationale opleidingsvergoeding: back to the future", *TS&R* 2014, afl. 4, 87-91.

³⁹⁴ M. DE VLIÉGER, "Is de UEFA 'Home Grown Player Rule' funest voor de Eredivisie?", *Sportnext*, 2016, www.sportnext.nl/berichten/is_de_uefa_home_grown_player_rule_funest_voor_de_eredivisie.

³⁹⁵ Ontwerpres. (EP), *De toekomst van het beroepsvoetbal in Europa*, 29 maart 2007, nr° 2006/2130(INI).

³⁹⁶ F. HENDRICKX, "Jong gejongleerd is oud gedaan: minderjarigen en profvoetbal", *RW* 2014-15, 762.

³⁹⁷ F. VAN LAEKEN, "De helaasheid der Belgische voetbaldingen", *De Redactie* 2014, www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/opinieblog/opinie/1.2158247.

³⁹⁸ Rb. Brussel (Fr.) 22 november 2016, nr. 14/9272/A, onuitg.

³⁹⁹ W. VAN EECKHOUTTE, "De Sterkmaking ten aanzien van voetbalclubs: een doorzichtig zwakke formule", *Wikisoc* 2015, www.wikisoc.be/nl/blog/post/de-sterkmaking-van-voetbalclubs.

⁴⁰⁰ *Ibid.*

⁴⁰¹ F. HENDRICKX, "Jong gejongleerd is oud gedaan: minderjarigen en profvoetbal", *RW* 2014-15, 762.

⁴⁰² Interview Chris Van Puyvelde.

6.4 DE NOODZAAK AAN EEN DAADKRACHTIG OPTREDEN VAN DE EUROPESE UNIE EN HAAR LIDSTATEN

85. Minderjarigen verbieden om geen internationale transfer te realiseren, is een beperking van het vrij verkeer van werknemers.⁴⁰³ Het beschermen van minderjarigen is echter een legitiem doel dat een inbreuk kan rechtvaardigen.⁴⁰⁴ Aangezien de maatregel proportioneel en geschikt is, lijkt artikel 19 FIFA RSTP verenigbaar met artikel 45 VWEU.⁴⁰⁵ Het is echter niet omdat een maatregel rechtsgeldig lijkt te zijn onder het Europees recht, dat de kous daarmee af is. De bescherming van minderjarigen is een gevoelige thematiek die een correcte houding vereist van verschillende stakeholders zoals spelers, clubs, makelaars en voetbalbonden.⁴⁰⁶ Helaas is die correcte houding in de praktijk vaak ver te zoeken.⁴⁰⁷ Internationale mensenhandel in minderjarigen is nog steeds een enorm probleem in de voetbalsport, zelfs in de EU.⁴⁰⁸ Het zou positief zijn als lidstaten actie ondernemen om minderjarigen te beschermen. Dit kan bijvoorbeeld al door clubs de verplichting op te leggen om te voorzien in adequaat levensonderhoud van de speler tijdens een testperiode, inclusief het regelen van een terugvlucht naar het land van herkomst bij een negatief testresultaat.⁴⁰⁹

86. Toch meen ik dat een louter nationale aanpak onvoldoende is. De uitbuiting van jonge spelers is door de EU erkend als een aandachtspunt binnen de sportsector.⁴¹⁰ De Europese Commissie beloofde in 2007 om samen met de lidstaten en de sportorganisaties de morele en lichamelijke integriteit van jongere sportlui te beschermen.⁴¹¹ De EU kan zeker een cruciale rol spelen in het verbeteren van de bescherming voor minderjarigen, aangezien artikel 165, 2, 7de streepje VWEU stelt dat het beschermen van jonge sporters een cruciale pijler vormt van het EU-optreden inzake sport. Gerichte aanbevelingen aan lidstaten om tot een betere toestand te komen zouden in het verlengde hiervan kunnen liggen.

87. De moeilijkste vraag in het debat over de bescherming van minderjarige spelers lijkt te zijn waar de lijn wordt getrokken: wanneer is het acceptabel voor voetbalclubs om sportief en economisch profijt te halen uit het transfereren van een minderjarige?⁴¹² Gelet op de grote psychologische impact die een internationale verhuis naar een voetbalclub met zich teweegbrengt⁴¹³, acht ik enige terughoudendheid zeker gepast. Uiteindelijk voelen velen zich geroepen, maar zijn slechts weinigen uitverkoren.

⁴⁰³ R. SIMONS, "Protection of Minors vs. European Law", *ESLPB* 2010, 165-183.

⁴⁰⁴ R. SIMONS, "Protection of Minors vs. European Law", *ESLPB* 2010, 165-183.

⁴⁰⁵ R. SIMONS, "Protection of Minors vs. European Law", *ESLPB* 2010, 165-183.

⁴⁰⁶ R. SIMONS, "FIFA transfer Matching System wel effectief?", *TS&R* 2011, afl. 3 100-102.

⁴⁰⁷ V. DERUNGS, "Protecting underage players in the transfer system", *WSLR* 2015, afl. 9, 14-15

⁴⁰⁸ WEBSITE EUROPESE COMMISSIE, "Study on sports agents in the EU", *KEA, DCES en EOSE* 2009, http://ec.europa.eu/assets/eac/sport/library/documents/study_on_sports_agents_in_the_eu_en.pdf, 125-131.

⁴⁰⁹ R. SIMONS, "FIFA transfer Matching System wel effectief?", *TS&R* 2011, afl. 3, 100-102.

⁴¹⁰ Witboek Sport van 11 juli 2007, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0391&from=EN>, 16-17 (hierna: Witboek Sport).

⁴¹¹ Witboek Sport, 16-17.

⁴¹² E. DRYWOOD, "When we buy a young boy ...: Migrant Footballers, Children's Rights and the Case for EU Intervention" in I. IUSMEN en H. STALFORD (eds.), *The EU as a Children's Rights Actor: Law, Policy and Structural Dimensions*, Leverkusen, Barbara Budrich Publishers, 2015, 191-219.

⁴¹³ Dit kwam sterk naar voor tijdens een interview met sportpsychologe prof. dr. Jannes.

7. De opleidingsvergoeding

7.1 HET PRINCIPE VAN DE OPLEIDINGSVERGOEDING

88. Een opleidingsvergoeding is een vergoeding ten gunste van clubs die zorgen voor de voetbaleducatie van een speler.⁴¹⁴ Het systeem is in het leven geroepen om het opleiden van jonge spelers aan te moedigen.⁴¹⁵ Het opleiden van jeugdspelers staat namelijk onder druk door de toegenomen mobiliteit van (jeugd)spelers en door de steeds hoger oplopende kosten die verbonden zijn aan jeugdopleiding.⁴¹⁶ De opleidingsvergoeding is verschuldigd als een speler zijn eerste profcontract tekent, maar ook telkens als een jonge speler een transfer realiseert en dit tot en met het einde van het seizoen waarin de speler zijn 23ste verjaardag viert.⁴¹⁷ De verplichting om een opleidingsvergoeding te betalen, geldt zelfs als een speler einde contract is, al zijn er wel een beperkt aantal gevallen waarin geen opleidingsvergoeding is verschuldigd.⁴¹⁸ De berekening van de vergoeding gebeurt forfaitair volgens een systeem waarbij clubs in vier categorieën zijn ondergebracht op grond van de geraamde investeringen in jeugdopleiding.⁴¹⁹ De berekeningsmethode en de interpretatiewijze zorgen echter voor rechtsonzekerheid.⁴²⁰ De vraag is ook of de opleidingsvergoeding in zijn huidige vorm niet conflicteert met het Europees recht.

7.2 HET BERNARD-ARREST VAN HET EUROPEES HOF VAN JUSTITIE

89. In de BERNARD-zaak kreeg het Europees Hof van Justitie de kans om zich uit te spreken over vergoedingen gelieerd aan het opleiden van jonge voetballers. De bepaling die het Hof toetste aan het vrij verkeer van werknemers was echter niet artikel 20 FIFA RSTP, maar wel artikel 23 van het Franse Handvest van het beroepsvoetbal.⁴²¹ De feiten in de BERNARD-zaak dateren zelfs van voor de inwerkingtreding van het nieuwe FIFA-reglement.⁴²² Toch is de BERNARD-rechtspraak nuttig voor een beoordeling van artikel 20 FIFA RSTP aangezien het Hof in het arrest zijn zienswijze omtrent opleidingsvergoedingen uiteenzet.⁴²³

⁴¹⁴ Artikel 20 FIFA RSTP; S. ROSSMEISL, "(On)duidelijkheid omtrent opleidingsvergoedingen en solidariteitsbijdrage", *TS&R* 2009, afl. 3 116-122.

⁴¹⁵ L. MONBALIU, "Training compensation and the transfer of minors", *WLSR* 2015, afl. 6, 14-16.

⁴¹⁶ S. KÉSENNE, "Youth Development", *ESM* 2011, afl. 5, 547-553.

⁴¹⁷ Artikel 20 FIFA RSTP.

⁴¹⁸ Artikel 20 FIFA RSTP j° Bijlage 4 van FIFA RSTP; O. ONGARO, "The System of training compensation according to the FIFA Regulations on the Status and Transfer of Players", *ESLPB* 2010, 69-90.

⁴¹⁹ Bijlage 4 van FIFA RSTP.

⁴²⁰ J. VERMEULEN, "Bescherming van minderjarige voetballers vs. internationale opleidingsvergoeding; back to the future", *TS&R* 2014, afl. 4, 87-91.

⁴²¹ HvJ 16 maart 2010, nr. C-325/08, ECLI:EU:C:2010:143, 'Bernard', overw. 2; F. HENDRICKX, "Justification of training compensation in European football: Bosman and Bernard compared", *ESLPB* 2010, 19-33.

⁴²² F. HENDRICKX, "De zaak Bernard en de geldigheid van opleidingsvergoedingen in de sport", *TS&R* 2011, afl. 4, 121-127.

⁴²³ G. MONTE, "Judgement of the Court of 16 march 2010 in the CASE C 325/08: Olympique Lyonnais SASP v. Olivier Bernard and Newcastle United FC - analysis", *ESLPB* 2010, 37-48.

90. Volgens het Franse Handvest van het beroepsvoetbal waren spelers verplicht om na afloop van hun voetbalopleiding hun eerste profcontract te tekenen bij de club die instond voor de opleiding van de speler, op voorwaarde dat deze club de speler een contractvoorstel deed.⁴²⁴ BERNARD ging niet in op een dergelijk aanbod van zijn Franse club OLYMPIQUE LYONNAIS, maar koos het Engelse NEWCASTLE UNITED als werkgever.⁴²⁵

91. Het Hof oordeelde dat een opleidingsvergoeding een belemmering vormt voor het vrij verkeer van werknemers.⁴²⁶ Alhoewel een opleidingsvergoeding de speler niet belet om een arbeidsovereenkomst als beroepsspeler te ondertekenen in een andere lidstaat, maakt de opleidingsvergoeding dit wel moeilijker.⁴²⁷ Het aanmoedigen van het opleiden en het in dienst nemen van jonge spelers is wel een legitieme doelstelling, mede gelet op het grote maatschappelijke belang van sport en voetbal binnen de EU.⁴²⁸ Om na te gaan of een regeling die het vrij verkeer van werknemers beperkt wel geschikt is om de verwezenlijking van deze doelstelling op een proportionele wijze te waarborgen, hield het Hof in het BERNARD-arrest rekening met de specifieke kenmerken van voetbal, alsook de educatieve en sociale functie ervan.⁴²⁹ Deze interpretatie is ook conform artikel 165, lid 1, 2de alinea VWEU⁴³⁰ en ligt in het verlengde van het Hof haar visie in het BOSMAN-arrest.⁴³¹

92. Een opleidingsvergoeding kan een factor zijn die voetbalclubs aanspoort om jonge spelers te scouten en op te leiden.⁴³² Er is echter geen garantie dat de investeringen die clubs hiervoor doen voor opbrengsten zullen zorgen. Dit komt enerzijds omdat bij een voetbalcarrière toeval een belangrijke rol speelt en anderzijds omdat slechts een beperkt deel van de jeugdspelers na het doorlopen van de jeugdopleiding erin slaagt om het tot profvoetballer te schoppen.⁴³³ Er is tijdens de opleidingsperiode bovendien slechts een gedeeltelijke compensatie van de kosten voor het opleiden van jeugdspelers door de winst die de clubs in deze periode behalen.⁴³⁴ Zonder opleidingsvergoeding zouden clubs ontmoedigd raken om te investeren in de opleiding van jonge spelers.⁴³⁵ Dit is zeker het geval voor kleine clubs van wie de investeringen op lokaal niveau cruciaal zijn om bij te dragen tot het vervullen van de sociale en educatieve functie van sport.⁴³⁶

⁴²⁴ J. DE DIOS CRESPO PÉREZ, G. MONTENERI, W. VAN MEGEN en P. LIMBERT, "Contractual Stability: Breach of Contract" in A. WILD (ed.), *CAS and Football: Landmark Cases, Den Haag*, T.M.C. Asser Press, 2011, 97-99.

⁴²⁵ HvJ 16 maart 2010, nr. C-325/08, ECLI:EU:C:2010:143, 'Bernard', overw. 9.

⁴²⁶ HvJ 16 maart 2010, nr. C-325/08, ECLI:EU:C:2010:143, 'Bernard', overw. 33-37.

⁴²⁷ HvJ 16 maart 2010, nr. C-325/08, ECLI:EU:C:2010:143, 'Bernard', overw. 36.

⁴²⁸ HvJ 16 maart 2010, nr. C-325/08, ECLI:EU:C:2010:143, 'Bernard', overw. 39.

⁴²⁹ HvJ 16 maart 2010, nr. C-325/08, ECLI:EU:C:2010:143, 'Bernard', overw. 40.

⁴³⁰ HvJ 16 maart 2010, nr. C-325/08, ECLI:EU:C:2010:143, 'Bernard', overw. 40; K. LEFEVER, *New Media and Sport: international legal aspects*, Den Haag, T.M.C. Asser Press, 2012, 46-48.

⁴³¹ HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', overw. 106.

⁴³² HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', overw. 108; HvJ 16 maart 2010, nr. C-325/08, ECLI:EU:C:2010:143, 'Bernard', overw. 41.

⁴³³ HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', overw. 109; HvJ 16 maart 2010, nr. C-325/08, ECLI:EU:C:2010:143, 'Bernard', overw. 42.

⁴³⁴ HvJ 16 maart 2010, nr. C-325/08, ECLI:EU:C:2010:143, 'Bernard', overw. 43.

⁴³⁵ HvJ 16 maart 2010, nr. C-325/08, ECLI:EU:C:2010:143, 'Bernard', overw. 44.

⁴³⁶ HvJ 16 maart 2010, nr. C-325/08, ECLI:EU:C:2010:143, 'Bernard', overw. 44; G. MONTE, "Judgement of the Court of 16 march 2010 in the CASE C 325/08: Olympique Lyonnais SASP v. Olivier Bernard and Newcastle United FC - analysis", *ESLPB* 2010, 37-48.

7.3 DE FIFA-OPLEIDINGSVERGOEDING IN HET LICHT VAN HET EUROPEES RECHT

93. De conclusie van het BERNARD-arrest is dus dat een opleidingsvergoeding in beginsel gerechtvaardigd is om de indienstneming en het opleiden van jonge spelers aan te moedigen.⁴³⁷ De notie 'in beginsel' duidt op het feit dat de opleidingsvergoeding geschikt en proportioneel moet zijn om het doel te realiseren.⁴³⁸ Doordat het Europees Hof van Justitie zijn zienswijze over een opleidingsvergoeding heeft uiteengezet in het BERNARD-arrest, vormt het arrest een goed uitgangspunt om artikel 20 FIFA RSTP te beoordelen.

94. Het BERNARD-arrest biedt ruimte voor een opleidingsvergoeding, zij het niet onvoorwaardelijk.⁴³⁹ Er mag geen sprake zijn van een verkapte transfersom omdat dit een ongeoorloofde belemmering van het vrij verkeer van personen impliceert.⁴⁴⁰ De FIFA-opleidingsvergoeding is volgens sommige auteurs een verdoken transfervergoeding.⁴⁴¹ De hoge omvang van de opleidingsvergoeding weerhoudt clubs soms om een speler aan te werven.⁴⁴² Dit zorgt ervoor dat sommige jonge spelers niet als beroepsvoetballer aan de slag kunnen, maar verplicht zijn om amateur te worden.⁴⁴³

95. De opleidingsvergoeding mag niet losstaan van de werkelijke opleidingskosten, al bevatte het Bernard-arrest jammer genoeg geen specificatie van wat hieronder wordt verstaan.⁴⁴⁴ Een feitelijke beoordeling van elke individuele zaak met een oordeel of de vergoeding in verhouding staat met de reële kosten is aangewezen.⁴⁴⁵ Het probleem is echter dat de FIFA-opleidingsvergoeding niet gebaseerd is op werkelijke kosten maar wel op forfaitaire kosten.⁴⁴⁶ De FIFA verschuilt zich laconiek achter de nationale voetbalbonden om het gebruik van een forfaitaire vergoeding te rechtvaardigen aangezien zij te weinig input verschaften over de kostenberekening van een werkelijke opleidingsvergoeding.⁴⁴⁷ De FIFA *Dispute Resolution Chamber* (FIFA DRC) kan wel de opleidingsvergoeding matigen of verhogen als de eisende partij toont dat dit gerechtvaardigd is.⁴⁴⁸ De omvang van de opleidingsvergoeding is dus op zijn zachts gezegd voer voor discussie.

⁴³⁷ HvJ 16 maart 2010, nr. C-325/08, ECLI:EU:C:2010:143, 'Bernard', overw. 45.

⁴³⁸ M. COLUCCI, "The Bernard case: an opportunity for all sports stakeholders", *ESLPB* 2010, 143-156.

⁴³⁹ O. ONGARO, "The System of training compensation according to the FIFA Regulations on the Status and Transfer of Players", *ESLPB* 2010, 69-90.

⁴⁴⁰ G. PEARSON, "Sporting Justifications Under EU Free Movement and Competition Law: The Case of the Football Transfer System", *ELJ* 2015, afl. 2, 220-238.

⁴⁴¹ R. BLANPAIN en S. BOEYKENS, "Bosman voor jongeren?", *TJK* 2008, afl. 2, 133-135; D. DEDECKER e.a., *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, 301.

⁴⁴² R. BLANPAIN en S. BOEYKENS, "Bosman voor jongeren?", *TJK* 2008, afl. 2, 133-135; Interview Stijn Boeykens.

⁴⁴³ W. VAN MEGEN, "The Olivier Bernard case compared", *ESLPB* 2010, 93-102.

⁴⁴⁴ HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', overw. 109; HvJ 16 maart 2010, nr. C-325/08, ECLI:EU:C:2010:143, 'Bernard', overw. 51; J. ZYLBERSTEIN, "Olivier Bernard judgement: a significant step forward for the training of players", *ESLPB* 2010, 51-66.

⁴⁴⁵ D. DEDECKER e.a., *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, 301-303.

⁴⁴⁶ Artikel 20 FIFA RSTP j° Bijlage 4 van FIFA RSTP.

⁴⁴⁷ O. ONGARO, "The System of training compensation according to the FIFA Regulations on the Status and Transfer of Players", *ESLPB* 2010, 69-90.

⁴⁴⁸ S. ROSSMEISL, "(On)duidelijkheid omtrent opleidingsvergoedingen en solidariteitsbijdrage", *TS&R* 2009, afl. 3, 116-122.

96. Volgens het Hof mag rekening worden gehouden met de kosten die clubs maken voor zowel toekomstige beroepsspelers als voor spelers die er niet in slagen om prof te worden.⁴⁴⁹ Sporteconoom KÉSENNE acht dit te verregaand: hij stelt dat enkel de kosten die een club maakt voor de speler in kwestie mogen fungeren als basis voor de berekening van de opleidingsvergoeding.⁴⁵⁰ Het is echter niet eenvoudig om de opleidingskost per speler te berekenen.⁴⁵¹ Het louter terugbetalen van de kosten die clubs maakten voor de spelers die effectief slagen als profvoetballer zou bovendien demotiverend werken voor clubs die investeren in jeugdopleiding.⁴⁵² Een opleidingsvergoeding die de reële kosten voor alle spelers compenseert, acht ik een goede incentive voor clubs om te investeren in jeugdvoetbal. Een opleidingsvergoeding zoals FIFA-lid ONGARO poneert⁴⁵³, waarbij naast de kosten van de opleidende club ook rekening wordt gehouden met de kosten die de club die een speler aanwerft zou uitsparen, acht ik te vergaand. Gelet op de discussie omtrent de hoogte van de opleidingsvergoeding, is het een spijtige zaak dat het Hof in het BERNARD-arrest geen onderzoek voerde naar alternatieven uit andere sporttakken.⁴⁵⁴

97. De verenigbaarheid van de opleidingsvergoeding met het vrij verkeer van werknemers was het voorwerp van een procedure in Duitsland.⁴⁵⁵ De toenmalige Duitse vierdeklasser SV WILHELMSHAVEN kwam tijdens het seizoen 2006-2007 naar aanleiding van een transfer van de Italiaanse Argentijn SAGARZAZU haar verplichting tot het betalen van een opleidingsvergoeding niet na.⁴⁵⁶ Dit leidde tot een veroordeling door het sporttribunaal CAS tot het vergoeden van de opleidingsclubs van SAGARZAZU.⁴⁵⁷ De Duitse club hield echter voet bij stuk en weigerde om de opleidingsvergoeding te betalen, ook al leidde dit conform de disciplinaire code van de FIFA tot een extra geldboete en verplichte degradatie.⁴⁵⁸ Hierop besloot SV WILHELMSHAVEN om gelijk te halen bij de Duitse burgerlijke rechter. Na een tegenslag in eerste aanleg⁴⁵⁹, won de club de zaak in beroep⁴⁶⁰ omdat het sporttribunaal CAS had nagelaten om artikel 45 VWEU toe te passen.⁴⁶¹ Het beroepscollege besloot tot een inbreuk op artikel 45 VWEU omdat de opleidingsvergoeding niet slaat op werkelijke onkosten maar wel op forfaitaire onkosten die een excessief karakter

⁴⁴⁹ HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', overw. 109; HvJ 16 maart 2010, nr. C-325/08, ECLI:EU:C:2010:143, 'Bernard', overw. 45.

⁴⁵⁰ S. KÉSENNE, "Youth Development", *ESM* 2011, afl. 5, 547-553.

⁴⁵¹ F. HENDRICKX, "Justification of training compensation in European football: Bosman and Bernard compared", *ESLPB* 2010, 19-33.

⁴⁵² J. ZYLBERSTEIN, "Olivier Bernard judgement: a significant step forward for the training of players", *ESLPB* 2010, 51-66.

⁴⁵³ O. ONGARO, "The System of training compensation according to the FIFA Regulations on the Status and Transfer of Players", *ESLPB* 2010, 69-90.

⁴⁵⁴ M. COLUCCI en J. GOYVAERTS, "De opleidingsvergoedingen in de sport tegenover het beginsel van het vrije verkeer van de werknemers", *TS&R* 2011, afl. 3, 88-95.

⁴⁵⁵ J. VERMEULEN, "Duitse Kampfgeist SV Wilhelmshaven vanwege ontbreken Zwitsers precisiewerk FIFA", *TS&R* 2015, afl. 2, 25-33.

⁴⁵⁶ *Ibid.*

⁴⁵⁷ CAS 5 oktober 2009, nr. 2009/A/1810-1811 (gevoegde zaken), Wilhelmshaven/Excursionistas & River Plate.

⁴⁵⁸ A. VANDERPOORTEN, "SV Wilhelmshaven/Norddeutscher Fussball Verband", *SJ* 2015, 8-9.

⁴⁵⁹ Landesgericht Bremen 25 april 2014, nr. 12 O 129/13;

⁴⁶⁰ Oberlandesgericht Bremen 30 december 2014, nr. 2 U 67/14; J. VERMEULEN, "Duitse Kampfgeist SV Wilhelmshaven vanwege ontbreken Zwitsers precisiewerk FIFA", *TS&R* 2015, afl. 2, 25-33.

⁴⁶¹ *Ibid.*

hebben.⁴⁶² In hoger beroep maakte het *Bundesgerichtshof* geen gebruik van Europees-rechtelijke bepalingen, maar baseerde het zich op de vaagheid van de reglementen om SV WILHELMHAVEN in het gelijk te stellen.⁴⁶³

98. De huidige FIFA-opleidingsvergoeding staat dus op gespannen voet met het Europees recht.⁴⁶⁴ Bovendien zijn er nog enkele praktische zaken die niet opgelost zijn. In sommige landen zoals België en Nederland vragen bepaalde eersteklassers lidgeld aan hun jeugdspelers om bij te dragen in de kosten van de jeugdopleiding.⁴⁶⁵ Zowel de FIFA DRC als het CAS maken in hun rechtspraak geen onderscheid naargelang clubs al dan niet lidgeld vragen. Nochtans meen ik dat clubs waarvan jeugdspelers al deels bijdragen in de kosten van de jeugdopleiding, niet het recht hebben om dan nog eens te profiteren van een volledige opleidingsvergoeding. Daarnaast is er ook sprake van gebrekkige transparantie omdat er geen publicatie is van alle rechtspraak inzake artikel 20 FIFA RSTP.⁴⁶⁶ Bovendien beschikken zowel de FIFA als het CAS niet over een toegankelijke database om rechtspraak te consulteren.⁴⁶⁷ Deze kritiek over transparantie geldt trouwens niet alleen voor de opleidingsvergoeding.

7.4 DE PROBLEMATISCHE SITUATIE IN BELGIË OMTRENT DE OPLEIDINGSVERGOEDING

7.4.1 Het Vlaams Decreet van 24 juli 1996 verbiedt een opleidingsvergoeding

99. Het Vlaams Decreet van 24 juli 1996 regelt het statuut van de niet-professionele sportbeoefenaar.⁴⁶⁸ Een niet-professionele sportbeoefenaar is een sporter die zich voorbereidt op of deelneemt aan een sportmanifestatie, terwijl hij geen arbeidsovereenkomst voor een betaalde sportbeoefenaar is aangegaan in de zin van de Wet van 24 februari 1978 betreffende de arbeidsovereenkomst voor betaalde sportbeoefenaars.⁴⁶⁹ Het Decreet geldt dus niet voor betaalde sportbeoefenaars. Dit zijn personen die de verplichting aangaan om zich voor te bereiden op of deel te nemen aan een sportcompetitie onder het gezag van een ander persoon tegen een loon dat voor de periode van 1 juli 2016 tot en met 30 juni 2017 het bedrag van € 9.800 overschrijdt.⁴⁷⁰ De FIFA hanteert een enger criterium aangezien de FIFA elke speler die niet meer verdient dan een loutere onkostenvergoeding beschouwt als een amateurvoetballer.⁴⁷¹

⁴⁶² Oberlandesgericht Bremen 30 december 2014, nr. 2 U 67/14.

⁴⁶³ Bundesgerichtshof 20 september 2016, nr. II ZR 25/15.

⁴⁶⁴ D. DEDECKER e.a., *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, 301.

⁴⁶⁵ L. ZARIOUH, *Opleidingsvergoeding binnen het betaald voetbal en de vrijheid van werknemers*, masterproef Tilburg University, 2011, arno.uvt.nl/show.cgi?fid=122351, 109-110.

⁴⁶⁶ S. ROSSMEISL, "(On)duidelijkheid omtrent opleidingsvergoedingen en solidariteitsbijdrage", *TS&R* 2009, afl. 3, 116-122.

⁴⁶⁷ Ibid.

⁴⁶⁸ Vlaams Decreet van 24 juli 1996 tot vaststelling van het statuut van de niet-professionele sportbeoefenaar, *BS* 12 september 1996. (hierna: Vlaams Decreet niet-professionele sportbeoefenaar).

⁴⁶⁹ Artikel 2.2 Vlaams Decreet niet-professionele sportbeoefenaar j° Wet arbeidsovereenkomst betaalde sportbeoefenaars van 24 februari 1978.

⁴⁷⁰ Artikel 2 §1 Wet arbeidsovereenkomst betaalde sportbeoefenaars van 24 februari 1978 j° artikel 1 Koninklijk Besluit van 13 mei 2016 tot vaststelling van het minimumbedrag van het loon dat men moet genieten om als een betaalde sportbeoefenaar te worden beschouwd, *BS* 25 mei 2016.

⁴⁷¹ Artikel 2.2 FIFA RSTP.

100. De vrijheidsregeling van het Vlaams Decreet verbiedt de betaling van een vergoeding die in verband staat met de overgang van de niet-professionele sportbeoefenaar naar een nieuwe sportvereniging.⁴⁷² Het verbod van een vergoeding naar aanleiding van een overgang geldt ook bij de regelmatige beëindiging met het oog om bij een andere sportvereniging een professioneel statuut aan te nemen.⁴⁷³ De vorm of benaming van de vergoeding is in beide gevallen irrelevant, al is wel vereist dat de overeenkomst op regelmatige wijze werd beëindigd.⁴⁷⁴ Het Decreet zorgt ervoor dat niet-professionele sporters elk jaar vrij van sportvereniging kunnen veranderen zonder dat er enige vorm van vergoeding verschuldigd is.⁴⁷⁵ Het Decreet viseert wel degelijk ook de opleidingsvergoeding.⁴⁷⁶ De opleidingsvergoeding van de FIFA is dus manifest strijdig met artikel 3§2 van het Vlaams Decreet van 24 juli 1996 wat betreft de internationale transfers van niet-professionele sportbeoefenaars in de zin van het Decreet.⁴⁷⁷

7.4.2 Het Vlaams Decreet zorgt voor een ongelijke behandeling

101. Bizar genoeg gelden voor voetbalclubs uit de Franse Gemeenschap in België andere regels dan voor clubs uit de Vlaamse Gemeenschap, aangezien een opleidingsvergoeding in de Franse Gemeenschap wel decretaal is toegelaten.⁴⁷⁸ Het bepalen van de opleidingsvergoeding is door het Decreet van 24 juli 1996 overgelaten aan de sportfederaties.⁴⁷⁹ De KBVB heeft de opleidingsvergoeding geregeld in artikel 523 van het Bondsreglement.⁴⁸⁰ Als gevolg van het verbod van een opleidingsvergoeding in Vlaanderen, is bepaald in artikel 523 van het Bondsreglement dat de opleidingsvergoeding niet geldt voor Vlaamse clubs.⁴⁸¹

102. Het regeringsakkoord van de huidige Vlaamse Regering voorziet in de mogelijkheid om het Decreet van 24 juli 1996 te herbekijken in het licht van een billijke opleidingsvergoeding, maar tot op heden is hiertoe nog geen actie ondernomen.⁴⁸² De vergoeding zoals bepaald in het Decreet van de Franse Gemeenschap houdt rekening met de duur en de reële kosten van de opleiding, maar mag niet afhankelijk zijn van het niveau waarop de sporter actief is.⁴⁸³ De betaling van de opleidingsvergoeding mag enkel gebeuren door de nieuwe club van de sportbeoefenaar en zeker niet door de sportbeoefenaar of zijn

⁴⁷² Artikel 3§2 Vlaams Decreet niet-professionele sportbeoefenaar.

⁴⁷³ Artikel 3§2 Vlaams Decreet niet-professionele sportbeoefenaar.

⁴⁷⁴ Artikel 3§2 Vlaams Decreet niet-professionele sportbeoefenaar.

⁴⁷⁵ R. BLANPAIN en S. BOEYKENS, "Bosman voor jongeren?", *TJK* 2008, afl. 2, 133-135.

⁴⁷⁶ D. DEDECKER e.a., *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, 301.

⁴⁷⁷ R. BLANPAIN en S. BOEYKENS, "Bosman voor jongeren?", *TJK* 2008, afl. 2, 133-135.

⁴⁷⁸ Artikel 10§2, lid 1 Décret Communauté française de 8 december 2006 visant l'organisation et le subventionnement du sport en Communauté française, *BS* 20 februari 2007 (hierna: Decreet Franse Gemeenschap van 8 december 2006 over sportorganisatie en -subsidie); R. BLANPAIN en S. BOEYKENS, "Bosman voor jongeren?", *TJK* 2008, afl. 2, 133-135.

⁴⁷⁹ Artikel 10§2, lid 1 Decreet Franse Gemeenschap van 8 december 2006 over sportorganisatie en -subsidie.

⁴⁸⁰ Bondsreglement KBVB 2016/17, belgianfootball.be/project/publiek/reglement/reglement_nl.pdf, 135-136.

⁴⁸¹ Bondsreglement KBVB 2016/17, belgianfootball.be/project/publiek/reglement/reglement_nl.pdf, 135-136.

⁴⁸² WEBSITE VLAAMSE OVERHEID, "Regeerakkoord Vlaamse Regering 2014-2019", *Vlaamse Overheid* 2014, www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/het-regeerakkoord-van-de-vlaamse-regering-2014-2019, 141.

⁴⁸³ Artikel 10§2, lid 2 Decreet Franse Gemeenschap van 8 december 2006 over sportorganisatie en -subsidie.

wettelijke vertegenwoordigers.⁴⁸⁴ De club die de opleidingsvergoeding incasseert, mag deze enkel aanwenden voor opleidingsdoelen.⁴⁸⁵ Een geschil over de opleidingsvergoeding kan bovendien niet verhinderen dat de sporter overgaat naar de club van zijn keuze.⁴⁸⁶ Doordat de Franse Gemeenschap wel voorziet in een beperkte opleidingsvergoeding, zien Vlaamse clubs zich geconfronteerd met een ongelijke wettelijke behandeling. Dit is op internationaal vlak niet anders.

103. Voor minderjarigen die overgaan van Vlaamse clubs naar bijvoorbeeld het Nederlandse PSV EINDHOVEN, mogen Vlaamse clubs volgens het Vlaamse Decreet geen opleidingsvergoeding vragen. Omgekeerd mag PSV EINDHOVEN - bij gebreke aan een gelijkkluidende bepaling in het Nederlandse recht⁴⁸⁷ - wel een opleidingsvergoeding vragen voor een Nederlandse speler die richting een Vlaamse ploeg vertrekt. In de praktijk treden Vlaamse clubs in een dergelijke situatie het Decreet wel met de voeten omdat ze zo toch een opleidingsvergoeding kunnen innen.

104. Had LOSC LILLE in de zaak omtrent de opleidingsvergoeding van ORIGI⁴⁸⁸ het Vlaams Decreet ingeroepen voor een Belgische rechtbank, dan zou de Franse club geen opleidingsvergoeding verschuldigd zijn geweest aan KRC GENK. Toch verkoos LOSC LILLE om slaafs de FIFA-reglementering te volgen. Het FIFA-reglement is nochtans slechts een intern sportreglement dat de wetgeving van de desbetreffende landen moet respecteren.⁴⁸⁹ De rechtskeuze die FIFA in haar statuten oplegt in combinatie met het bindend karakter dat FIFA aan haar eigen transferregels geeft⁴⁹⁰, zorgen ervoor dat clubs uit vrees voor sportieve en financiële sancties niet naar de nationale rechter gaan maar wel naar FIFA DRC en het sporttribunaal CAS. Dit toont aan dat de wet en de praktijk in het voetbal twee verschillende dingen blijken te zijn.⁴⁹¹

⁴⁸⁴ Artikel 10§2, lid 3 Decreet Franse Gemeenschap van 8 december 2006 over sportorganisatie en –subsidie.

⁴⁸⁵ Artikel 10§2, lid 4 Decreet Franse Gemeenschap van 8 december 2006 over sportorganisatie en –subsidie.

⁴⁸⁶ Artikel 10§3, lid 4 Decreet Franse Gemeenschap van 8 december 2006 over sportorganisatie en –subsidie.

⁴⁸⁷ S. ROSSMEISL, "(On)duidelijkheid omtrent opleidingsvergoedingen en solidariteitsbijdrage", *TS&R* 2009, afl. 3, 116-122.

⁴⁸⁸ CAS 5 juni 2015, nr. 2014/A/3652, KRC Genk/LOSC Lille Métropole.

⁴⁸⁹ R. BLANPAIN en S. BOEYKENS, "Bosman voor jongeren?", *TJK* 2008, afl. 2, 133-135.

⁴⁹⁰ Artikel 1.1 FIFA RSTP.

⁴⁹¹ Interview Jonathan Himpe.

7.4.3 De Belgische eersteklassers schenden wetens en willens het Vlaams Decreet

105. De Belgische eersteklassers hebben onderling een systeem van opleidingsvergoedingen opgezet voor binnenlandse transfers, zij het dat deze opleidingsvergoeding substantieel lager ligt dan de FIFA-opleidingsvergoeding.⁴⁹² Dit is een flagrante inbreuk op artikel 3§2 van het Vlaams Decreet van 24 juli 1996. De Pro League lijkt erop te rekenen dat clubs het poolsysteem niet zullen aanvechten omdat ze soms ook geld verdienen aan het systeem. Het Pool Reglement Jeugdopleiding van de Pro League is ook strijdig met de BERNARD-rechtspraak omdat er voorzien wordt in een forfaitaire – en dus niet in een werkelijke – opleidingsvergoeding. Dergelijk reglement staat ook op gespannen voet met de restrictieve mededingingspraktijken uit artikel IV.1 en IV.2 Wetboek Economisch Recht.⁴⁹³ De Nederlandse clubs hebben sinds 1998 een vergelijkbaar systeem, zij het dat er in Nederland geen wettelijke bepalingen zijn die een opleidingsvergoeding verbieden.⁴⁹⁴

7.4.4 Conclusie: het Vlaams Decreet deert de praktijk niet

106. In België zijn de niet-professionele jeugdspelers elk jaar *de iure* vrij om te gaan en staan waar ze willen, zij het dat clubs van de Franse Gemeenschap een beperkte opleidingsvergoeding kunnen vragen die is gestoeld op reële kosten.⁴⁹⁵ Dit staat in fel contrast met de hoge forfaitaire opleidingsvergoeding uit de FIFA-reglementering die de vrijheid aanzienlijk beknort wat betreft internationale transfers. In de praktijk vragen en betalen Vlaamse profclubs toch opleidingsvergoedingen, zowel bij nationale als internationale transfers. Dat ze hiermee het Vlaams Decreet met de voeten treden, lijkt hen niet te deren. Clubs willen ten alle koste vermijden dat de FIFA hen ernstige sportieve en financiële sancties zou opleggen.⁴⁹⁶ Het alternatief is een ellendige lange juridische strijd, zoals het Duitse SV WILHELMSHAVEN mocht ervaren. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat het Belgisch model dat vrijheid voor minderjarigen promoot, meer en meer onder druk komt te staan door de economische en commerciële belangen waar spelers, ouders, makelaars en clubs zich mee geconfronteerd zien.⁴⁹⁷ Toch lijkt het wenselijk om te gaan naar een opleidingsvergoedingssysteem dat volledig verenigbaar is met het Europees recht.

⁴⁹² Artikel 1 Pool Reglement Jeugdopleiding Pro League VZW (versie 2016), onuitg.

⁴⁹³ Zie artikel IV.1-IV.3 Wetboek van economisch recht van 28 februari 2013, BS 29 maart 2013.

⁴⁹⁴ S. ROSSMEISL, "(On)duidelijkheid omtrent opleidingsvergoedingen en solidariteitsbijdrage", *TS&R* 2009, afl. 3, 116-122.

⁴⁹⁵ R. BLANPAIN en S. BOEYKENS, "Bosman voor jongeren?", *TJK* 2008, afl. 2, 133-135.

⁴⁹⁶ D. DEDECKER e.a., *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, 301.

⁴⁹⁷ R. BLANPAIN en S. BOEYKENS, "Bosman voor jongeren?", *TJK* 2008, afl. 2, 133-135.

Opmerking:

schriftelijke vragen omtrent de problematische situatie in de praktijk met betrekking tot het Vlaams Decreet die ik op 9 maart 2017 aan het bevoegde kabinet van de Vlaamse Regering formuleerde, bleven onbeantwoord.

7.5 NAAR EEN OPLEIDINGSVERGOEDINGSSYSTEEM VERENIGBAAR MET HET EUROPEES RECHT?

107. Jeugdopleiding is een essentieel gegeven binnen de voetbalsport.⁴⁹⁸ Het verdient dan ook de aanbeveling om clubs aan te sporen om inspanningen te doen inzake het ontwikkelen van jonge spelers, maar dit mag zeker niet ten koste van het vrij verkeer van werknemers gaan.⁴⁹⁹ Het huidige systeem van de FIFA voorziet in een forfaitaire vergoeding en dit strookt niet met de reële en werkelijke vergoeding die het Europees Hof van Justitie eist.⁵⁰⁰ Bovendien moet er in het belang van alle partijen meer rechtszekerheid zijn over de omvang van een opleidingsvergoeding.⁵⁰¹ Volgens sporteconoom KÉSENNE lijkt het aantrekkelijk om een compensatiefonds op te richten voor jeugdopleiding, waarbij elke club een gelijk percentage van hun respectievelijk budget bijdraagt.⁵⁰² Deze oplossing vangt de moeilijkheid op om de werkelijke omvang van een opleidingsvergoeding te berekenen.⁵⁰³ De verdeling van het geld uit het compensatiefonds dient te gebeuren volgens kwalitatieve en kwantitatieve criteria inzake jeugdopleiding.⁵⁰⁴

108. Clubs die investeren in jeugdopleiding, krijgen op die manier een vergoeding ongeacht of de speler uiteindelijk vertrekt naar een andere club of niet.⁵⁰⁵ Dit is belangrijk aangezien ploegen zo een optimale stimulans hebben om te investeren in jeugdopleiding.⁵⁰⁶ Clubs met een goede jeugdwerking plukken de vruchten van een dergelijk systeem zonder dat er sprake is van een inbreuk op het vrij verkeer van werknemers.⁵⁰⁷ Mogelijks kan er inzake kwaliteitscontrole een rol toegedicht zijn voor het Belgische consultancybedrijf DOUBLE PASS, dat een uitstekende internationale reputatie geniet inzake kwalitatieve audits van jeugdvoetbal. Een bijkomend voordeel van het voorgestelde systeem is dat het positieve effecten zou hebben voor het competitief evenwicht van een competitie omdat talent eerlijker kan worden verdeeld.⁵⁰⁸ De oplossing van KÉSENNE ligt in het verlengde van wat BLANPAIN vurig bepleitte.⁵⁰⁹ Het voorgestelde systeem raakt bovendien niet aan de vrijheid van werknemers en belet niet dat spelers geen werkgever zouden kunnen vinden omdat er een te hoge opleidingsvergoeding dient te worden betaald voor de speler.⁵¹⁰ De regeling lijkt ook conform het Vlaams Decreet van 24 juli 1996.

⁴⁹⁸ M. NESTI en C. SULLEY, *Youth Development in Football*, New York, Routledge, 2014, 1-22.

⁴⁹⁹ S. KÉSENNE, "Youth Development", *ESM* 2011, afl. 5, 547-553.

⁵⁰⁰ F. HENDRICKX, "De zaak Bernard en de geldigheid van opleidingsvergoedingen in de sport", *TS&R* 2011, afl. 4, 121-127.

⁵⁰¹ F. DE WEGER, "Training compensation and the relevance of a valid waiver", *ISLJ* 2013, afl. 3-4, 236-241; J. VERMEULEN, "Duitse Kampfgeist SV Wilhelmshaven vanwege ontbreken Zwitsers precisiewerk FIFA", *TS&R* 2015, afl. 2, 25-33.

⁵⁰² S. KÉSENNE, "Youth Development", *ESM* 2011, afl. 5, 547-553.

⁵⁰³ J. ZYLBERSTEIN, "Olivier Bernard judgement: a significant step forward for the training of players", *ESLPB* 2010, 51-66.

⁵⁰⁴ S. KÉSENNE, "Youth Development", *ESM* 2011, afl. 5, 547-553.

⁵⁰⁵ S. KÉSENNE, "Youth Development", *ESM* 2011, afl. 5, 547-553.

⁵⁰⁶ S. KÉSENNE, "Youth Development", *ESM* 2011, afl. 5, 547-553.

⁵⁰⁷ J. ZYLBERSTEIN, "Olivier Bernard judgement: a significant step forward for the training of players", *ESLPB* 2010, 51-66; S. KÉSENNE, "Youth Development", *ESM* 2011, afl. 5, 547-553.

⁵⁰⁸ S. KÉSENNE, "Youth Development", *ESM* 2011, afl. 5, 547-553.

⁵⁰⁹ F. HENDRICKX, "Interview met professor Roger Blanpain", *SJ* 2015, 17-18.

⁵¹⁰ V. DERUNGS, "Eastham to Bernard – an overview of the development of civil jurisprudence on transfer and training compensation", *ESLPB* 2010, 105-121.

"If you pay peanuts, you get monkeys."⁵¹¹

DEEL III. HET TRANSFERSYSTEEM EN HET EUROPEES MEDEDINGINGSRECHT

1. Inleiding: de toepassing van het mededingingsrecht bij sport

109. Alhoewel het BOSMAN-arrest een aardverschuiving met zich meebracht in het voetballandschap, liet het Europees Hof van Justitie in deze uitspraak ook een huizenhoge kans onbenut.⁵¹² Het BOSMAN-arrest omvatte geen prejudiciële analyse van de mededingings-rechtelijke aspecten van het transfersysteem, alhoewel de verwijzende rechter hierom wel had verzocht.⁵¹³ Het Hof van Justitie achtte het niet noodzakelijk om een uitspraak te doen over het mededingingsrecht omdat de vaststelling van inbreuken op het vrij verkeer van werknemers volstond om de prejudiciële vragen te beantwoorden.⁵¹⁴ Advocaat-generaal LENZ kwam in zijn conclusie wel tot een schending van het mededingingsrecht.⁵¹⁵

110. Enkele jaren na het BOSMAN-arrest leek er een nieuw baanbrekend arrest in de maak waarbij het Hof van Justitie uitspraak zou doen over de verenigbaarheid van het transfersysteem met het mededingingsrecht.⁵¹⁶ Op de dag dat advocaat-generaal STIX-HACKL haar conclusie zou worden gepubliceerd, trok de speler in kwestie in ruil voor een geldsom van de FIFA zijn klacht in.⁵¹⁷ STIX-HACKL publiceerde later wel haar bevindingen, waaruit bleek dat zij geneigd was om te besluiten tot een mededingingsrechtelijke inbreuk.⁵¹⁸ Het mededingingsrecht vormt dus een potentieel sterk wapen om regels van sportfederaties aan de kaak te stellen.⁵¹⁹ De Europese Commissie bevestigde dit in een zaak tegen de internationale schaatsfederatie ISU.⁵²⁰ Om te kijken of de transferregels zoals neergelegd in de FIFA RSTP een inbreuk vormen op de artikelen 101 en 102 VWEU, dringt zich een onderzoek van de toepassingsvoorwaarden op.⁵²¹

⁵¹¹ Uitspraak van de Noorse voetbaltrainer Trond Sollied waarmee hij smalend aangeeft dat clubs die geen serieuze inspanningen doen op het gebied van verloning, gedoemd zijn om mindere spelers aan te werven.

⁵¹² S. VAN DEN BOGAERT, *Practical Regulation of the Mobility of Sportsmen in the EU Post Bosman*, Den Haag, Kluwer Law International, 2005, 218.

⁵¹³ HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', overw. 46-49.

⁵¹⁴ HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', overw. 138; R. PARRISH, "Article 17 FIFA RSTP: Compatibility with EU Law", *MJ* 2015, afl. 2, 256-282.

⁵¹⁵ HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', concl. Adv. Gen. Lenz, overw. 262.

⁵¹⁶ A. GEERAERT, *The EU in International Sports Governance: A Principal-Agent Perspective on EU Control of FIFA and UEFA*, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2016, 156.

⁵¹⁷ E. SZYSZCZAK, "Is sport special?" in B. BOGUSZ, A. CYGAN en E. SZYSZCZAK (eds.), *The Regulation of Sport in the EU*, Cheltenham, Edward Elgar, 2007, 29; R. PARRISH, *Sports law and policy in the EU*, Oxford, Oxford University Press, 2013, 149.

⁵¹⁸ S. EGGER en C. STIX-HACKL, "Sports and Competition Law: A Never-Ending Story?", *ECLR* 2002, afl. 2, 81-91 (hierna: S. EGGER en C. STIX-HACKL, "Sports and CL: A Never-Ending Story?", *ECLR* 2002, afl. 2, 81-91); G. PEARSON, "Sporting Justifications Under EU Free Movement and Competition Law: The Case of the Football Transfer System", *ELJ* 2015, afl. 2, 220-238.

⁵¹⁹ B. VAN ROMPUY, "The Role of EU Competition Law in tackling abuse of regulatory power by sports associations", *MJ* 2015, afl. 2, 179-208; interview prof. Dr. Tuytschaever.

⁵²⁰ G. PEETERS, "Europese Commissie: bondsregels beperken commerciële ruimte voor schaatsers buitensporig", *De Volkskrant*, 27 september 2016.

⁵²¹ HvJ 18 juli 2006, nr. C-519/04 P, ECLI:EU:T:2004:282, 'Meca-Medina', overw. 30.

2. Het transfersysteem en kartelafspraken (artikel 101 VWEU)

2.1 HET VERBOD VAN KARTELAFSPRAKEN

111. Alle overeenkomsten tussen ondernemingen, alle onderling afgestemde feitelijke gedragingen en alle besluiten van ondernemersverenigingen die de handel tussen lidstaten ongunstig kunnen beïnvloeden en ertoe strekken of als gevolg hebben dat de ze de mededinging binnen de interne markt verhinderen, beperken of vervalsen zijn onverenigbaar met de interne markt en verboden.⁵²² Het betreft geen absoluut verbod, want concurrentiebeperkende maatregelen zijn niet in alle omstandigheden verboden.⁵²³ Hieronder volgt een stapsgewijze bespreking van artikel 101 VWEU.

2.2 TOEPASSINGSVOORWAARDEN VOOR HET VERBOD VAN KARTELAFSPRAKEN

2.2.1 Vaststelling kartelafpraak (artikel 101.1 VWEU)

112. Om na te gaan of er sprake is van een kartelafpraak dient te worden nagegaan of er sprake is van ondernemingen of een ondernemingsvereniging die overeenkomsten, besluiten of afgestemde feitelijke gedragingen realiseren (1) die een ongunstige invloed hebben op de handel tussen lidstaten (2) omdat ze de mededinging binnen de interne markt verhinderen, beperken of vervalsen (3).

2.2.1.1 Afspraken tussen ondernemingen of van ondernemingsverenigingen

113. Artikel 101 VWEU richt zich specifiek op het marktgedrag van ondernemingen of ondernemingsverenigingen.⁵²⁴ Het Europees Hof van Justitie verduidelijkte dat een onderneming elke eenheid is die een economische activiteit uitoefent, ongeacht de rechtsvorm en de financieringswijze.⁵²⁵ Het al dan niet hebben van een winsttoogmerk is volstrekt irrelevant om te bepalen of er sprake is van een onderneming in mededingingsrechtelijke zin.⁵²⁶ Economische activiteit impliceert het aanbieden van goederen en diensten op de markt.⁵²⁷ Sport vormt dus een activiteit waarop het mededingingsrecht van toepassing is.⁵²⁸ Sportfederaties en voetbalclubs kunnen bijgevolg gevat zijn door artikel 101 VWEU.⁵²⁹ De individuele sporter die in dienstverband werkt voor een club, kan niet aanzien worden als een onderneming.⁵³⁰ De voetballer is wat betreft zijn arbeidsprestaties die hij onder gezag van zijn club presteert dan ook geen afzonderlijke onderneming.⁵³¹

⁵²² Artikel 101 VWEU.

⁵²³ D. DEDECKER e.a., *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, 305.

⁵²⁴ J. MAESCHALCK e.a., *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 97.

⁵²⁵ HvJ 23 april 1991, nr. C-41/90, ECLI:EU:C:1991:161, Höfner en Elsnér/Macrotron GmbH, overw. 21.

⁵²⁶ HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', concl. Adv. Gen. Lenz, overw. 255.

⁵²⁷ HvJ 26 maart 2009, nr. C-113/07 P, ECLI:EU:C:2009:191, SELEX Sistemi Integrati SpA/Commissie van de Europese Gemeenschappen en Eurocontrol, overw. 69.

⁵²⁸ HvJ 1 juli 2008, nr. C-49/07, ECLI:EU:C:2008:376, MOTOE/Dimosio, overw. 22.

⁵²⁹ HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', concl. Adv. Gen. Lenz, overw. 254-257; J. MAESCHALCK e.a., *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013.

⁵³⁰ J. DE HERDT en J. KERREMANS, *Sport: wet en duiding*, Brussel, Larcier, 2013, 5.

⁵³¹ HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', concl. Adv. Gen. Lenz, overw. 263; D. DEDECKER e.a., *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, 306.

114. Reglementen van sportfederaties kunnen een besluit van een ondernemingsvereniging uitmaken.⁵³² Dit is gevestigde rechtspraak van het Europees Hof van Justitie.⁵³³ De FIFA acht de transferregels een reglement dat de rechtsstatus van spelers en hun mogelijkheid om deel te nemen aan georganiseerd voetbal op mondiale en bindende wijze regelt en coördineert, waarbij ook de transfers van spelers tussen clubs van verschillende nationale voetbalbonden wordt gereguleerd.⁵³⁴ De transferregels zijn dus aan te merken als een besluit van een ondernemingsvereniging.⁵³⁵

2.2.1.2 Een ongunstige beïnvloeding van de handel tussen lidstaten

115. De voorwaarde van ongunstige beïnvloeding van de handel tussen lidstaten wordt soepel ingevuld omdat rechtstreekse en daadwerkelijke invloed niet is vereist.⁵³⁶ Onrechtstreekse of potentiële invloed volstaat.⁵³⁷ Het moet wel een merkbare beïnvloeding betreffen.⁵³⁸ Overeenkomsten van geringe betekenis zijn niet gevat door artikel 101.1 VWEU.⁵³⁹ De *de minimis* regeling lijkt geen soelaas te bieden voor de FIFA.⁵⁴⁰ Reglementen van internationale sportorganisaties gelden in diverse landen en kunnen potentieel de handel tussen lidstaten beïnvloeden.⁵⁴¹ Door de steeds internationaler wordende sportcontext, lijkt het zelfs zo dat regels van nationale federaties de handel tussen lidstaten zouden kunnen beïnvloeden.⁵⁴² De transferregels hebben een aanzienlijke invloed op het economisch verkeer tussen lidstaten.⁵⁴³ De transferregels vormen een geheel waardoor het niet aangewezen is om elke component apart te onderzoeken.⁵⁴⁴

2.2.1.3 De mededinging binnen de interne markt verhinderen, beperken of vervalsen

116. De relevante markt bestaat uit een geografische markt en een productmarkt.⁵⁴⁵ De FIFA RSTP bepaalt op mondiaal niveau de transferregels bij internationale transfers waardoor het logisch is dat de geografische markt de hele EU omhelst.⁵⁴⁶ De relevante

⁵³² HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', concl. Adv. Gen. Lenz, overw. 258-259; A. VERMEERSCH, "All's Fair in Sport and Competition? The Application of EC Competition Rules to Sport", *Journal of Contemporary European Research* 2007, afl. 3, 238-254.

⁵³³ Ger.EU 26 januari 2005, nr. T-193/02, ECLI:EU:T:2005:22, Piau/Commissie van de Europese Gemeenschappen en FIFA, overw. 75; HvJ 18 juli 2006, nr. C-519/04 P, ECLI:EU:T:2004:282, 'Meca-Medina', overw. 45.

⁵³⁴ Artikel 1.1 FIFA RSTP.

⁵³⁵ R. PARRISH, "Article 17 FIFA RSTP: Compatibility with EU Law", *MJ* 2015, afl. 2, 256-282.

⁵³⁶ J. MAESCHALCK e.a., *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 99.

⁵³⁷ Mededeling (Comm.), *Richtsnoeren betreffende het begrip "beïnvloeding van de handel" in de artikelen 81 en 82 van het Verdrag*, Pb.C. nr. 2004/C 101/07, 27 april 2004, overw. 19-43 (hierna: Mededeling (Comm.), "beïnvloeding van de handel"); HvJ 9 juli 1969, nr. 5-69, ECLI:EU:C:1969:35, Völk/Ets J. Vervaecke s.p.r.l., overw. 5.

⁵³⁸ Mededeling (Comm.), "beïnvloeding van de handel", overw. 44-57; HvJ 20 juni 1978, nr. 28/77, ECLI:EU:C:1978:133, Tepea/Commissie van de Europese Gemeenschappen, overw. 47.

⁵³⁹ Mededeling (Comm.), *Mededeling betreffende overeenkomsten van geringe betekenis die de mededinging niet merkbaar beperken in de zin van artikel 101, lid 1 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (de-minimismededeling)*, Pb.C. nr. 2014/C 291/01, 30 augustus 2014.

⁵⁴⁰ G. COPPO, "Contractual stability and EU competition law", *ESLPB* 2011, 291-309.

⁵⁴¹ J. MAESCHALCK e.a., *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 99.

⁵⁴² J. MAESCHALCK e.a., *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 99.

⁵⁴³ HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', concl. Adv. Gen. Lenz, overw. 260-261; S. EGGER en C. STIX-HACKL, "Sports and CL: A Never-Ending Story?", *ECLR* 2002, afl. 2, 81-91.

⁵⁴⁴ S. EGGER en C. STIX-HACKL, "Sports and CL: A Never-Ending Story?", *ECLR* 2002, afl. 2, 81-91.

⁵⁴⁵ Bekendmaking (Comm.), *Bepaling van de relevante markt voor het gemeenschappelijke mededingingsrecht*, Pb.C. nr. 97/C 372/03, 9 december 1997, 5-13.

⁵⁴⁶ G. COPPO, "Contractual stability and EU competition law", *ESLPB* 2011, 291-309.

markt in dewelke de FIFA RSTP effecten teweeg brengt, is de zogeheten 'transfermarkt', waar clubs spelers aankopen en verkopen.⁵⁴⁷

117. De bepalingen over contrastabiliteit hebben in de praktijk een restrictief effect op de mededinging tussen voetbalclubs op de Europese transfermarkt.⁵⁴⁸ De transferregels verhinderen de vrije concurrentie tussen clubs omdat het gebruikelijk stelsel van vraag en aanbod wordt beknot.⁵⁴⁹ Clubs worden bij het aanwerven van spelers kansen ontnomen die ze onder normale mededingingsomstandigheden wel zouden kunnen benutten.⁵⁵⁰ KÉSENNE stelt dat de transfermarkt een gesloten systeem van topclubs in de hand werkt: kleine clubs kunnen het loon van een topvoetballer op zich wel betalen, maar het aanwerven van topspelers wordt onmogelijk gemaakt door hoge transfersommen.⁵⁵¹ De transfersommen zijn onrealistisch hoog.⁵⁵²

118. Het huidige systeem speelt daarom in de kaart van de financieel slagkrachtige clubs aangezien enkel deze clubs zich hoge transfersommen en spelerssalarissen kunnen permitteren.⁵⁵³ Enkel rijke ploegen kunnen daarom topspelers aanwerven.⁵⁵⁴ De hoge transfersommen limiteren de keuze voor minder kapitaalkrachtige clubs bij het contracteren van spelers.⁵⁵⁵ Een handvol steenrijke clubs monopoliseert de transfermarkt van het Europese profvoetbal.⁵⁵⁶ Dit uit zich in een sportieve dominantie van een select kransje ploegen, zowel op nationaal als op Europees niveau.⁵⁵⁷ Het transfersysteem in haar huidige verschijningsvorm beperkt dan ook de concurrentie.⁵⁵⁸

2.2.2 Toepassing van een rechtvaardigingsgrond

2.2.2.1 De uitzonderingsgrond in artikel 101.3 VWEU

119. Artikel 101.3 VWEU voorziet in de mogelijkheid om restrictieve mededingingspraktijken die gevat zijn door artikel 101.1 VWEU toch toe te laten mits voldaan is aan de in artikel 101.3 bepaalde cumulatieve voorwaarden.⁵⁵⁹ Artikel 101.3 VWEU stelt dat de mededingingsbeperkende praktijk moet bijdragen tot verbetering van de productie, de productverdeling of technische of economische vooruitgang. Bovendien is vereist dat een

⁵⁴⁷ S. EGGER en C. STIX-HACKL, "Sports and CL: A Never-Ending Story?", *ECLR* 2002, afl. 2, 81-91.

⁵⁴⁸ G. COPPO, "Contractual stability and EU competition law", *ESLPB* 2011, 291-309.

⁵⁴⁹ HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', concl. Adv. Gen. Lenz, overw. 260-262; S. EGGER en C. STIX-HACKL, "Sports and CL: A Never-Ending Story?", *ECLR* 2002, afl. 2, 81-91.

⁵⁵⁰ HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', concl. Adv. Gen. Lenz, overw. 260.

⁵⁵¹ S. KÉSENNE, "Het wordt tijd om de transfermarkt in het voetbal af te schaffen", *De Tijd*, 30 september 2015.

⁵⁵² G. FOUTRÉ, "Met dank aan Jean-Marc", *SVM*, 11 december 2013, 3.

⁵⁵³ G. COPPO, "Contractual stability and EU competition law", *ESLPB* 2011, 291-309.

⁵⁵⁴ G. PEARSON, "Sporting Justifications Under EU Free Movement and Competition Law: The Case of the Football Transfer System", *ELJ* 2015, afl. 2, 220-238.

⁵⁵⁵ G. COPPO, "Contractual stability and EU competition law", *ESLPB* 2011, 291-309.

⁵⁵⁶ W. ANDREFF en S. SZYMANSKI, *Handbook on the Economics of Sport*, Cheltenham, Edward Elgar, 2006, 641.

⁵⁵⁷ T. DEJONGHE, *Sport en economie: samen in de spits*, 2015, 465-485; zie bijlage 2.

⁵⁵⁸ M. MOSSELMAN, *Inleiding Sport en Recht*, Nieuwegein, Arko Sports Media, 2012, 314; W. ANDREFF en S. SZYMANSKI, *Handbook on the Economics of Sport*, Cheltenham, Edward Elgar, 2006, 641.

⁵⁵⁹ B. VAN ROMPUY, "The Role of EU Competition Law in tackling abuse of regulatory power by sports associations", *MJ* 2015, afl. 2, 179-208.

billijk aandeel van de voordelen de gebruikers ten goede komt.⁵⁶⁰ Er mogen ook geen beperkingen worden opgelegd die niet onmisbaar zijn om het beoogde doel te bereiken.⁵⁶¹ Daarnaast mogen de betrokken ondernemingen niet de mogelijkheid hebben om de mededinging uit te schakelen voor een wezenlijk deel van de betrokken producten.⁵⁶²

120. De bewijslast voor het bestaan van een uitzonderingsgrond wat betreft de FIFA RSTP ligt bij de FIFA.⁵⁶³ Het is weinig plausibel dat de uitzondering van 101.3 VWEU zou spelen aangezien het eerder onwaarschijnlijk is dat de bepalingen in het FIFA-reglement over contractstabiliteit een objectief voordeel meebrengen voor de voetbalsport als geheel.⁵⁶⁴ De mededingingsrechtelijke inbreuk die het transfersysteem met zich meebrengt, is niet noodzakelijk voor het bereiken van de doelstellingen die het transfersysteem zagezegd nastreeft.⁵⁶⁵ De uitzonderingsgrond in artikel 101.3 VWEU biedt wel minder ruimte voor flexibiliteit inzake de toepassing van de specificiteit van sport dan de Wouters-test die hieronder aan bod komt.⁵⁶⁶

2.2.2.2 *Rechtvaardiging via de Wouters-test*

121. Een overeenkomst die mededingingsbeperkende gevolgen heeft, kan toch noodzakelijk zijn om marktmechanismen correct te laten functioneren of voor een ander legitiem doel.⁵⁶⁷ Dergelijke overeenkomsten mogen wel niet verder gaan dan nodig.⁵⁶⁸ Het Europees Hof van Justitie ontwikkelde de zogeheten Wouters-test om de verenigbaarheid van een regel of een besluit met artikelen 101 en 102 VWEU⁵⁶⁹ te toetsen.⁵⁷⁰ Volgens de Wouters-test moet er rekening worden gehouden met de context waarin de mededingingsbeperkende regel werd aangenomen en met de doelstellingen ervan, alsook de inherentie van de concurrentiebeperkende gevolgen van de regel aan de doelstellingen en de proportionaliteit ervan.⁵⁷¹

122. Een sportcompetitie vereist evenwichtige verhoudingen tussen de deelnemers.⁵⁷² Het is immers cruciaal voor de aantrekkelijkheid en de spankracht van een competitie dat

⁵⁶⁰ Artikel 101.3, derde streepje VWEU.

⁵⁶¹ Artikel 101.3, a. VWEU.

⁵⁶² Artikel 101.3, b. VWEU.

⁵⁶³ G. PEARSON, "Sporting Justifications Under EU Free Movement and Competition Law: The Case of the Football Transfer System", *ELJ* 2015, afl. 2, 220-238.

⁵⁶⁴ G. COPPO, "Contractual stability and EU competition law", *ESLPB* 2011, 291-309.

⁵⁶⁵ *Ibid.*

⁵⁶⁶ B. VAN ROMPUY, "The Role of EU Competition Law in tackling abuse of regulatory power by sports associations", *MJ* 2015, afl. 2, 179-208.

⁵⁶⁷ HvJ 18 mei 1999, nr. C-51/96 en C-191/97 (gevoegde zaken), ECLI:EU:C:1999:147, Deliège/Ligue francophone de judo et disciplines associées e.a., concl. Adv. Gen. Cosmas, overw. 110; B. VAN ROMPUY, "The Role of EU Competition Law in tackling abuse of regulatory power by sports associations", *MJ* 2015, afl. 2, 179-208.

⁵⁶⁸ HvJ 15 december 1994, nr. C-250/92, ECLI:EU:C:1994:413, Gøttrup-Klim e.a./Dansk Landbrugs Grovvarereselskab, overw. 35.

⁵⁶⁹ Artikel 102 VWEU wordt verder in deze masterproef besproken.

⁵⁷⁰ B. VAN ROMPUY, "The Role of EU Competition Law in tackling abuse of regulatory power by sports associations", *MJ* 2015, afl. 2, 179-208.

⁵⁷¹ Witboek Sport, bijlage I, 64-69.

⁵⁷² HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', concl. Adv. Gen. Lenz, overw. 219.

clubs een vergelijkbaar sportief niveau hebben.⁵⁷³ Het stimuleren van het competitief evenwicht is daarom een geldige rechtvaardigingsgrond.⁵⁷⁴ Alhoewel dit een van de doelstellingen was van het nieuwe transfersysteem, blijkt dat het nieuwe systeem helemaal niet zorgt voor competitief evenwicht.⁵⁷⁵ Sinds het BOSMAN-arrest is het verschil tussen rijke clubs en minder gefortuneerde ploegen enkel maar toegenomen.⁵⁷⁶

123. Op lange termijn is er in het voetbal een positieve correlatie tussen budget en sportief resultaat: clubs die het meest kunnen spenderen aan transfers en salarissen, zullen vaker wedstrijden winnen.⁵⁷⁷ Een transfersysteem waar geld een dominante rol speelt, faalt om bij te dragen tot een competitief evenwicht.⁵⁷⁸ De rijkste clubs werven dan ook de beste spelers aan, terwijl armere ploegen het moeten doen met minder talentvolle spelers.⁵⁷⁹ De laatste jaren zijn de transfersommen enorm gestegen.⁵⁸⁰ Dit speelt in de kaart van de rijke clubs. Bij voetbalbestuurders speelde de gedachte dat een transfersysteem voor een gelijkmatige verdeling van spelerstalent zou zorgen, maar dit bleek een illusie.⁵⁸¹

124. Zelfs als het transfersysteem competitief evenwicht zou creëren, dan nog rijzen er twijfels in het licht van het mededingingsrecht: de proportionaliteit van een transfersysteem om competitief evenwicht te bereiken is bedenkelijk aangezien er minder verregaandere alternatieven zijn die het competitief evenwicht kunnen bewerkstelligen.⁵⁸² Artikel 17 FIFA RSTP en de bijhorende interpretatiewijze van CAS zijn problematisch wat betreft evenredigheid en legitimiteit.⁵⁸³ De contractuele stabiliteit die de FIFA RSTP beoogt, wordt ondermijnd door het feit dat transfersommen een makkelijke inkomstenbron zijn voor clubs.⁵⁸⁴ Het transfersysteem is dan ook contraproductief: FIFA wil contractuele stabiliteit, maar aangezien clubs geld willen verdienen met transfers, zijn ze genoodzaakt om de arbeidscontracten met spelers niet na te leven.⁵⁸⁵ Het transfersysteem heeft ook nadelige effecten voor de spelers aangezien het enerzijds hun kans om een arbeidsbetrekking te vinden doet slinken en anderzijds ook de voorwaarden waartegen een arbeidsbetrekking wordt aangeboden minder aantrekkelijk maakt.⁵⁸⁶

⁵⁷³ W. ANDREFF en S. SZYMANSKI, *Handbook on the Economics of Sport*, Cheltenham, Edward Elgar, 2006, 84-89.

⁵⁷⁴ G. COPPO, "Contractual stability and EU competition law", *ESLPB* 2011, 291-309.

⁵⁷⁵ G. PEARSON, "Sporting Justifications Under EU Free Movement and Competition Law: The Case of the Football Transfer System", *ELJ* 2015, afl. 2, 220-238.

⁵⁷⁶ G. COPPO, "Contractual stability and EU competition law", *ESLPB* 2011, 291-309.

⁵⁷⁷ T. DEJONGHE, *Sport en economie: samen in de spits*, 2015, 343-355.

⁵⁷⁸ G. PEARSON, "Sporting Justifications Under EU Free Movement and Competition Law: The Case of the Football Transfer System", *ELJ* 2015, afl. 2, 220-238.

⁵⁷⁹ T. DEJONGHE, *Sport en economie: samen in de spits*, 2015, 298.

⁵⁸⁰ Zie bijlage 3.

⁵⁸¹ S. KÉSENNE, "De aangekondigde dood van het Belgisch voetbal", *Streven* 1998, afl. 6, 511-519.

⁵⁸² A. GEERAERT, *Limits to the autonomy of sports*, Leuven, HIVA, 2013, http://playthegame.org/fileadmin/documents/AGGIS_Geeraert_-_Limits_to_the_autonomy_of_sport.pdf, 26.

⁵⁸³ R. PARRISH, "Article 17 FIFA RSTP: Compatibility with EU Law", *MJ* 2015, afl. 2, 256-282.

⁵⁸⁴ *Ibid.*

⁵⁸⁵ R. BLANPAIN, *European Labour Law*, Den Haag, Kluwer Law International, 2008, 309-317.

⁵⁸⁶ R. BLANPAIN, *European Labour Law*, Den Haag, Kluwer Law International, 2008, 312.

125. De conclusie van het BOSMAN-arrest - waarin gesteld wordt dat de transferregels geen adequaat middel zijn om een financieel en competitief evenwicht te bereiken – geldt ook voor het nieuwe transfersysteem.⁵⁸⁷ Een andere potentiële rechtvaardigingsgrond is het feit dat het systeem van transfersommen een herverdelingsmechanisme kan zijn dat voor een inkomen zorgt voor kleinere clubs uit kleinere competities.⁵⁸⁸ Ook deze rechtvaardigingsgrond moet worden afgewezen om een mededingingsrechtelijke inbreuk te rechtvaardigen.⁵⁸⁹ Een dergelijke maatregel zou kleinere clubs immers dwingen om spelers te verkopen om te kunnen overleven, wat leidt tot sportieve verzwakking.⁵⁹⁰ Bovendien zijn andere instrumenten meer geschikt om een inkomstenherverdeling tussen rijkere en minder rijke clubs te realiseren.⁵⁹¹

126. Aangezien het huidige systeem dermate tekort schiet, lijkt geen rechtvaardiging voorhanden.⁵⁹² Bovendien ogen ook het TPO-verbod van artikel 18ter FIFA RSTP en de opleidingsvergoeding van artikel 20 FIFA RSTP op een gespannen voet te staan met het mededingingsrecht.⁵⁹³ Er zijn dus meerdere bepalingen van het transferreglement die voor mededingingsrechtelijke problemen zorgen. Het transfersysteem lijkt in zijn huidige vorm dus niet verenigbaar met artikel 101 VWEU.⁵⁹⁴

⁵⁸⁷ G. COPPO, "Contractual stability and EU competition law", *ESLPB* 2011, 291-309; G. PEARSON, "Sporting Justifications Under EU Free Movement and Competition Law: The Case of the Football Transfer System", *ELJ* 2015, afl. 2, 220-238.

⁵⁸⁸ G. PEARSON, "Sporting Justifications Under EU Free Movement and Competition Law: The Case of the Football Transfer System", *ELJ* 2015, afl. 2, 220-238.

⁵⁸⁹ G. COPPO, "Contractual stability and EU competition law", *ESLPB* 2011, 291-309.

⁵⁹⁰ R. BLANPAIN, *European Labour Law*, Den Haag, Kluwer Law International, 2008, 312.

⁵⁹¹ G. COPPO, "Contractual stability and EU competition law", *ESLPB* 2011, 291-309.

⁵⁹² G. PEARSON, "Sporting Justifications Under EU Free Movement and Competition Law: The Case of the Football Transfer System", *ELJ* 2015, afl. 2, 220-238.

⁵⁹³ M. COLUCCI, "The Bernard case: an opportunity for all sports stakeholders", *ESLPB* 2010, 143-156; J. LINDHOLM, "The legality of FIFA's ban on TPO under EU law", *ISLJ* 2016, afl. 3, 137-148.

⁵⁹⁴ R. BLANPAIN, *European Labour Law*, Den Haag, Kluwer Law International, 2008, 318.

3. Het transfersysteem en machtsmisbruik (artikel 102 VWEU)

3.1 HET VERBOD VAN MACHTSMISBRUIK

127. Artikel 102 VWEU verbiedt het misbruik van een machtspositie op de interne markt of op een wezenlijk deel daarvan. Hieronder volgt een analyse dit artikel.

3.2 TOEPASSINGSVOORWAARDEN MISBRUIK VAN EEN MACHTSPOSITIE

3.2.1 Machtspositie van een onderneming op de interne markt

128. Wat betreft het begrip onderneming, kan integraal naar randnummer 113 worden verwezen. Een machtspositie is Europeesrechtelijk gedefinieerd als een economische machtspositie die een onderneming in staat stelt de instandhouding van daadwerkelijke mededinging in de relevante markt te verhinderen doordat de onderneming sterk genoeg is om zich in belangrijke mate onafhankelijk te gedragen ten opzichte van haar concurrenten, afnemers en uiteindelijk consumenten.⁵⁹⁵

129. De FIFA heeft een wereldwijd monopolie wat betreft het uitvaardigen van reglementen voor de voetbalmarkt.⁵⁹⁶ Verschillende stakeholders zoals nationale voetbalbonden, clubs en spelers zijn daardoor afhankelijk van FIFA en hebben zelfs geen andere keuze dan de reglementen van de FIFA te accepteren.⁵⁹⁷ Wat betreft werkgelegenheid en arbeidsvoorwaarden, is elke voetballer sterk afhankelijk van de FIFA RSTP en de arbitrageorganen die de FIFA voorschrijft.⁵⁹⁸ Het sporttribunaal CAS beslist op grond van het Zwitsers recht en volgt ook de transferregels omdat de statuten van de FIFA dit zo voorschrijven.⁵⁹⁹ Op die manier wil de FIFA de rechtstreekse toepassing van het EU-recht vermijden aangezien het Europees recht zo enkel zou spelen als er in het Zwitsers recht een gelijkkluidende bepaling is.⁶⁰⁰ Nochtans moeten CAS-arbiters het Europees recht toepassen als ze willen voorzien dat hun uitspraak ook rechtsgeldig ten uitvoer kan worden gelegd in een EU-lidstaat.⁶⁰¹

3.2.2 Een ongunstige beïnvloeding van de handel tussen lidstaten

130. Wat betreft de ongunstige beïnvloeding van de handel tussen lidstaten kan integraal naar randnummer 115 worden verwezen.

⁵⁹⁵ HvJ 14 februari 1978, nr. 27/76, ECLI:EU:C:1978:22, United Brands Company en United Brands Continentaal BV/Commissie van de Europese Gemeenschappen, overw. 65.

⁵⁹⁶ D. GHICAJANU, "Competition Law provisions applied in sports: Artikel 101-102 TFEU", *SUB* 2017, afl. 1, 91-116.

⁵⁹⁷ B. VAN ROMPUY, "The Role of EU Competition Law in tackling abuse of regulatory power by sports associations", *MJ* 2015, afl. 2, 179-208.

⁵⁹⁸ J. VERMEULEN, "Duitse Kampfgeist SV Wilhelmshaven vanwege ontbreken Zwitsers precisiewerk FIFA", *TS&R* 2015, afl. 2, 25-33.

⁵⁹⁹ Artikel 57, lid 2 FIFA Statutes (versie 27 april 2016).

⁶⁰⁰ J. VERMEULEN, "Duitse Kampfgeist SV Wilhelmshaven vanwege ontbreken Zwitsers precisiewerk FIFA", *TS&R* 2015, afl. 2, 25-33.

⁶⁰¹ HvJ 1 juni 1999, nr. C-126/97, ECLI:EU:C:1999:269, Eco Swiss China Time Ltd/Benetton Int. NV, overw. 41; A. DUVAL, "The Court of Arbitration for Sport and EU Law: chronicle of an ecnouter", *MJ* 2015, afl. 2, 224-255.

3.2.3 Misbruik

131. Het hebben van een machtspositie is niet verboden, het misbruik ervan wel.⁶⁰² In het HOFFMANN-LA ROCHE-arrest definieerde het Europees Hof van Justitie misbruik als een objectief concept.⁶⁰³ Misbruik slaat niet alleen op de exploitatie van de machtspositie maar ook op anti-competitief gedrag waardoor concurrenten van de markt (kunnen) worden uitgesloten.⁶⁰⁴ Een ernstige en structurele aantasting van de mededinging of het rechtstreeks benadelen van handelspartners of verbruikers is verboden.⁶⁰⁵ De vaststelling van een misbruik van machtspositie is niet evident in sportzaken.⁶⁰⁶

132. Zoals eerder aangegeven, heeft FIFA een monopolie waardoor spelers niet anders kunnen dan de FIFA-reglementen te accepteren.⁶⁰⁷ De sporter die zich niet aan de regels van de sportfederatie onderwerpt, kan zijn sport niet uitoefenen.⁶⁰⁸ Sportbonden voelen zich daardoor nog al te vaak boven de wet verheven.⁶⁰⁹ Het misbruik van FIFA van haar machtspositie zou bijvoorbeeld kunnen bestaan in het feit dat FIFA eenzijdig transferregels oplegt die strijdig zijn met het vrij verkeer van werknemers, terwijl het afdwingen van deze regels de fundamentele vrijheden van het individu miskent. Voorbeelden van bepalingen die strijdig zijn met het EU-recht zijn - zoals eerder in deze masterproef besproken - artikel 17.2 FIFA RSTP en artikel 20 FIFA RSTP. Daarnaast lijkt ook de interpretatiewijze van CAS waarbij het *positive interest principle* wordt gebruikt, problematisch onder het EU-recht.⁶¹⁰

133. De FIFA kan door disciplinaire sancties op te leggen de nationale federaties verplichten om 'spontaan en vrijwillig' een beslissing van CAS uit te voeren, ook al is die beslissing strijdig met hogere rechtsnormen.⁶¹¹ De onderwerping van spelers aan de arbitrage van CAS is verre van vrijwillig en wordt als problematisch aanschouwd.⁶¹² Spelers of clubs die hun gelijk willen halen, moeten zich vaak aan een lange juridische strijd onderwerpen. MATUZALEM, die een mondiaal speelverbod kreeg, mocht dit - net als

⁶⁰² J. MAESCHALCK e.a., *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 97.

⁶⁰³ HvJ 13 februari 1979, nr. 85/76, ECLI:EU:C:1979:36, Hoffmann-La Roche & Co. AG/Commissie van de Europese Gemeenschappen, overw. 91.

⁶⁰⁴ A. VERMEERSCH, *Europese spelregels voor sport: overzicht van het Europees sportbeleid in wording en de toepassing van het Europees recht op sport*, Antwerpen, Maklu, 2009, 278.

⁶⁰⁵ E. DIRIX, Y. MONTANGIE en H. VANHEES, *Handels- en economisch recht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 302.

⁶⁰⁶ J. MAESCHALCK e.a., *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 98.

⁶⁰⁷ B. VAN ROMPUY, "The Role of EU Competition Law in tackling abuse of regulatory power by sports associations", *MJ* 2015, afl. 2, 179-208.

⁶⁰⁸ M. OLFERS, "De sportorganisatie en de rechtspositie van de sporter; op zoek naar balans", *TS&R* 2016, afl. 3-4, 71-74.

⁶⁰⁹ G. FOUTRÉ, "Sportrecht stopt niet aan de stadionpoort", *SVM*, 21 februari 2007, 9.

⁶¹⁰ R. PARRISH, "Article 17 FIFA RSTP: Compatibility with EU Law", *MJ* 2015, afl. 2, 256-282.

⁶¹¹ M. VAN HARST, "The Enforcement of CAS Arbitral Awards by National Courts and the Effective Protection of EU Law", in C. PAULUSSEN, T. TAKACS, V. LAZIC en B. VAN ROMPUY (eds.), *Fundamental Rights in International and European Law*, Den Haag, T.M.C. Asser Press, 2015, 279-308.

⁶¹² A. DUVAL en B. VAN ROMPUY, "Protecting Athletes' Right to a Fair Trail Through EU Competition Law: The Pechstein Case" in C. PAULUSSEN, T. TAKACS, V. LAZIC en B. VAN ROMPUY (eds.), *Fundamental Rights in International and European Law*, Den Haag, T.M.C. Asser Press, 2015, 245-278; A. DUVAL, "The Court of Arbitration for Sport and EU Law: chronicle of an encounter", *MJ* 2015, afl. 2, 224-255.

SV WILHELMSHAVEN, dat verplicht moest degraderen - aan de lijve ondervinden.⁶¹³ Een speler die ingaat tegen het systeem, tekent mogelijks zijn sportief doodvonnis.⁶¹⁴ Met de tijd dat BOSMAN een finale beslissing had bekomen in zijn ophefmakende zaak, was zijn spelerscarrière voorbij.⁶¹⁵ BOSMAN verklaarde dan ook dat het arrest voor hem aanvoelde als een pyrrusoverwinning.⁶¹⁶ Samen met het feit dat de gevestigde orde de vruchten plukt van het systeem, verklaart dit mede waarom er geen nieuwe BOSMAN opstaat.⁶¹⁷

134. MISSON, de advocaat van BOSMAN, stelt de onafhankelijkheid van CAS in vraag omdat het sporttribunaal in het leven is geroepen door sportfederaties en volgens hem te veel de kant kiest voor diezelfde sportorganisaties.⁶¹⁸ Het gebrek aan onafhankelijkheid van CAS zou samen met de dwingende arbitrageclausule een misbruik van een machtspositie kunnen uitmaken.⁶¹⁹ Het is dan ook aangewezen dat er hervormingen komen die een grotere onafhankelijkheid van CAS kunnen waarborgen.⁶²⁰ Sporters lijken CAS niet zo zeer meer nodig te hebben: nationale rechters en nationale mededingingsautoriteiten kunnen een belangrijke rol spelen in het handhaven van de rechten van sporters.⁶²¹ Toch lijkt het wenselijk dat de Europese Commissie haar verantwoordelijkheid opneemt opdat de regels van internationale sportinstanties stroken met het mededingingsrecht.⁶²² De vraag is echter of de Commissie dit wel zal doen, want ze lijkt binnen de sportsector vooral voor sociale dialoog te pleiten.⁶²³

3.3 TOEPASSING VAN EEN RECHTVAARDIGINGSGROND

135. Alhoewel uit de bewoordingen van artikel 102 VWEU zou kunnen worden afgeleid dat er geen uitzonderingen mogelijk zijn op het verbod van machtsmisbruik, zou de Wouters-test ook spelen voor artikel 102 VWEU.⁶²⁴ Zoals eerder uiteengezet in randnummers 121-126 is er geen geldige rechtvaardigingsgrond voorhanden.

⁶¹³ M. VAN HARST, "The Enforcement of CAS Arbitral Awards by National Courts and the Effective Protection of EU Law", in C. PAULUSSEN, T. TAKACS, V. LAZIC en B. VAN ROMPUY (eds.) *Fundamental Rights in International and European Law*, Den Haag, T.M.C. Asser Press, 2015, 279-308.

⁶¹⁴ D. DEDECKER e.a., *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, 300.

⁶¹⁵ S. VAN DEN BOGAERT, "Bosman: one for all...", *MJ* 2015, afl. 2, 174-178.

⁶¹⁶ G. FOUTRÉ, "Iedereen is beter geworden van mijn arrest. Behalve ik.", *SVM*, 22 december 2010, 98-103.

⁶¹⁷ G. FOUTRÉ, "Het is allemaal nog veel erger dan vroeger", *SVM*, 10 december 2014, 26-29.

⁶¹⁸ J. HAUSPIE, "Het arrest-Bosman bestaat niet meer", *SVM*, 7 december 2015, 48-51.

⁶¹⁹ A. DUVAL en B. VAN ROMPUY, "The compatibility of forced CAS arbitration with EU competition law: Pechstein reloaded", *SSRN* 2015, 1-32.

⁶²⁰ J. VANENBURG, "De Pechstein-saga: is het einde in zicht?", *TS&R* 2016, afl. 1, 8-14.

⁶²¹ B. VAN ROMPUY, "The Role of EU Competition Law in tackling abuse of regulatory power by sports associations", *MJ* 2015, afl. 2, 179-208.

⁶²² *Ibid*

⁶²³ T. SERBY, "The state of EU sports law: lessons from UEFA's FFP regulations", *ISLJ* 2016, afl. 1, 37-51.

⁶²⁴ Witboek Sport, bijlage I, 64-69; G. COPPO, "Contractual stability and EU competition law", *ESLPB* 2011, 291-309; B. VAN ROMPUY, "The Role of EU Competition Law in tackling abuse of regulatory power by sports associations", *MJ* 2015, afl. 2, 179-208.

4. Conclusie: mededingingsrecht lijkt nuttig voor profvoetballers

136. Als conclusie kan worden gesteld dat het mededingingsrecht zich als een bruikbaar instrument aandient voor spelers die willen opkomen voor hun rechten.⁶²⁵ Zowel artikel 101 als artikel 102 VWEU kunnen dienen als juridische basis voor een klacht tegen het transfersysteem. Hierbij is het zonder meer interessant dat sporters zowel bij de nationale rechter, de nationale mededingingsautoriteiten als bij de Europese Commissie terecht kunnen als zij een klacht willen indienen.⁶²⁶ De vraag is echter of er een voetballer moedig genoeg is om in een rechtszaal op te komen voor zijn rechten, in de wetenschap dat een overwinning mogelijk een pyrrusoverwinning zou zijn gelet op de mogelijke schade voor zijn eigen sportieve carrière. Aangezien zowel het deel over het vrij verkeer als het deel over het mededingingsrecht aantonen dat het transfersysteem voor verbetering vatbaar is, bevat het volgende deel enkele aanbevelingen.

⁶²⁵ B. VAN ROMPUY, "The Role of EU Competition Law in tackling abuse of regulatory power by sports associations", *MJ 2015*, afl. 2, 179-208; interview prof. dr. Tuytschaever.

⁶²⁶ Interview prof. dr. Tuytschaever.

"Amerikaanse clubs gedragen zich als concurrenten op het veld, maar als sterke partners ernaast. Het ontbreekt Europese voetbalclubs aan deze correcte visie." ⁶²⁷

DEEL IV. EEN FUNDAMENTELE HERORIËNTATIE ALS AANBEVELING

1. Professionele competitiesport vereist samenwerking

137. Sport kent een felle contradictie met andere bedrijfstakken aangezien dat één aanbieder geen verkoopbaar product kan maken: clubs hebben tegenstanders nodig en dus is enige vorm van samenwerking tussen concurrenten vereist.⁶²⁸ Deze samenwerking verloopt in de Verenigde Staten veel beter dan in Europa.⁶²⁹ Bovendien zijn de Amerikanen zich meer bewust van het belang van competitief evenwicht bij sport.⁶³⁰ Het Amerikaanse sportmodel is financieel-economisch zodanig gereguleerd dat het algemeen belang van de competitie primeert boven het individueel clubbelang.⁶³¹ In het Amerikaanse sportmodel zijn er tal van herverdelingsmechanismen opgenomen die het competitief evenwicht en het noodzakelijke onvoorspelbare karakter van sport eer aan doen.⁶³² Op die manier zijn niet alleen competities, maar ook alle wedstrijden redelijk onvoorspelbaar.⁶³³ Dit staat in contrast met het gebrek aan spankracht in veel Europese voetbalcompetities.⁶³⁴

138. Europese profvoetbalclubs streven niet naar (economische) winstmaximalisatie voor allen, maar wel naar (sportieve) "win"-maximalisatie voor het individuele team.⁶³⁵ Op lange termijn is er een positieve correlatie tussen budget en behaalde punten: de rijkste ploeg maakt het meeste kans om te winnen.⁶³⁶ De Amerikanen zweren echter bij competitief evenwicht - en dus bij economisch evenwicht - omdat voor de ander zorgen ook impliceert dat clubs voor zichzelf zorgen: sportcompetities hebben baat bij een goede samenwerking die het algemeen niveau van de competitie optrekt.⁶³⁷ Het "sportproduct" is veel aantrekkelijker met waardige tegenstanders.⁶³⁸ Als één club een sportcompetitie domineert, zal de publieke belangstelling binnen afzienbare tijd afnemen.⁶³⁹ Advocaat-generaal LENZ brak in het BOSMAN-arrest een lans voor het introduceren van een salarisplafond en een doorgedreven inkomstenherverdeling.⁶⁴⁰ Volgens mij is zijn pleidooi voor de invoering van deze twee instrumenten uit het Amerikaanse model ten onrechte genegeerd.

⁶²⁷ Geparafraseerd uit O. JAROSZ, K. KORNAKOV en S. SÖDERMAN, *Club Management Guide*, Nyon, ECA, 2015, 326.

⁶²⁸ T. DEJONGHE, *Sport en economie: samen in de spits*, 2015, 307.

⁶²⁹ T. DEJONGHE, *Sport en economie: samen in de spits*, 2015, 289-303.

⁶³⁰ J. FREDERIK, "Waarom het Europese voetbal bijna altijd dezelfde winnaars heeft", *De Correspondent* 2013, <https://decorrespondent.nl/1014/waarom-het-europese-voetbal-bijna-altijd-dezelfde-winnaars-heeft/61003557186-557fad7e>; T. DEJONGHE, *Sport en economie: samen in de spits*, 2015, 305-341.

⁶³¹ Ibid.

⁶³² Ibid.

⁶³³ T. DEJONGHE, *Sport en economie: samen in de spits*, 2015, 306-342.

⁶³⁴ Zie bijlage 2.

⁶³⁵ T. DEJONGHE, *Sport en economie: samen in de spits*, 2015, 293.

⁶³⁶ T. DEJONGHE, *Sport en economie: samen in de spits*, 2015, 343-355.

⁶³⁷ W. ANDREFF en S. SZYMANSKI, *Handbook on the Economics of Sport*, Cheltenham, Edward Elgar, 2006, 84-89.

⁶³⁸ Ibid.

⁶³⁹ HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', concl. Adv. Gen. Lenz, overw. 219.

⁶⁴⁰ HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', concl. Adv. Gen. Lenz, overw. 219-234.

2. Mechanismen van inkomstenherverdeling

139. Inkomstenherverdeling zorgt voor optimale winstmaximalisering voor allen en is op lange termijn een uitstekend recept om een competitie spannend en aantrekkelijk te houden.⁶⁴¹ Hoe groter de solidariteit tussen clubs, hoe beter het competitief evenwicht.⁶⁴² Bij *American Football* worden de inkomsten uit televisierechten en merchandising evenredig verdeeld over alle clubs en krijgen de bezoekende clubs 40% van de inkomsten uit de ticketverkoop van de thuisploeg.⁶⁴³ Binnen het Europese voetbal is er slechts in sommige landen een beperkte vorm van herverdeling van de inkomsten uit televisierechten.⁶⁴⁴ In de Amerikaanse NFL wordt ongeveer 66% van de inkomsten gedeeld door de clubs, terwijl dit in het Engelse voetbal maar 20% bedraagt.⁶⁴⁵ In Europa krijgen de beste clubs het meeste televisiegeld, aangezien de verdeling van het televisiegeld deels gebeurt op grond van sportieve prestaties.⁶⁴⁶ De kloof tussen de rijke en arme clubs neemt in Europa dus enkel maar toe.⁶⁴⁷ De UEFA ervaart dit als problematisch.⁶⁴⁸

140. Toch blijkt het in de praktijk moeilijk om actie te ondernemen. In de toekomst dreigen de absolute topclubs op mondiaal niveau zich zelfs af te scheuren in een aparte competitie omdat zij enkel geïnteresseerd zijn in de maximalisatie van hun eigen profijt.⁶⁴⁹ In een poging om dit af te wenden, nam de UEFA zelfs maatregelen die de dominantie van topclubs juist versterkt.⁶⁵⁰ Zolang een correcte collectieve visie ontbreekt binnen het Europees profvoetbal, zal het draagvlak voor inkomstenherverdeling eerder beperkt blijven.⁶⁵¹ Voor de Belgische competitie acht ik het nog niet te laat om grondig werk te maken van een fundamentele heroriëntatie waarbij competitief evenwicht en inkomstenherverdeling centraal staan. De kans dat dit effectief zal gebeuren op korte termijn, acht ik nagenoeg onbestaande. De solidariteit zou in eerste instantie vooral moeten komen van de topclubs. Zij denken louter aan hun eigen belang: enkel door sportief superieur te zijn in eigen land verkrijgen zij toegang tot het vele geld dat gepaard gaat met deelname aan de Europese competities. Ik zie momenteel geen enkele club bereid om in te leveren in een poging om tot een betere competitie te komen. Een doordachte collectieve strategie is nochtans warm aanbevolen.⁶⁵²

⁶⁴¹ S. ROSNER en K. SHROPSHIRE, *The Business of Sports*, Sudbury, Jones & Barlett, 2004, 45-53.

⁶⁴² J. CAIRNS, N. JENNETT en P. SLOANE, "The economics of Professional Team Sports: A survey of Theory and Evidence", *Journal of Economic Studies* 1986, afl. 1, 3-80.

⁶⁴³ W. ANDREFF en S. SZYMANSKI, *Handbook on the Economics of Sport*, Cheltenham, Edward Elgar, 2006, 22-26; F. COLIN, "Financiële fair play", *Het Nieuwsblad*, 16 maart 2010.

⁶⁴⁴ T. DEJONGHE, *Sport en economie: samen in de spits*, 2015, 298.

⁶⁴⁵ J. FREDERIK, "Waarom het Europese voetbal bijna altijd dezelfde winnaars heeft", *De Correspondent* 2013, <https://decorrespondent.nl/1014/waarom-het-europese-voetbal-bijna-altijd-dezelfde-winnaars-heeft/61003557186-557fad7e>.

⁶⁴⁶ T. DEJONGHE, *Sport en economie: samen in de spits*, 2015, 414-422.

⁶⁴⁷ T. THAM, *Multisensory Impact of Sport Events*, Wiesbaden, Springer Gabler, 2014, 10.

⁶⁴⁸ B. RUMSBY, "UEFA floats limiting squad sizes and imposing luxury taxes on richest clubs to level the playing field", *The Telegraph*, 22 maart 2017.

⁶⁴⁹ J. HAUSPIE, "Het arrest-Bosman bestaat niet meer", *SVM*, 7 december 2015, 48-51; L. VANDEWALLE, "Hoe lang nog voor de grootste clubs een wereldcompetitie beginnen?", *Het Nieuwsblad*, 13 januari 2017.

⁶⁵⁰ X, "Grote landen dominant in nieuwe Champions League", *Het Financieel Dagblad*, 26 augustus 2016.

⁶⁵¹ T. DEJONGHE, *Een Economische analyse van 10 jaar Bosman*, Leuven, KU Leuven, 2005, 17; T. DEJONGHE, *Sport en economie: samen in de spits*, 2015, 293.

⁶⁵² O. JAROSZ, K. KORNAKOV en S. SÖDERMAN, *Club Management Guide*, Nyon, ECA, 2015, 326.

3. Salarisplafond en beperking van het aantal spelers per club

141. De Amerikaanse profsport kent een salarisplafond en er zijn restricties op het aantal spelers dat een club in zijn selectie kan hebben.⁶⁵³ Binnen het Europese profvoetbal bestaan deze beperkingen niet.⁶⁵⁴ De Amerikaanse regelgeving biedt wel ruimte voor flexibiliteit, maar deze uitzonderingen zijn erop gericht om de competitie evenwichtig te houden. Het Amerikaans salarisplafond kent *grosso modo* twee varianten, namelijk een hard en een zacht salarisplafond.⁶⁵⁵ Een zacht salarisplafond, de zogeheten *soft cap*, betekent dat een club het opgelegde salarisplafond toch mag overschrijven als ze een *luxury tax* betaalt. Deze *luxury tax* is een taks waarvan de opbrengsten worden verdeeld onder de clubs die het salarisplafond wel respecteren.⁶⁵⁶

142. Bij een hard salarisplafond is er een overeenkomst over het percentage aan inkomen dat mag worden besteed aan lonen.⁶⁵⁷ Er is bovendien een maximum- en minimumloonmassa waar niet van mag worden afgeweken.⁶⁵⁸ Een minimumloonmassa is een mechanisme dat ervoor zorgt dat clubs competitief zouden blijven, wat evenwichtigere en spannendere competitie garandeert.⁶⁵⁹ De filosofie is de volgende: als teams een salarismassa van dezelfde grootorde hebben, zouden die teams in beginsel aan elkaar moeten gewaagd zijn. Alhoewel ik meen dat een (flexibel) salarisplafond en een beperking van het aantal spelers per club heilzaam zou zijn om competitief evenwicht te garanderen, vrees ik dat veranderingen lang op zich zullen wachten. De gevestigde orde is niet bezig met competitief evenwicht, maar wel met het versterken van hun eigen machtspositie.

4. Inkomstenherverdeling en salarisplafonds en het Europees recht

143. Evenwichtige mededinging, solidariteit en een behoorlijke werking van competities zijn elementen die verband houden met de specificiteit van sport.⁶⁶⁰ Een systeem dat zorgt voor een faire verdeling van inkomsten lijkt – de specificiteit van sport indachtig – verenigbaar te zijn met artikel 101 en 102 VWEU.⁶⁶¹ Salarisplafonds en inkomstenherverdeling vormen een beperking van de economische vrijheid van clubs en competities maar vormen volgens advocaat-generaal LENZ toch een valabel alternatief voor een transfersysteem.⁶⁶² Ik pleit zeker en vast voor meer diepgaand onderzoek om na te gaan welk systeem het duurzaamste model is voor de voetbalsector als geheel.

⁶⁵³ W. CHAMPION, *Sports Law: cases, documents and materials*, Aspen, Aspen Publishers, 2005, 151-157.

⁶⁵⁴ R. BLANPAIN, M. COLUCCI en F. HENDRICKX, *The Future of Sports Law in the European Union: Beyond the EU Reform Treaty and the White Paper*, Mechelen, Wolters Kluwer Law & Business, 236; T. DEJONGHE, *Sport en economie: samen in de spits*, 2015, 290-303.

⁶⁵⁵ A. WISE en B. MEYER, *International Sports Law and Business*, Den Haag, Kluwer, 1997, 102-120.

⁶⁵⁶ T. VAN DER BURG, "Doe als Amerika: bescherm de sport tegen de markt", *S&D* 2011, afl. 1, 55-58.

⁶⁵⁷ A. WISE en B. MEYER, *International Sports Law and Business*, Den Haag, Kluwer, 1997, 102-120.

⁶⁵⁸ T. DEJONGHE, *Sport en economie: samen in de spits*, 2015, 290-303.

⁶⁵⁹ A. WISE en B. MEYER, *International Sports Law and Business*, Den Haag, Kluwer, 1997, 102-120.

⁶⁶⁰ R. PARRISH, B. GARCIA, S. MIETTINEN en R. SIEKMANN, "Le Traité de Lisbonne et la Politique Européenne du Sport", *Europees Parlement* 2010, [www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2010/438607/IPOL-CULT_ET\(2010\)438607_FR.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2010/438607/IPOL-CULT_ET(2010)438607_FR.pdf), 19-20.

⁶⁶¹ G. COPPO, "Contractual stability and EU competition law", *ESLPB* 2011, 291-309.

⁶⁶² HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, 'Bosman', overw. 110.

DEEL V. CONCLUSIE

Meer dan twintig jaar na het BOSMAN-arrest is het nog steeds duidelijk dat de voetbalsector moeilijkheden blijft ondervinden om zichzelf deftig te reguleren. Deze masterproef legde enkele pijnpunten bloot die verband houden met de transferreglementen van de FIFA. Er is een gebrek aan internationale eenvormigheid inzake transferperiodes en de registratieperiodes zijn niet aangepast aan het competitieformat. De contractstabiliteit is gebrekkig en de excessieve opzeggings- en transfervergoeding lijken strijdig met het vrij verkeer van werknemers. Een speler ziet zich geconfronteerd met een felle ongelijkheid in de relatie met zijn club wat betreft de verbrekingsvergoeding. Ook de rechtsonzekerheid omtrent de werkelijke omvang van de opzeggingsvergoeding is problematisch.

Naast de ongelijkheid die optreedt in de verhouding van een speler met een club, is er ook een manifest onevenwicht tussen clubs omdat de krachtverhoudingen volledig zijn scheefgetrokken. Het transfersysteem is problematisch in het licht van het Europees mededingingsrecht, aangezien deze masterproef aantoont dat het transfersysteem in zijn huidige vorm op gespannen voet staat met de artikelen 101 en 102 VWEU. Het transfersysteem beperkt de mededinging en de FIFA maakt misbruik van haar machtspositie.

Nationale rechters hebben de opleidingsvergoeding (artikel 20 FIFA RSTP) en de hoofdelijke aansprakelijkheid van de toekomstige werkgever bij een eenzijdige contractbreuk van de speler (artikel 17.2 FIFA RSTP) reeds strijdig bevonden met het vrij verkeer van werknemers, maar toch past FIFA haar regels niet aan. Ook het TPO-verbod (artikel 18ter FIFA RSTP) is bedenkelijk in het licht van het Europees recht. In België vinden illegale praktijken plaats inzake de opleidingsvergoeding en de overgang van spelers. Daarnaast hanteren Belgische clubs een agressief aanwervingsbeleid inzake minderjarigen waarbij ze moreel laakbare en juridisch illegale handelingen niet schuwen. Een betere bescherming van minderjarigen is ongetwijfeld een aandachtspunt.

De brede kloof tussen het recht en de praktijk is zorgwekkend. De FIFA stelt regels op die de beoogde doelen absoluut niet bereiken. Het is dan ook hoog tijd voor een fundamentele heroriëntatie. Aangezien dit conflicteert met de belangen van de gevestigde orde in het voetbal, oogt de toekomst weinig rooskleurig. Bovendien lijkt de sociale dialoog in het Europees voetbal onvoldoende ontwikkeld om goede veranderingen te bewerkstelligen. De vraag rijst dan ook of de EU niet verder moet gaan dan de flauwe rol die ze zichzelf krachtens artikel 165 VWEU heeft toebedeeld op het gebied van sportregulering. Ook de Belgische wetgever moet dringend zijn verantwoordelijkheid opnemen. Het mededingingsrecht dringt zich wel op als een krachtig juridisch instrument voor sporters, maar de speler die opkomt voor zijn rechten is vertrokken voor een ellenlange juridische strijd en tekent mogelijk zijn sportief doodvonnis. Alhoewel de situatie alarmerend is, lijkt de kans dat een nieuwe BOSMAN opstaat dan ook eerder beperkt.

DEEL VI. BIBLIOGRAFIE

1. Wetgeving in brede zin

1.1 EUROPEESRECHTELIJKE NORMEN

Bekendmaking (Comm.), *Bepaling van de relevante markt voor het gemeenschappelijke mededingingsrecht*, Pb.C. nr. 97/C 372/03, 9 december 1997, 5-13.

Mededeling (Comm.), *Richtsnoeren betreffende het begrip "beïnvloeding van de handel" in de artikelen 81 en 82 van het Verdrag*, Pb.C. nr. 2004/C 101/07, 27 april 2004, overw. 19-43.

Ontwerpres. (EP), *De toekomst van het beroepsvoetbal in Europa*, 29 maart 2007, nr° 2006/2130(INI).

Witboek Sport van 11 juli 2007, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0391&from=EN>, 2007, 16-17.

Verdrag van 13 december 2007 betreffende de Werking van de Europese Unie (geconsolideerde versie), Pb.C. nr. C-326, 26 oktober 2012.

Mededeling (Comm.), *Mededeling betreffende overeenkomsten van geringe betekenis die de mededinging niet merkbaar beperken in de zin van artikel 101, lid 1 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (de-minimisededeling)*, Pb.C. nr. 2014/C 291/01, 30 augustus 2014.

1.2 AKTEN VAN DE BELGISCHE WETGEVENDE MACHTEN

Wet van 24 februari 1978 betreffende de arbeidsovereenkomst voor betaalde sportbeoefenaars, *BS* 9 maart 1978.

Wetboek van economisch recht van 28 februari 2013, *BS* 29 maart 2013.

Vlaams Decreet van 24 juli 1996 tot vaststelling van het statuut van de niet-professionele sportbeoefenaar, *BS* 12 september 1996.

Décret Communauté française de 8 december 2006 visant l'organisation et le subventionnement du sport en Communauté française, *BS* 20 februari 2007.

1.3 KONINKLIJKE BESLUITEN

Koninklijk Besluit van 13 juli 2004 tot vaststelling van het bedrag van de vergoeding bedoeld in artikel 5, tweede lid, van de wet van 24 februari 1978 betreffende de arbeidsovereenkomst voor betaalde sportbeoefenaars, *BS* 3 augustus 2004.

Koninklijk Besluit van 13 mei 2016 tot vaststelling van het minimumbedrag van het loon dat men moet genieten om als een betaalde sportbeoefenaar te worden beschouwd, *BS* 25 mei 2016.

1.4 REGLEMENTEN VAN SPORTFEDERATIES

FIFA circular n° 769, "Revised FIFA Regulations for the Status and Transfer of Players", *FIFA*, 24 augustus 2001, resources.fifa.com/mm/document/affederation/administration/ps_769_en_68.pdf.

FIFA RSTP (versie april 2015), http://resources.fifa.com/mm/document/affederation/administration/02/55/56/41/regulationsonthestatusandtransferofplayersapril2015e_neutral.pdf (hierna: FIFA RSTP).

FIFA Statutes (versie 27 april 2016), www.fifa.com/governance/index.html.

Pool Reglement Jeugdopleiding Pro League VZW (versie 2016), onuitg.

Bondsreglement KBVB (versie 2016/17), belgianfootball.be/project/publiek/reglement/reglement_nl.pdf, 135-136.

2. Rechtspraak

2.1 HOF VAN JUSTITIE VAN DE EUROPESE UNIE

HvJ 9 juli 1969, nr. 5-69, ECLI:EU:C:1969:35, Völk/Ets J. Vervaecke s.p.r.l.

HvJ 12 december 1974, nr. 36-74, ECLI:EU:C:1974:140, Walrave en Koch/Union Cycliste International.

HvJ 14 juli 1976, nr. 13/76, ECLI:EU:C:1976:115, Donà/Mantero.

HvJ 14 februari 1978, nr. 27/76, ECLI:EU:C:1978:22, United Brands Company en United Brands Continentaal BV/Commissie van de Europese Gemeenschappen.

HvJ 20 juni 1978, nr. 28/77, ECLI:EU:C:1978:133, Tepea/Commissie van de Europese Gemeenschappen.

HvJ 13 februari 1979, nr. 85/76, ECLI:EU:C:1979:36, Hoffmann-La Roche & Co. AG/Commissie van de Europese Gemeenschappen.

HvJ 3 juli 1986, nr. 66/85, ECLI:EU:C:1986:284, Lawrie-Blum/Land Baden-Württemberg.

HvJ 23 april 1991, nr. C-41/90, ECLI:EU:C:1991:161, Höfner en Elsnér/Macrotron GmbH.

HvJ 31 maart 1993, nr. C-19/92, ECLI:EU:C:1993:125, Kraus/Land Baden-Württemberg.

HvJ 15 december 1994, nr. C-250/92, ECLI:EU:C:1994:413, Gøttrup-Klim e.a./Dansk Landbrugs Grovvarereselskab.

HvJ 30 november 1995, nr. C-55/94, ECLI:EU:C:1995:411, Gebhard/Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano.

HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, Union Royale Belge des Sociétés de Football Association e.a./Bosman e.a.

HvJ 15 december 1995, nr. C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463, Union Royale Belge des Sociétés de Football Association e.a./Bosman e.a., concl. Adv. Gen. Lenz.

HvJ 23 mei 1996, nr. C-237/94, ECLI:EU:C:1996:206, O'Flynn/Adjudication Officer.

HvJ 15 januari 1998, nr. C-15/96, ECLI:EU:C:1998:3, Kalliope Schöning-Kougebetopoulou/Freie und Hansestadt Hamburg.

HvJ 24 november 1998, nr. C-274/96, ECLI:EU:C:1998:563, Bickel en Franz/Italië.

HvJ 18 mei 1999, nr. C-51/96 en C-191/97 (gevoegde zaken), ECLI:EU:C:1999:147, Deliège/Ligue francophone de judo et disciplines associées e.a., concl. Adv. Gen. Cosmas.

HvJ 1 juni 1999, nr. C-126/97, ECLI:EU:C:1999:269, Eco Swiss China Time Ltd/Benetton Int. NV.

HvJ 13 april 2000, nr. C-176-96, ECLI:EU:C:2000:201, Lehtonen en Castors Canada Dry Namur-Braine/Fédération Royale Belge des Sociétés de Basketball.

HvJ 4 juni 2002, nr. C-367/98, ECLI:EU:C:2002:326, Commissie/Portugal.

HvJ 12 april 2005, nr. C-265-03, ECLI:EU:C:2005:213, Simutenkov/Ministerio de Educación y Cultura en RFEF.

HvJ 18 juli 2006, nr. C-519/04 P, ECLI:EU:T:2004:282, Meca-Medina en Majcen/Commissie.

HvJ 18 juli 2007, nr. C-212/05, ECLI:EU:C:2007:437, Gertraud Hartmann/Freistaat Bayern.

HvJ 1 juli 2008, nr. C-49/07, ECLI:EU:C:2008:376, MOTOE/Dimosio.

HvJ 25 juli 2008, nr. C-152/08, ECLI:EU:C:2008:450, Real Sociedad de Fútbol en Kahveci/Consejo Superior de Deportes en RFEF.

HvJ 26 maart 2009, nr. C-113/07 P, ECLI:EU:C:2009:191, SELEX Sistemi Integrati SpA/Commissie van de Europese Gemeenschappen en Eurocontrol.

HvJ 16 maart 2010, nr. C-325/08, ECLI:EU:C:2010:143, Olympique Lyonnais SASP/Olivier Bernard en Newcastle UFC.

HvJ 4 oktober 2011, nr. C-403/08, ECLI:EU:C:2011:631, Football Association Premier League Ltd e.a./QC Leisure.

HvJ 28 februari 2013, nr. C-544/11, EU:C:2013:124, Petersen en Petersen/Finanzamt Ludwigshafen.

HvJ 10 september 2014, nr. C-270/13, ECLI:EU:C:2014:2185, Haralambidis/Casilli.

HvJ 9 oktober 2014, nr. C-326/12, ECLI:EU:C:2014:2269, Van Caster/Finanzamt Essen-Süd.

HvJ 26 mei 2016, nr. C-48/15, ECLI:EU:C:2016:356, België/NN International SA.

2.2 GERECHT VAN EERSTE AANLEG (EUROPESE UNIE)

Ger.EU 26 januari 2005, nr. T-193/02, ECLI:EU:T:2005:22, Piau/Commissie van de Europese Gemeenschappen en FIFA.

2.3 BELGISCHE RECHTBANKEN

Arbh. Gent 28 juni 2013, nr. 2012/AR/61, *Juristenkrant* 2014, afl. 281, 6, noot BOUZOUMITA, S.

Arbh. Antwerpen (afd. Hasselt) 6 mei 2014, nr. AR 2009/AH/199, *Juristenkrant* 2014, afl. 290, 5, noot CASAER, D. en FLAMANT, K.

Rb. Brussel (Fr.) 22 november 2016, nr. 14/9272/A, onuitg.

Rb. Kh. Henegouwen (afd. Charleroi) 19 januari 2017, nr. A/16/00141, onuitg., overw. 21.

2.4 DUITSE RECHTBANKEN

Landesgericht Bremen 25 april 2014, nr. 12 O 129/13.

Oberlandesgericht Bremen 30 december 2014, nr. 2 U 67/14.

Bundesgerichtshof 20 september 2016, nr. II ZR 25/15.

2.5 ZWITSERSE RECHTBANKEN

Federaal Hooggerechtshof Zwitserland 27 maart 2012, nr. 4A 558/2011, Matuzalem/FIFA.

2.6 COURT OF ARBITRATION FOR SPORT (CAS)

CAS 5 november 2002, nr. 2003/0/482, Ortega/Fenerbahçe en FIFA.

CAS 27 januari 2005, nr. 2004/A/635, RCD Espanyol SAD/Club Atlético Velez Sarsfield.

CAS 5 december 2005, nr. 2005/A/902-903 (gevoegde zaken), Mexès & Roma/Auxerre.

CAS 30 december 2005, nr. 2005/A/955-956 (gevoegde zaken), Cádiz C.F. SAD en Carlos J.A. Caballero/FIFA en Asociación Paraguaya de Fútbol.

CAS 15 november 2006, nr. 2006/A/1100, El Taib/Gaziantepspor.

CAS 30 januari 2008, nr. 2007/A/1298-1300 (gevoegde zaken), Wigan Athletic en Webster/Heart of Midlothian.

CAS 24 december 2008, nr. 2008/A/1568, Mica & FC WIL 1900/FIFA & PFC Naftex Burgas.

CAS 19 mei 2009, nr. 2008/A/1519, Shaktar Donetsk en FIFA/Matuzalem en Real Zaragoza.

CAS 26 mei 2009, nr. 2007/A/1359, FC Pyunik/Rapid Bucuresti & FIFA.

CAS 31 juli 2009, nr. 2008/A/1644, Mutu/Chelsea FC.

CAS 5 oktober 2009, nr. 2009/A/1810-1811 (gevoegde zaken), Wilhelmshaven/Excursionistas & River Plate.

CAS 1 juni 2010, nr. 2009/A/1880-1881 (gevoegde zaken), FC Sion en El-Hadary/FIFA & Al-Ahly Sporting Club.

CAS 28 februari 2011, nr. 2010/A/2145-2147 (gevoegde zaken), de Sanctis en FC Sevilla/Udinese Calcio.

CAS 21 januari 2015, nr. 2013/A/3365-3366 (gevoegde zaken), Juventus FC en AS Livorno Calcio/Chelsea FC.

CAS 24 april 2015, nr. 2014/A/3793, FC Barcelona/FIFA.

CAS 1 mei 2015, nr. 2014/A/3491, FC Karparty/Kovel en Dinamo Misk, onuitg.

CAS 11 mei 2015, nr. 2014/A/3647-3648 (gevoegde zaken), OGC Nice/Sporting Clube de Portugal, onuitg.

CAS 5 juni 2015, nr. 2014/A/3652, KRC Genk/LOSC Lille Métropole.

CAS 9 maart 2017, nr. 2016/A/4490, RFC Seraing/FIFA.

2.7 FIFA DRC (FIFA DISPUTE RESOLUTION CHAMBER)

FIFA DRC 10 april 2015, nr. 04151519, Lokomotiv Moskou/Lassana Diarra.

3. Rechtsleer

ABBOTT, D., "Commissie waarschuwt voor kunstmatig opgedreven transferbedragen in het voetbal en een gebrek aan gelijke kansen voor iedereen", *Europese Commissie* 2013, europa.eu/rapid/press-release_IP1395_nl.htm.

ABATAN, E., "Overview of TPO in European Professional Football", *EPFL SLB* 2012, afl. 10, 22-32.

ALGREEN, L., *European Sports Law – a comparative analysis of the European and American models of Sport*, Kopenhagen, Forlaget Thomson, 2004, 432 p.

ANDREFF, W. en SZYMANSKI, S., *Handbook on the Economics of Sport*, Cheltenham, Edward Elgar, 2006, 830 p.

ANDREWS, R., "Third Party Ownership: risk or reward?", *EPFL SLB* 2012, afl. 10, 33-37.

BARNARD, C., *The substantive law of the EU: the Four Freedoms*, Oxford, Oxford University Press, 2007, 626 p.

BARNARD, C., *EU Employment Law*, Oxford, Oxford University Press, 2012, 796 p.

BARRY, M., SKINNER, J. en ENGELBERG, T., *Research Handbook of Employment Relations in Sport*, Cheltenham, Edward Elgar, 2016, 424 p.

BELET, I., "Europees Parlement wil TPO aanpakken", *Ivo Belet*, <http://ivobelet.eu/ep-wil-third-party-ownership-aanpakken>, 2 februari 2017.

BELET, I., "Nu ook OHL in Chinese handen: hoog tijd voor de tegenaanval", *De Morgen*, 2 februari 2017.

- BENEDER, A., *Het verbod op TPPO in de voetbalwereld: goede keus of wassen neus?*, masterproef Erasmus Universiteit Rotterdam, 2015, www.sport-en-recht.nl/vsr/download/common/masterscriptie-privaatrecht-anton-beneder.pdf, p. 102.
- BLANPAIN, R., "Transfers van voetballers naar nationaal en Europees recht", RW 2000-01, 763-768.
- BLANPAIN, R., *Legal Status of Sportsmen and Sportswomen Under International European and Belgian National and Regional Law*, Den Haag, Kluwer Law International, 2003, 306 p.
- BLANPAIN, R., COLUCCI, M. en HENDRICKX, F., *The Future of Sports Law in the EU: beyond the EU Reform Treaty and the White Paper*, Alphen aan de Rijn, Kluwer Law International, 2008, 410 p.
- BLANPAIN, R. en BOEYKENS, S., "Bosman voor jongeren: wanneer een duidelijk arbeidsrechtelijk statuut voor jonge sporters?", *TJK* 2008, afl. 2, 133-135.
- BLANPAIN, R., *European Labour Law*, Den Haag, Kluwer Law International, 2008, 852 p.
- BOETEKEES, M., "De zaak Matuzalem", *TS&R* 2010, afl. 1, 1-11.
- BOURG, J. en GOUGET, J., *The Political Economy of Professional Sport*, Cheltenham, Edward Elgar, 2010, 260 p.
- BRICMONT, T., GAUTIER, G. en TAIANA, N., "Hij voetbalt zo goed, meneer", *SVM*, 9 maart 2016, 20-25.
- BYERS, T., *Contemporary Issues in Sport Management*, Londen, Sage, 2015, 536 p.
- CAIRNS, J., JENNETT, N. en SLOANE, P., "The economics of Professional Team Sports: A survey of Theory and Evidence", *Journal of Economic Studies* 1986, afl. 1, 3-80.
- CALVIN, M., *The nowhere men*, London, Random House, 2013, 400 p.
- CARLIER, J., "Les bénéficiaires et les exclus de la libre circulation des personnes" in LECLERC, S. (ed.), *La libre circulation des personnes dans l'Union Européenne*, Brussel, Bruylant, 2009, 17-32.
- CHAMPION, W., *Sports Law: cases, documents and materials*, Aspen, Aspen Publishers, 2005, 693 p.
- COLIN, F., "Mensenhandel", *SVM*, 3 september 2014, 4.
- COLIN, F., "Financiële fair play", *Het Nieuwsblad*, 16 maart 2010.
- COLIN, F., "Pizzabakker", *SVM*, 3 augustus 2016, 90.
- COLIN, F., "Football Leaks", *SVM* 3 februari 2016, 90.
- COLUCCI, M., "The Bernard case: an opportunity for all sports stakeholders", *ESLPB* 2010, 143-156.
- COLUCCI, M. en GOYVAERTS, J., "De opleidingsvergoedingen in de sport tegenover het beginsel van het vrije verkeer van de werknemers", *TS&R* 2011, afl. 3, 88-95.
- COLUCCI, M. en MAJANI, F., "The specificity of sport as a way to calculate compensation in case of breach of contract", *ESLPB* 2011, 125-143.

- COLUCCI, M., "Sport and contractual stability: the Italian case", *ESLPB* 2011, 199-209.
- COPPO, G., "Contractual stability and EU competition law", *ESLPB* 2011, 291-309.
- CZARNOTA, P., "FIFA transfer rules and unilateral termination without just cause", *BJESL* 2013, afl. 1, 1-47.
- DE DIOS CRESPO, J. en WHYTE, A., "A review of third party ownership: where do we go from here?", *EPFL SLB* 2012, afl. 10, 41-44.
- DE DIOS CRESPO PÉREZ, J., MONTENERI, G., VAN MEGEN, W. en LIMBERT, P., "Contractual Stability: Breach of Contract" in WILD, A. (ed.), *CAS and football: Landmark Cases*, Den Haag, T.M.C. Asser Press, 2012, 37-106.
- DE DIOS CRESPO, J., "TPO: pros and cons", *Football Legal* 2015, afl. 7, 8-13.
- DE GROOF, S. en HENDRICKX, F., "Compensation in case of breach of contract according to Belgian labour law", *ESLPB* 2011, 163-176.
- DE HERDT, J. en KERREMANS, J., *Sport: wet en duiding*, Brussel, Larcier, 2013, 1085 p.
- DE PRETER, J. en DE JONGH, S., "Pacta sunt servanda, ook in de internationale voetbalsport", *TS&R* 2009, afl. 3, 101-107.
- DE RYCK, K., "Eigenlijk is er niks vreemd aan de wet van '78", *SVM*, 14 augustus 2013, 100-104.
- DE VLIEGER, M., "Is de UEFA 'Home Grown Player Rule' funest voor de Eredivisie?", *Sportnext* 2016, www.sportnext.nl/berichten/is_de_uefa_home_grown_player_rule_funest_voor_de_eredivisie.
- DE VLIEGER, M., "Historical perspective on Sports and the EU: the ECJ pulling the strings?", *TS&R* 2016, afl. 1, 23-28.
- DE WEGER, F., "De (sporting) just cause in het internationale betaald voetbal", *TS&R* 2010, afl. 3/4, 131-139.
- DE WEGER, F., "Webster, Matuzalem, De Sanctis... and the future", *ISLJ*, 2011, 42-56.
- DE WEGER, F., "Training compensation and the relevance of a valid waiver", *ISLJ* 2013, afl. 3-4, 236-241.
- DEDECKER, D., MATTENS, G., LEFEVER, K. en DE RANTER, P., *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, 388 p.
- DEJONGHE, T., *Een Economische analyse van 10 jaar Bosman*, Leuven, KU Leuven, 2005, 20 p.
- DEJONGHE, T., *Sport en economie: samen in de spits*, Nieuwegein, Arko Sports Media, 2015, 576 p.
- DERUNGS, V., "Eastham to Bernard - an overview of the development of civil jurisprudence on transfer and training compensation", *ESLPB* 2010, 105-121.
- DERUNGS, V., "Protecting underage football players in the transfer system", *WSLR* 2015, afl. 9, 14-15.

DIAZ, J. en FORTI, V., "Compensation in case of breach of contract in France", *ESLPB* 2011, 177-186.

DIRIX, E., MONTANGIE, Y. en VANHEES, H., *Handels- en economisch recht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 479 p.

DISSELDORP, P., "Voetballers niet langer te koop!?", *TS&R* 2015, afl. 1, 1-7.

DOWNWARD, P., PARRISH, R., PEARSON, G. en SEMENS, A., "An Assessment of the Compatibility of UEFA's Home Grown Player Rule with Article 45 TFEU", *European Law Review* 2014, afl. 4, 493-510.

DROLET, J., "Extra Time: Are the New Fifa Transfer Rules Doomed?", *ISLJ* 2006, afl. 1, 66-74.

DRYWOOD, E., "When we buy a young boy ...: Migrant Footballers, Children's Rights and the Case for EU Intervention" in IUSMEN, I. en STALFORD, H. (eds.), *The EU as a Children's Rights Actor: Law, Policy and Structural Dimensions*, Leverkusen, Barbara Budrich Publishers, 2015, 191-219.

DUVAL, A. en VAN ROMPUY, B., "Protecting Athletes' Right to a Fair Trail Through EU Competition Law: The Pechstein Case" in PAULUSSEN, C., TAKACS, T., LAZIC, V. en VAN ROMPUY, B. (eds.), *Fundamental Rights in International and European Law*, Den Haag, T.M.C. Asser Press, 2015, 245-278.

DUVAL, A. en VAN ROMPUY, B., "The compatibility of forced CAS arbitration with EU competition law: Pechstein reloaded", *SSRN* 2015, 1-32.

DUVAL, A., "The Court of Arbitration for Sport and EU Law: chronicle of an encounter", *MJ* 2015, afl. 2, 224-255.

DUVAL, A., "Unpacking Doyen's TPO Deals: In defence of the compatibility of FIFA's TPO ban with EU law", *ASLB* 2015, www.asser.nl/SportsLaw/Blog/post/unpacking-doyen-s-tpo-deals-in-defence-of-the-compatibility-of-fifa-s-tpo-ban-with-eu-law.

DUVAL, A., "The FIFA Regulations on the Status and Transfer of Players: Transnational Law-Making in the Shadow of Bosman" in DUVAL, A. en VAN ROMPUY, B. (eds.), *The Legacy of Bosman: Revisiting the Relationship between EU Law and Sport*, Den Haag, T.M.C. Asser Press, 2016, 81-116.

DUVAL, A., "Unpacking Doyen's TPO Deals: The Final Whistle", *ASLB* 2016, www.asser.nl/SportsLaw/Blog/post/unpacking-doyen-s-tpo-deals-the-final-whistle.

DUVAL, A., "The Diarra Ruling of the Tribunal of Charleroi: The New Pechstein, Bosman or Mutu?", *ASLB* 2017, www.asser.nl/SportsLaw/Blog/post/the-diarra-ruling-of-the-tribunal-of-charleroi-the-new-pechstein-bosman-or-mutu.

DUVAL, A., "RFC Seraing at the CAS: How FIFA's TPO ban Survived (Again) EU Law Scrutiny", *ASLB* 2017, www.asser.nl/SportsLaw/Blog/post/rfc-seraing-at-the-court-of-arbitration-for-sport-how-fifa-s-tpo-ban-survived-again-eu-law-scrutiny.

EGGER, S. en STIX-HACKL, C., "Sports and Competition Law: A Never-Ending Story?", *ECLR* 2002, afl. 2, 81-91.

FERRARI, A., "Some thoughts on TPO", *EPFL SLB* 2012, afl. 10, 66-69.

- FORT, R. en FIZEL, J., *International Sports Economics Comparisons*, Westport, Greenwood, 2004, 383 p.
- FOUTRÉ, G., "Sportrecht stopt niet aan de stadionpoort", *SVM*, 21 februari 2007, 9.
- FOUTRÉ, G., "Iedereen is beter geworden van mijn arrest. Behalve ik.", *SVM*, 22 december 2010, 98-103.
- FOUTRÉ, G., "Met dank aan Jean-Marc", *SVM*, 11 december 2013, 3.
- FOUTRÉ, G., "Het is allemaal nog veel erger dan vroeger", *SVM*, 10 december 2014, 26-29.
- FOUTRÉ, G. en HAUSPIE, J., "De Engelse nationale ploeg wordt de grote winnaar", *SVM*, 22 juni 2016, 72-75.
- FRANCIS, S., *Termination Of Football Contracts Without Just Cause In Belgium*, onuitg. masterproef Inter-nationaal Sportrecht Instituto Superior de Derecho y Economía, Madrid, 2012, 20 p.
- FREDERIK, J., "Waarom het Europese voetbal bijna altijd dezelfde winnaars heeft", *De Correspondent* 2013, <https://decorrespondent.nl/1014/waarom-het-europese-voetbal-bijna-altijd-dezelfde-winnaars-heeft/610035571-86-557fad7e>.
- GARCÍA, B., "The 2001 informal agreement on the international transfer system", *ESLPB* 2011, afl. 1, 13-26.
- GARDINER, S. en WELCH, R., "Nationality Based Playing Quotas and the International Transfer System Post-Bosman" in DUVAL, A. en VAN ROMPUY, B. (eds.), *The Legacy of Bosman*, Springer, Den Haag, 2016, 51-80.
- GEERAERT, A., *Limits to the autonomy of sports*, Leuven, HIVA, 2013, http://playthegame.org/fileadmin/documents/AGGIS_Geeraert_Limits_to_the_autonomy_of_sport.pdf, 48 p.
- GEERAERT, A., "The European sectoral social dialogue committee in professional football: power relations, legitimacy and control", *Soccer & Society* 2015, afl. 1, 98-115.
- GEERAERT, A., *The EU in International Sports Governance: A Principal-Agent Perspective on EU Control of FIFA and UEFA*, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2016, 208 p.
- GEEY, D., "Third Party Player Ownership: a UK perspective", *EPFL SLB* 2012, afl. 10, 55-60.
- GEISINGER, E. en TRABALDO-DE MESTRAL, E., *Sports Arbitration: A Coach for Other Players*, New York, Juris, 2015, 372 p.
- GEUDENS, G., "Hof van beroep maakt transfer De Beule mogelijk", *Juristenkrant* 2005, afl. 102, 13.
- GHICAJANU, D., "Competition Law provisions applied in sports: Artikel 101-102 TFEU", *SUB* 2017, afl. 1, 91-116.
- GLIENKE, T., "The finality of CAS awards", *ISLJ* 2012, afl. 3-4, 48-49.

- GODDARD, J., SLOANE, P. en WILSON, J., "The Bosman Ruling and Labor Mobility in Football" in KAHANE, L. en SHMANSKE, S. (eds.), *The Oxford Handbook of Sports Economics*, Oxford, Oxford University Press, 2012, 259-281.
- GODDARD, J. en SLOANE, P., *Handbook on the Economics of Professional Football*, Cheltenham, Edward Elgar, 2014, 480 p.
- GOMES, F., "Third Party Player Ownership, again!", *EPFL SLB* 2012, afl. 10, 63-65.
- GONÇALVES, P., "Brief note for a positive view on player's TPO", *EPFL SLB* 2012, afl. 10, 61.
- GOUGUET, J. en PRIMAULT, D., "Analyse économique du fonctionnement du marché des transferts dans le football professionnel", in GOUGUET, J. (ed.), *Le sport professionnel après l'arrêt Bosman: une analyse économique internationale*, Limoges, Presses Universitaires de Limoges, 2004, 113-142.
- GULDENTOPS, K., "Dit komt harder aan dan de degradatie", *Het Nieuwsblad*, 28 februari 2017.
- HAHN, G., "De achtergrond van de FIFPro klacht tegen het internationale transfer-systeem", *Sport & Strategie* 2015, www.sportenstrategie.nl/2015/topsport/betaald-voetbal/achtergrond-van-de-fifpro-klacht-tegen-het-internationale-transfersysteem.
- HALLEUX, V., "At a glance: TPO of football players", *European Parliamentary Research Service*, [www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/573940/EPRS_ATA\(2016\)573940_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/573940/EPRS_ATA(2016)573940_EN.pdf), 2016.
- HANNELIN, H., *The FIFA Transfer System: Contractual Stability and Training Compensation in the Light of EU Free Movement and Competition Law*, masterproef rechten University of Helsinki, 2016, <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/169810>, 76 p.
- HAUSPIE, J., "FIFA duwt het voetbal naar de fraude", *SVM*, 24 juni 2015.
- HAUSPIE, J., "Het arrest-Bosman bestaat niet meer", *SVM*, 7 december 2015, 48-51.
- HEALEY, D., *Sport and the Law*, Sydney, University of New South Wales Press, 2009, 313 p.
- HENDRICKX, F., "Justification of training compensation in European football: Bosman and Bernard compared", *ESLPB* 2010, 19-33.
- HENDRICKX, F., "De zaak Bernard en de geldigheid van opleidingsvergoedingen in de sport", *TS&R* 2011, afl. 4, 121-127.
- HENDRICKX, F., "Jong gejongleerd is oud gedaan: minderjaren en profvoetbal", *RW* 2014-15, afl. 20, 762.
- HENDRICKX, F., "Interview met professor Roger Blanpain", *SJ* 2015, 17-18.
- HENDRICKX, F., "De Bosman-zaak twintig jaar later: nog steeds een mijlpaal", *SJ* 2015, 4-7.
- HIMPE, J. en VINCK, S., "FIFA introduces ban on TPO: a move too far?", *Global Sports Law and Taxation Reports* 2015, 27-29.
- HOULIHAN, B., *Sport and Society*, Londen, Sage, 2008, 585 p.

- JAMES, M., *Sports law*, Hampshire, Palgrave Macmillan, 2013, 376 p.
- JAROSZ, O., KORNAKOV, K. en SÖDERMAN, S., *Club Management Guide*, Nyon, ECA, 2015, 390 p.
- KÉSENNE, S., "De aangekondigde dood van het Belgisch voetbal", *Streven* 1998, afl. 6, 511-519.
- KÉSENNE, S., "Het transfersysteem in de sport: nodig of overbodig?" in HENDRICKX, F. (ed.), *Transfers en makelaars in de sport*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 43-53.
- KÉSENNE, S., *The Economic Theory of Professional Team Sports: An Analytical Treatment*, Cheltenham, Edward Elgar, 2007, 176 p.
- KÉSENNE, S., "Youth Development and Training after the Bosman Verdict (1995) and the Bernard Case (2010) of the European Court of Justice", *ESM* 2011, afl. 5, 547-553.
- KÉSENNE, S., "Het wordt tijd om de transfermarkt in het voetbal af te schaffen", *De Tijd*, 30 september 2015.
- KÉSENNE, S., "The growing gap between small- and large-country football teams in Europe" in VANDEN AUWEELE, Y., COOK, E. en PARRY, J. (eds.), *Ethics and Governance in Sport: The Future of Sport Imagined*, Oxen, Routledge, 2016, 113-120.
- KNIPPING, T. en VAN DUREN, I., *Voetbal & maffia*, Gouda, Voetbal International, 2012, 351 p.
- KOR, G. en KOSTER, W., *De bal is recht*, Amsterdam, Kluwer, 2012, 303 p.
- LAGAE, B., "Humanitair project of ordinaire uitbuiting?", *Het Nieuwsblad*, 27 maart 2012.
- LAMBRECHT, W., "Contractual stability from a club's point of view", *ESLPB* 2011, 95-114.
- LEFEVER, K., *New Media and Sport: international legal aspects*, Den Haag, T.M.C. Asser Press, 2012, 322 p.
- LEVY, R., "Swiss Federal Tribunal overrules CAS award in a landmark decision: FIFA vs Matuzalem", *ISLJ* 2012, afl. 3-4, 35-38.
- LINDHOLM, J., "Can I please have a slice of Ronaldo? The legality of FIFA's ban on third-party ownership under European Union Law", *ISLJ* 2016, afl. 3, 137-148
- LOMBARDI, P., "Compensation in case of breach of contract according to common law principles", *BJESL* 2013, 277-290.
- LUYSTERBORG, P., "UEFA wil transfersysteem wijzigen: rijke clubs mogen geen monopolie krijgen", *De Morgen*, 22 maart 2017.
- MAESCHALCK, J., VERMEERSCH, A. en DE SAEDELEER, K., *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 309 p.
- MAGEE, J., "Shifting balances of power in the new football economy" in SUGDEN, J. en TOMLINSON, A. (eds.), *Power games: a critical sociology of sport*, Oxon, Routledge, 2002, 216-239.
- MCARDLE, D., *Dispute Resolution in Sport: Athletes, Law and Arbitration*, Oxon, Routledge, 2014, 210 p.

- MCDUGALL, D., "The scandal of Africa's trafficked players", *The Guardian*, 6 januari 2008.
- MEIRIM, J., "Contractual stability in football and compensation in case of breach of contracts in Portugal", *ESLPB* 2011, 211-217.
- MEKENKAMP, K., *FIFA's provision on the protection of minors - part 1*, *ASLB* 2016, www.asser.nl/SportsLaw/Blog/post/fifa-s-provision-on-the-protection-of-minors-and-eu-law-part-1-the-early-years-by-kester-mekenkamp.
- MEKENKAMP, K., "FIFA's provision on the protection of minors - Part 2: The 2009 reform and its aftermath", *ASLB* 2016, www.asser.nl/SportsLaw/Blog/post/fifa-s-provision-on-the-protection-of-minors-part-2-the-2009-reform-and-its-aftermath-by-kester-mekenkamp.
- MELERO, V. en SOIRON, R., "The dilemma of TPO of football players", *EPFL SLB* 2012, afl. 10, 41-44.
- MINIGH, J., *Sports Medicine*, Westport, Greenwood Publishing Group, 2007, 251 p.
- MONBALIU, L., "Training compensation and the transfer of minors", *WLSR* 2015, afl. 6, 14-16.
- MONTE, G., "Judgement of the Court of 16 march 2010 in the CASE C 325/08: Olympique Lyonnais SASP v. Olivier Bernard and Newcastle United FC - analysis", *ESLPB* 2010, 37-48.
- MONTENEGRO, J., "Third party ownership: Goliath's victory", *WLSR* 2015, afl. 1, 14-16.
- MONTESQUIEU, C., *De l'esprit des lois*, Genève, Chez Barrillot & fils, 1748, p. 522.
- MORROW, S., *The People's Game? Football, Finance and Society*, Hampshire, Palgrave Macmillan, 2003, 244 p.
- MOSELMAN, M., *Inleiding Sport en Recht*, Nieuwegein, Arko Sports Media, 2012, 340 p.
- NESTI, M. en SULLEY, C., *Youth Development in Football*, New York, Routledge, 2014, 136 p.
- O'LEARY, L., *Employment and Labour Relations Law in the Premier League, NBA and International Rugby Union*, Den Haag, Springer, 2017, 327 p.
- OLFERS, M., "Transfertermijnen", *TS&R* 2011, afl. 3, 103-104.
- OLFERS, M., "De sportorganisatie en de rechtspositie van de sporter; op zoek naar balans", *TS&R* 2016, afl. 3-4, 71-74.
- ONGARO, O., "The System of training compensation according to the FIFA Regulations on the Status and Transfer of Players", *ESLPB* 2010, 69-90.
- ONGARO, O., "Maintenance of contractual stability between professional football players and clubs: FIFA RSTP and the relevant case law of the DRC", *ESLPB* 2011, 13-26.
- ORSATTI, A., "FIFPro vs. TPO", *FIFPro* 2014, www.fifpro.org/news/fifpro-versus-third-party-ownership.

- PARRISH, R., GARCIA, B., MIETTINEN, S. en SIEKMANN, R., "Le Traité de Lisbonne et la Politique Européenne du Sport", *Europees Parlement* 2010, [www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2010/438607/IPOL-CULT_ET\(2010\)438607_FR.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/etudes/join/2010/438607/IPOL-CULT_ET(2010)438607_FR.pdf), 19-20.
- PARRISH, R., "Contract stability: the case law of the court of arbitration of sport", *ESLPB* 2011, 69-94.
- PARRISH, R., "Social Dialogue in European Professional Football", *ELJ* 2011, afl. 2, 213-229.
- PARRISH, R., *Sports law and policy in the EU*, Oxford, Oxford University Press, 2013, 271 p.
- PARRISH, R., "Article 17 FIFA RSTP: Compatibility with EU Law", *MJ* 2015, afl. 2, 256-282.
- PARRISH, R., "The European Social Dialogue: A New Mode of Governance for European Football?" in DUVAL, A. en VAN ROMPUY, B. (eds.), *The Legacy of Bosman*, Springer, Den Haag, 2016, 187-211.
- PEARSON, G., "Sporting Justifications under EU Free Movement and Competition Law: The Case of the Football Transfer System", *ELJ* 2015, afl. 21, 220-238.
- PEETERS, G., "Europese Commissie: bondsregels beperken commerciële ruimte voor schaatsers buitensporig", *De Volkskrant*, 27 september 2016.
- PIJETLOVIC, K., *EU Sports Law and Breakaway Leagues in Football*, Den Haag, T.M.C. Asser Press, 2015, 333 p.
- POLI, R., RAVENEL, L. en BESSON, R., "The international mobility of minors in football", *CIES FOMR* 2016, afl. 20, www.football-observatory.com/IMG/sites/mr/mr20/en/.
- PURDON, J., "Third Party Investment", *EPFL SLB* 2012, afl. 10, 38-40.
- RECK, A. en GEEY, D., "TPO & UEFA's FFPR: a Premier League handicap", *Sport&EU Review* 2011, afl. 2, 6-12.
- RECK, A., "TPO: current trends in South America and Europe", *EPFL SLB* 2012, afl. 10, 50-54.
- RODERICK, M., *The Work of Professional Football: A Labour of Love?*, Oxon, Routledge, 2006, 208 p.
- ROGERS, N. en SCANELL, R., *Free Movement of Persons in the Enlarged European Union*, Londen, Sweet and Maxwell, 2005, 715 p.
- ROMMENS, K., *Mensenhandel in de Sportwereld*, masterproef rechten UGent, 2013, [lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/060/723/RUG01-002060723_2013_0001_AC.pdf](http://ugent.be/fulltxt/RUG01/002/060/723/RUG01-002060723_2013_0001_AC.pdf), 169 p.
- ROSNER, S. en SHROPSHIRE, K., *The Business of Sports*, Sudbury, Jones & Barlett, 2004, 770 p.
- ROSSMEISL, S., "(On)duidelijkheid omtrent opleidingsvergoedingen en solidariteitsbijdrage", *TS&R* 2009, afl. 3 116-122.
- RUMBSY, B., "Man City reported to Fifa for 'trafficking' of youngster they signed ahead of Man Utd and Barcelona", *The Telegraph*, 21 september 2016.

- RUMBSY, B., "UEFA floats limiting squad sizes and imposing luxury taxes on richest clubs to level the playing field", *The Telegraph*, 22 maart 2017.
- SCHEERDER, J., VAN TUYCKOM, C. en VERMEERSCH, A., *Europa in beweging: Sport vanuit Europees Perspectief*, Gent, Academia Press, 2007, 403 p.
- SEGAAR, D. en WILMS, T., "Dahmane Case: does Belgium have a trademark on landmark cases?", *Global Sports Law and Taxation Reports*, 2014, afl. 3, 20-22.
- SEGRS, W., *Het statuut van de spelersmakelaar doorgelicht in een Europees perspectief*, onuitg. masterproef Rechten KU Leuven, 2015, 134 p.
- SERBY, T., "The state of EU sports law: lessons from UEFA's FFP regulations", *ISLJ* 2016, afl. 1, 37-51.
- SIEKMANN, R., "What is Sports Law? A Reassessment of Content and Terminology" in SIEKMANN, R. en SOEK, J. (eds.), *Lex Sportiva: What is Sports Law?*, Den Haag, T.M.C. Asser Press, 2012, 359-391.
- SIMONS, R., "Protection of Minors vs. European Law", *ESLPB* 2010, 165-183.
- SIMONS, R., "FIFA transfer Matching System wel effectief?", *TS&R* 2011, afl. 3, 100-102.
- SIMONS, R., "Third party ownership in voetbal: een nadere analyse", *TS&R* 2013, afl. 2, 33-36.
- STEINGRUBER, A., "Matuzalem: CAS award set aside on the ground of public policy" *ISLJ* 2012, afl. 3-4, 39-44.
- STIJNS, S. en JANSEN, S., "De basisbeginselen van het contractenrecht: kroniek van de recentste evoluties" *TBBR* 2013, afl. 1, 2-30.
- STOKVIS, R., *Sport, publiek en de media*, Apeldoorn, Het Spinhuis, 2007, 213 p.
- SZYMANSKI, S., "The economic arguments supporting a competition law challenge to the transfer system", *FIFPro* 2015, www.fifpro.org/attachments/article/6241/Embargoed%20Stefan%20Szymanski%20Transfer%20System%20Analysis.pdf.
- SZYSZCZAK, E., "Is sport special?" in BOGUSZ, B., CYGAN, A. en SZYSZCZAK, E. (eds.), *The Regulation of Sport in the EU*, Cheltenham, Edward Elgar, 2007, 3-32.
- TANGHE, N., "De schimmige geldcarrouzels achter toptransfers: hoe topvoetballer financiële slaven worden van privé-investeerders", *De Standaard*, 16 augustus 2014.
- THAM, T., *Multisensory Impact of Sport Events*, Wiesbaden, Springer Gabler, 2014, 302 p.
- THIRIEZ, F., *Le foot mérite mieux que ça*, Parijs, Cherche midi, 2013, 239 p.
- TYLER HALL, W., "After the Ban: The Financial Landscape of International Soccer after Third-Party Ownership", *Oregon Law Review* 2015, afl. 179, 180-222.
- VALLONI, L. en WICKI, B., "Compensation in case of breach of contract according to Swiss law", *BJESL* 2013, 145-162.
- VAN DEN BOGAERT, S., *Practical Regulation of the Mobility of Sportsmen in the EU: Post Bosman*, Den Haag, Kluwer Law International, 2005, 429 p.

- VAN DEN BOGAERT, S., "Bosman: one for all...", *MJ* 2015, afl. 2, 174-178.
- VAN DEN HOUT, H., "Arbeidsverhoudingen in het professionele voetbal", *Arbeidsrecht* 2008, afl. 4, 3-7.
- VAN DER BURG, T., "Doe als Amerika: bescherm de sport tegen de markt", *S&D* 2011, afl. 1, 55-58.
- VAN DER BURG, T., *Voetbalzaken: hoe de markt het spel kapotmaakt*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2015, 177 p.
- VAN DER MEI, A., *Free Movement of Persons Within the European Community*, Oxford, Hart Publishing, 2003, 528 p.
- VAN DUREN, I., "Slaven van het mondiale voetbal", *Voetbal International*, 30 november 2016, 37-41.
- VAN EECKHOUTTE, W., "De Sterkmaking ten aanzien van voetbalclubs: een doorzichtig zwakke formule", *Wikisoc* 2015, www.wikisoc.be/nl/blog/post/de-sterkmaking-van-voetbalclubs.
- VAN GEMERDEN, Y. en HOOGENVEEN, M., "Over tussentijdse beëindiging van het spelerscontract van profvoetballers", *TS&R* 2011, afl. 4, 135-141.
- VAN HARST, M., "The Enforcement of CAS Arbitral Awards by National Courts and the Effective Protection of EU Law", in PAULUSSEN, C., TAKACS, T., LAZIC, V. en VAN ROMPUY, B. (eds.) *Fundamental Rights in International and European Law*, Den Haag, T.M.C. Asser Press, 2015, 279-308.
- VAN LAEKEN, F., "De helaasheid der Belgische voetbaldingen", *De Redactie* 2014, www.deredactie.be/cm/vrt nieuws/opinieblog/opinie/1.2158247.
- VAN LAEKEN, F., *Het geld van het voetbal: Excess United*, Antwerpen, Houtekiet, 2015, 304 p.
- VAN MAREN, O., DUVAL, A., POLI, R., RECK, A., GEEY, D., DUVE, C. en LOIBL, F., "Debating FIFA's TPO ban: ASSER International Sports Law Blog symposium", *ISLJ* 2016, afl. 15, 233-252.
- VAN MEGEN, W., "The Olivier Bernard case compared", *ESLPB* 2010, 93-102.
- VAN MEGEN, W., "Contractual stability from a player's perspective", *ESLPB* 2011, 115-124.
- VAN ROMPUY, B., "The Role of EU Competition Law in tackling abuse of regulatory power by sports associations", *MJ* 2015, afl. 2, 179-208.
- VANDENABEELE, C., "Is Engeland het beloofde land voor Belgische jeugdspelers?", *SVM*, 14 april 2015, 44-45.
- VANDERPOORTEN, A., "SV Wilhelmshaven/Norddeutscher Fussball Verband", *SJ* 2015, 8-9.
- VANDEVELDE, T., "FIFA en clubs blij met miljoenenboete voor Matuzalem", *Voetbal International*, 2 juni 2009, www.vi.nl/nieuws/fifa-en-clubs-blij-met-miljoenenboete-voor-matuzalem.htm.
- VANDEWALLE, L. en WIJBURG, C., *Bal en man: 11 tactieken om het Belgisch voetbal te laten scoren*, Tielt, Lannoo, 2009, 176 p.

VANDEWALLE, L., "Hoe lang nog voor de grootste clubs een wereldcompetitie beginnen?", *Het Nieuwsblad*, 13 januari 2017.

VANDEWEGHE, H., "Aspire", *De Morgen*, 30 maart 2012.

VANDEWEGHE, H., "Als hij maar geen investering wordt, ze verkopen hem misschien half door", *De Morgen*, 6 september 2014.

VANDEWEGHE, H., "Qatar, sport is te koop", *De Morgen*, 14 februari 2015.

VANDEWEGHE, H., "Vieze voetbalzaakjes? Zo zit Europa in elkaar", *De Morgen*, 5 december 2016.

VANENBURG, J., "De Pechstein-saga: is het einde in zicht?", *TS&R* 2016, afl. 1, 8-14.

VERKENNIS, B., *Van Bosman tot Dahmane*, masterproef Rechten Universiteit van Amsterdam, 2014, dare.uva.nl/cgi/arno/show.cgi?fid=560603, 36 p.

VERMEERSCH, A., "All's Fair in Sport and Competition? The Application of EC Competition Rules to Sport", *Journal of Contemporary European Research* 2007, afl. 3, 238-254.

VERMEERSCH, A., *Europese spelregels voor sport: overzicht van het Europees sportbeleid in wording en de toepassing van het Europees recht op sport*, Antwerpen, Maklu, 2009, 542 p.

VERMEULEN, J., "Bescherming van minderjarige voetballers vs. internationale opleidingsvergoeding; back to the future", *TS&R* 2014, afl. 4, 87-91.

VERMEULEN, J., "Duitse Kampfgeist SV Wilhelmshaven vanwege ontbreken Zwitsers precisiewerk FIFA", *TS&R* 2015, afl. 2, 25-33.

VON EINSIEDEL, O., "Slaves to football", *YouTube* 2010, www.youtube.be/ybmiihHWEHg.

WEATHERILL, S., "Is There Such A Thing as EU Sports Law?" in SIEKMANN, R. en SOEK, J. (eds.), *Lex Sportiva: What is Sports Law?*, Den Haag, T.M.C. Asser Press, 2012, 299-310.

WEBSITE EUROPESE COMMISSIE, "Study on sports agents in the EU", *KEA, DCES en EOSE* 2009, http://ec.europa.eu/assets/eac/sport/library/documents/study_on_sports_agents_in_the_eu_en.pdf, 125-131.

WEBSITE EUROPESE COMMISSIE, "Study on the economic and Legal aspects of transfers of players", *KEA en CDES* 2013, <http://ec.europa.eu/sport/library/documents/cons-study-transfers-final-rpt.pdf>, 221-256.

WEBSITE FIFA, "Major Focus on minors", *FIFA* 2011, *FIFA*, www.fifa.com/governance/news/y=2011/m=8/news=major-focus-minors-1493936.html.

WEBSITE FIFA, "Executive Committee says stop to third-party ownership of players' economic rights", *FIFA* 2014, www.fifa.com/about-fifa/news/y=2014/m=9/news=executive-committee-says-stop-to-third-party-ownership-of-players-economic-rights-2444471.html.

WEBSITE FIFA, "Third-party ownership of players' economic rights: background information", *FIFA* 2015, https://resources.fifa.com/mm/document/affederation/footballgovernance/02/59/55/80/thirdpartyownershipofplayerseconomicrights-backgroundinformation_neutral.pdf.

WEBSITE FIFA, "Atlético de Madrid and Real Madrid sanctioned for international transfers of minors", *FIFA* 2016, www.fifa.com/governance/news/y=2016/m=1/news=atletico-de-madrid-and-real-madrid-sanctioned-for-international-transf-2755486.html.

WEBSITE FIFPRO, "FIFPRO and UEFA discuss new collaboration", *FIFPro* 2017, www.fifpro.org/news/fifpro-and-uefa-discuss-collaboration/en.

WEBSITE FIFA TMS, "Worldwide Transfer Windows Calendar", *FIFA TMS* 2017, www.fifatms.com/itms/world-wide-transfer-windows-calendar.

WEBSITE SPORZA, "Malinees Diallo moet Eupen ruim 344.000 euro betalen voor contractbreuk", *Sporza* 2016, sporza.be/cm/sporza/voetbal/Jupiler_Pro_League/1.2838956.

WEBSITE VLAAMSE OVERHEID, "Regeerakkoord Vlaamse Regering 2014-2019", *Vlaamse Overheid* 2014, www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/het-regeerakkoord-van-de-vlaamse-regering-2014-2019, 141.

WEBSITE VOETBALNIEUWS, "Opvallend: Roeselare speelde belangrijke rol in transfer van Masika", *VoetbalNieuws.be* 2017, www.voetbalnieuws.be/news/239432.

WESTERBEEK, H. en SMITH, A., *Sport Business in the Global Marketplace*, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2003, 241 p.

WISE, A. en MEYER, B., *International Sports Law and Business*, Den Haag, Kluwer, 1997, 2185 p.

X, "Europees akkoord over uniforme transferperiodes", *De Standaard*, 5 december 2001.

X, "Amper 9 en al grof wild op de transfermarkt", *De Standaard*, 18 augustus 2014.

X, "Le Tribunal arbitral du sport confirme l'amende de 10 M€ infligée à Lassana Diarra", *L'Équipe*, 28 mei 2016.

X, "Grote landen dominant in nieuwe Champions League", *Het Financieel Dagblad*, 26 augustus 2016.

X, "Clausule van 250 miljoen in nieuw contract Neymar", *Algemeen Dagblad*, 21 oktober 2016.

X, "Lierse verkoopt zes dagen voor beslissende match sterkhouders aan zusterclub van tegenstander", *Het Nieuwsblad*, 20 februari 2017.

X, "KSV Roeselare ziet concurrent Lierse verzwakken, met dank aan eigen Chinese investeerder", *Krant van West Vlaanderen*, 21 februari 2017.

X, "Lierse laat Ayub in volle titelstrijd vertrekken naar Chinese tweedeklasser voor de financiële stabiliteit", *Het Laatste Nieuws*, 21 februari 2017.

X, "Everton-coach deelt waarschuwing uit aan Lukaku", *Het Nieuwsblad*, 23 april 2017.

ZARIOUH, L., *Opleidingsvergoeding binnen het betaald voetbal en de vrijheid van werknemers*, masterproef Tilburg University, 2011, arno.uvt.nl/show.cgi?fid=122351, 110 p.

ZEMBRIS, K., "Compensation in case of breach of contract in civil law countries: Greece", *ESLPB* 2011, 187-197.

ZYLBERSTEIN, J., "Olivier Bernard judgement: a significant step forward for the training of players", *ESLPB* 2010, 51-66.

DEEL VII. BIJLAGEN

Bijlage 1. Lijst geïnterviewde personen

Pekka Albert AHO (FIN), sportrechtadvocaat Studio ELSA (ITA).

Jesús ARROYO SÁNCHEZ (SPA), juridisch directeur FC Sevilla.

Michael BELOFF QC (UK), sportrechtadvocaat Blackstone Chambers (UK), CAS-arbiter en voorzitter *British Association of Sport and Law*.

Stijn BOEYKENS, jurist Belgische spelersvakbond Sporta, arbiter Belgisch Arbitragehof voor Sport en lid Arbitragecommissie Betaald Voetbal Koninklijke Belgische Voetbalbond.

Dr. Quentin BYRNE-SUTTON (CH), sportrechtadvocaat Byrne-Sutton Bollen Kern (CH), CAS-arbiter.

Stijn FRANCIS, spelersmakelaar Stirr Associates en ex-sportrechtadvocaat, arbiter Belgisch Arbitragehof voor Sport.

Jonathan HIMPE, advocaat sportrecht en praktijkassistent Universiteit Hasselt.

Caroline JANNES, sportpsychologe.

João LOBÃO (POR), juridisch directeur Sporting Clube de Portugal.

Laurens MÉLOTTE, jurist, spelersmakelaar Stirr Associates en ex-profvoetballer.

Prof. dr. Filip TUYTSCHAEVER, advocaat mededingingsrecht Contrast law en professor VUB.

Alexander VANTYGHM, sportrechtadvocaat Altius.

Prof. dr. Ben VAN ROMPUY, expert sportrecht en mededingingsrecht VUB/Universiteit Leiden.

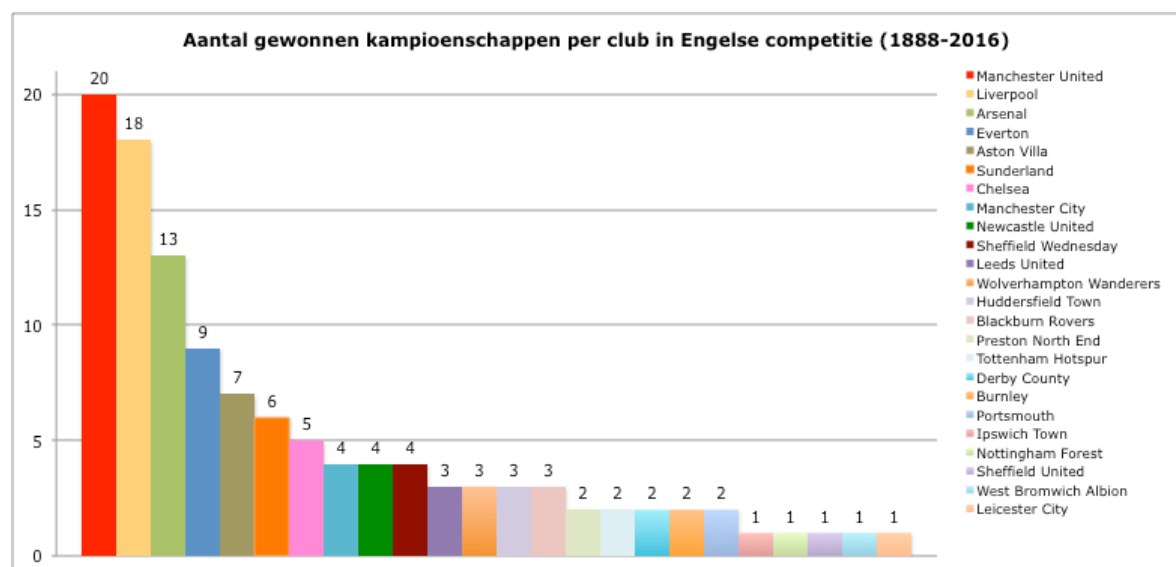
Chris VAN PUYVELDE, technisch directeur Koninklijke Belgische Voetbalbond.

Bijlage 2. Het is eenzaam aan de top: een analyse over de machtsconcentratie in het Europees voetbal: pré-Bosman vs. Post-Bosman

Om de machtsconcentratie binnen bepaalde competities aan te tonen, onderzoek ik in welke mate clubs heersen over een bepaalde competitie. Bovendien is het voor deze masterproef interessant om te kijken of er een verschil merkbaar is tussen de periode voor en na het BOSMAN-arrest. Er is bewust geopteerd om te kijken naar het behalen van kampioenschappen en niet naar bijvoorbeeld de voorsprong die een club heeft in het klassement of het doelsaldo. Alhoewel ik vermoed dat hier ook indicaties te vinden zijn voor de groeiende kloof tussen topclubs en andere clubs, meen ik dat het – onder andere om praktische redenen - belangrijker is om te focussen op andere factoren. Niet alleen is het spel fel gewijzigd over de afgelopen jaren (denk maar bijvoorbeeld aan het feit dat een zege vroeger twee punten opleverde i.p.v. drie punten of aan het feit dat het doelsaldo ook onderhevig is aan trends qua speelstijl en tactiek), het al dan niet behalen van een kampioenschap maakt bovendien ook meer abstractie van de toevalsfactor die een grote rol speelt bij individuele matches. De resultaten van het eigen onderzoek zijn hier en daar aangevuld met analyses van vakspecialisten. De resultaten geven een overzicht tot en met het seizoen 2015-2016, daar waar het seizoen 2016-2017 niet volledig ten einde was bij het indienen van deze masterproef.

1. Engelse Premier League

Tegenwoordig kent de Engelse Premier League een dominantie van een select aantal clubs.⁶⁶³ De Nederlandse sporteconoom VAN DER BURG becijferde dat tussen 2005 en 2015 maar zes clubs erin zijn geslaagd om minstens één keer in de top 4 te eindigen, terwijl dat tussen 1960 en 1970 veertien clubs waren.⁶⁶⁴ Dit wijst op een afgenomen spankracht in de breedte. Eigen onderzoek bevestigt dit standpunt. 44 % van de Engelse titels werden verdeeld onder MANCHESTER UNITED, LIVERPOOL en ARSENAL.⁶⁶⁵ Opvallend hierbij is dat Liverpool al 27 jaar geen kampioen meer is geworden en dat ARSENAL al dertien seizoenen zonder titel is. Dit wijst op het feit dat er een machtswisseling heeft plaats gevonden in het Engelse voetbal, mede dankzij de trend waarbij (vooral buitenlandse) rijke voorzitters veel kapitaal injecteren in een ploeg die voorheen niet bijzonder succesvol was. Voorbeelden hiervan zijn de Russische oligarch ROMAN ABRAMOVICH (CHELSEA FC) en sjeik MANSOUR BIN ZAYED AL NAHYAN die lid is van de koninklijke familie van de Verenigde Arabische Emiraten (MANCHESTER CITY FC).

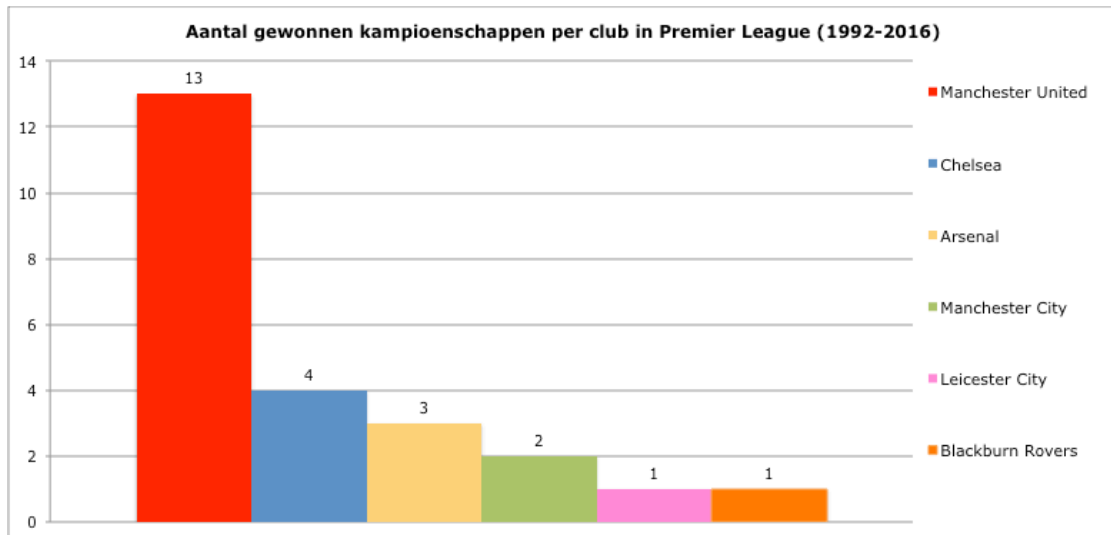
Sinds de Premier League 24 jaar geleden werd opgericht, zijn er amper zes ploegen kampioen geworden waarvan twee clubs maar één keer (nl. BLACKBURN ROVERS EN LEICESTER CITY). MANCHESTER UNITED won maar liefst dertien keer (54,2 %) de Engelse Premier League. De drie succesvolste clubs in de Premier League (MANCHESTER UNITED, CHELSEA EN ARSENAL) kapen 83,3 % van de kampioenschappen weg. In het post-BOSMAN-tijdperk waren er amper vijf clubs die de Premier League wisten te winnen, terwijl in dezelfde periode

⁶⁶³ T. VAN DER BURG, *Voetbalzaken: hoe de markt het spel kapotmaakt*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2015, 109.

⁶⁶⁴ T. VAN DER BURG, *Voetbalzaken: hoe de markt het spel kapotmaakt*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2015, 109.

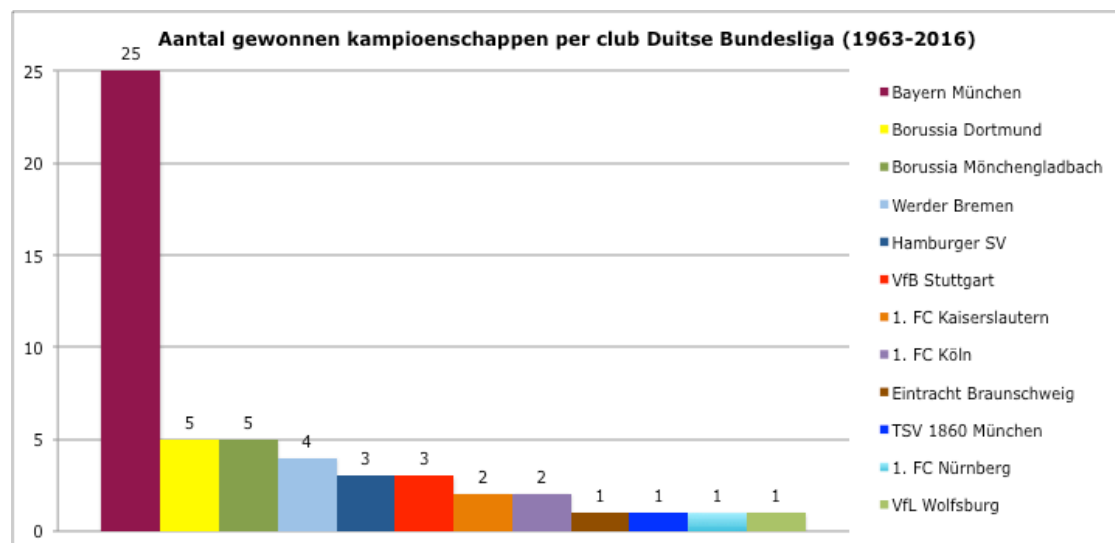
⁶⁶⁵ Gedurende de eerste en tweede wereldoorlog was er geen competitie.

voor het BOSMAN-arrest er negen clubs waren die dit konden doen. In de 21 jaar voorafgaand aan het BOSMAN-arrest was LIVERPOOL de succesvolste ploeg met tien titels (47,6 %), wat net iets minder is dan de elf titels die MANCHESTER UNITED behaalde in het tijdperk erna (52,4 %). Wat wel opmerkelijker is: sinds het BOSMAN-ARREST verdeelden de vier beste clubs (MANCHESTER UNITED, CHELSEA, ARSENAL en MANCHESTER CITY) maar liefst 95,2 % van de titels, terwijl de vier beste teams over dezelfde periode net voor het BOSMAN-arrest (LIVERPOOL, EVERTON, ARSENAL en MANCHESTER UNITED) samen amper 76,2 % van de titels behaalden. Sinds het BOSMAN-arrest is er dus een grotere machtsconcentratie in het Engelse voetbal, alhoewel de absoluut best presterende club niet echt significant beter is geworden.

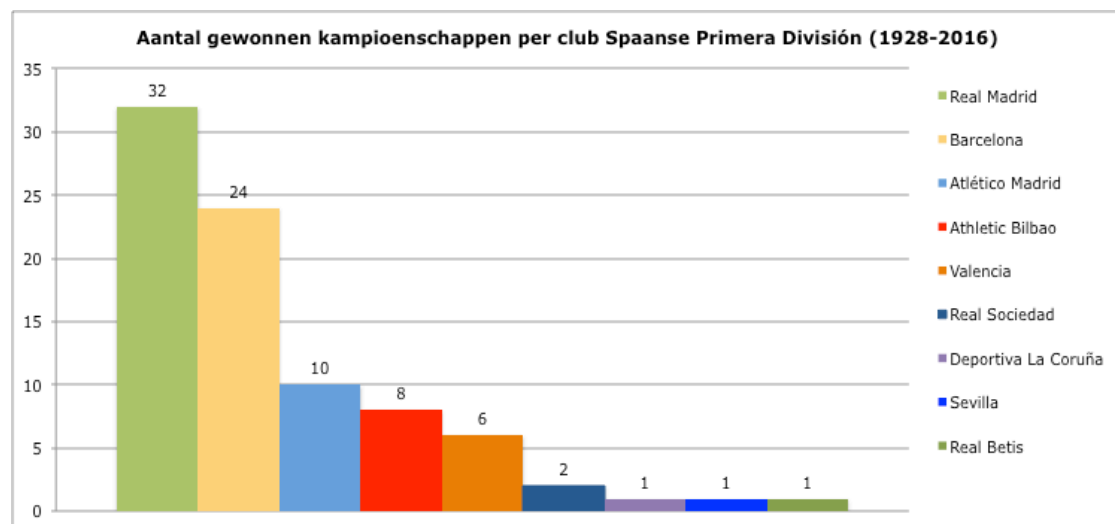
2. Duitse Bundesliga

De Duitse Bundesliga kende in 53 edities amper twaalf verschillende winnaars. BAYERN MÜNCHEN is afgetekend koploper met 25 titels (47 %), wat betekent dat het amper 28 keer naast de titel greep. Bovendien zijn er drie clubs wiens enige titel al dateert van in de jaren '60 (nl. TSV 1860 MÜNCHEN, EINTRACHT BRAUNSCHWEIG en 1. FC Nürnberg). De tweede plaats wordt gedeeld door BORUSSIA MÖNCHENGLADBACH (dat al haar titels in de jaren '70 won) en BORUSSIA DORTMUND met elk vijf titels. Er is dus een enorme discrepantie in het Duits voetbal, dat gekenmerkt wordt door de hegemonie van BAYERN MÜNCHEN. In het tijdperk na het BOSMAN-arrest (21 jaar) wisten slechts zes clubs het Duitse kampioenschap te winnen, wat minder is dan de acht clubs die in de 21 jaar voorafgaand aan het Bosman-arrest landskampioen wisten te worden. In het post-BOSMAN-tijdperk was het aandeel van de succesvolste club beduidend groter (61,9 %) dan in het pré-BOSMAN-tijdperk (38,0 %). Sinds het BOSMAN-arrest is er dus sprake van een beduidend groter wordende machtsconcentratie binnen het Duitse voetbal. Ook in 2017 werd BAYERN MÜNCHEN Duits landskampioen.

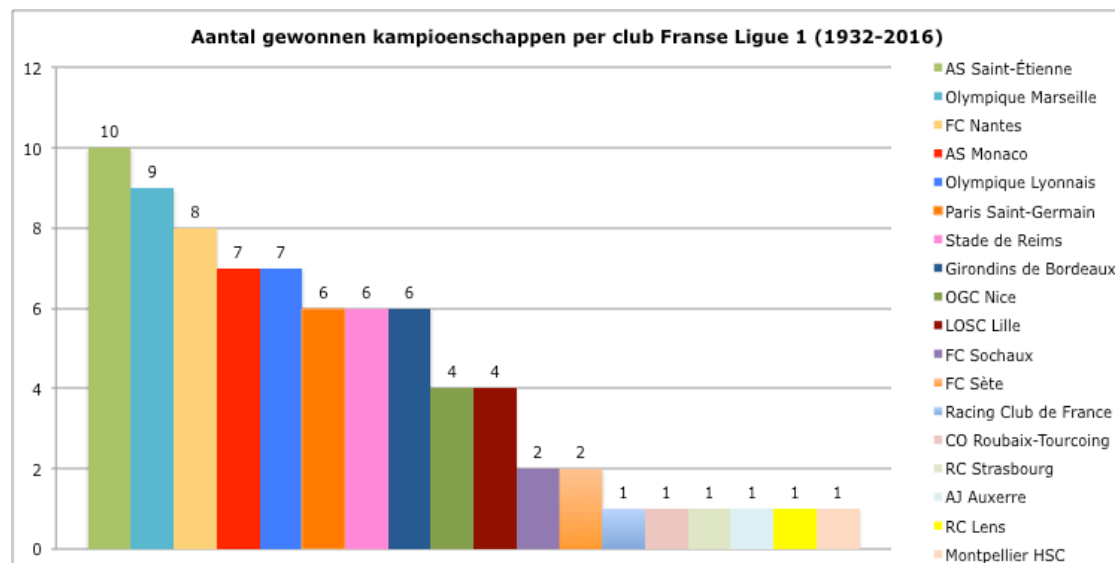
3. Primera División

Het Spaanse kampioenschap kende in zijn 89-jarige geschiedenis amper negen verschillende winnaars. In de Spaanse Primera División zijn er twee absolute topclubs (REAL MADRID en FC BARCELONA) die samen bijna 66 % van de titels hebben gewonnen. De drie beste Spaanse clubs (REAL MADRID, FC BARCELONA en ATLÉTICO MADRID) hebben samen net geen 78 % van de titels gewonnen. Het is dus slechts per occasionele uitzondering dat één van deze drie topclubs naast het kampioenschap grijpt. Dit wijst op een enorme scheeftrekking, zeker als je in aanmerking neemt dat REAL BETIS (1935), FC SEVILLA (1946) en DEPORTIVO LA CORUÑA (2000) slechts eenmalig kampioen werden en de laatste titel van REAL SOCIEDAD (1982) en ATHLETIC BILBAO (1984) al dateert uit lang vervlogen dagen. In het tijdperk na het BOSMAN-arrest wisten slechts vier verschillende clubs kampioen, wat één club minder is dan de vijf kampioenen die Spanje kende in dezelfde tijdperiode voor het BOSMAN-arrest. Dit verschil is niet echt significant. In de 21 jaar voorafgaand aan het BOSMAN-arrest was REAL MADRID met elf titels de succesvolste club, terwijl na het BOSMAN-arrest deze eer te beurt viel aan FC BARCELONA (tien titels), alhoewel beide clubs hun gezamenlijk aandeel in het aantal titels voor- en na het BOSMAN-arrest ongewijzigd is gebleven (nl. 76 %). Het BOSMAN-arrest heeft niet echt een verandering teweeg gebracht in de krachtverhoudingen binnen het Spaanse voetbal.

4. Ligue 1

De Franse Ligue 1 kent traditioneel een grote verscheidenheid aan winnaars. In 85 jaar kroonden maar liefst achttien verschillende clubs zich tot Frans landskampioen.⁶⁶⁶ Alhoewel hun laatste titel al van 1981 dateert, is AS SAINT-ÉTIENNE nog steeds koploper met tien stuks. OLYMPIQUE MARSEILLE (negen titels, waarvan de laatste in 2010) en FC NANTES (acht titels, waarvan de laatste in 2001) volgen op de voet. De laatste decennia zijn PARIS SAINT-GERMAIN (vier titels sinds 2013) en OLYMPIQUE LYON (zeven titels op rij van 2002 tot 2008) aan een stevige opmars bezig. Deze clubs zijn de succesvolste Franse teams sinds het BOSMAN-arrest. Samen scoren zij in het post-BOSMAN-tijdperk beduidend sterker (57,1 % van de titels) dan de twee sterkste clubs uit dezelfde periode voor het BOSMAN-arrest (33 %).⁶⁶⁷ Sinds het BOSMAN-arrest zijn er maar liefst tien kampioenen geweest in Frankrijk, dit is zelfs opvallend meer dan de zeven kampioenen die het land kende in het pre-BOSMAN-tijdperk. Alhoewel er dus in de breedte meer kampioenen zijn in Frankrijk na het BOSMAN-arrest, is het aandeel van de twee beste clubs toch enorm gestegen.

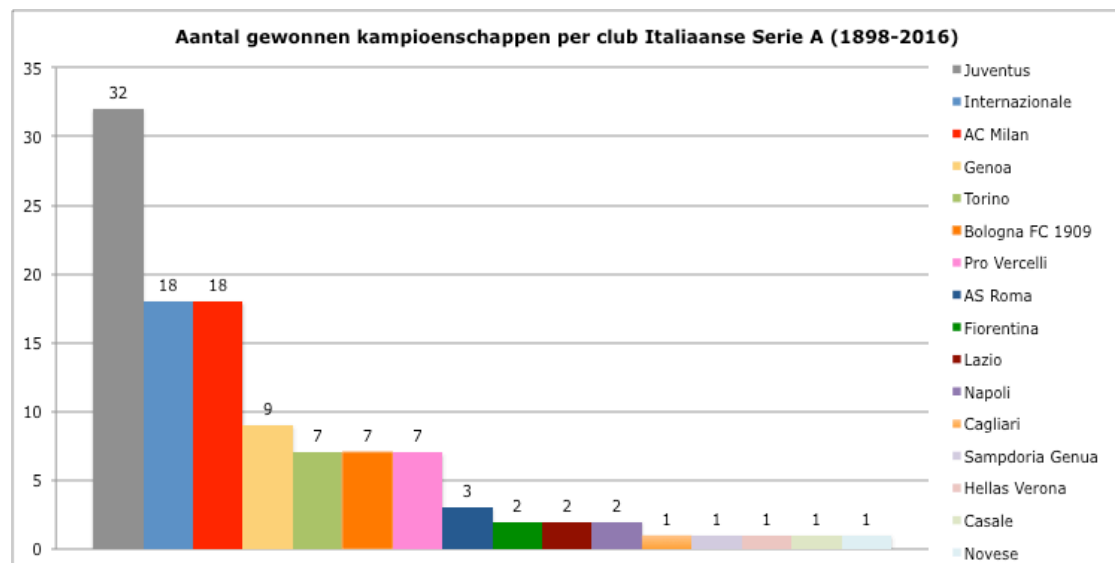

⁶⁶⁶ Tijdens de tweede wereldoorlog was er geen competitie.

⁶⁶⁷ Deze cijfers houden rekening met de officiële beslissing waarbij Marseille door een omkoopaffaire haar titel verloor. Als Marseille zonder omkoping ook kampioen was geworden, zou 38 % van de titels verdeeld zijn onder de twee succesvolste clubs in het pré-Bosman-tijdperk.

5. Serie A

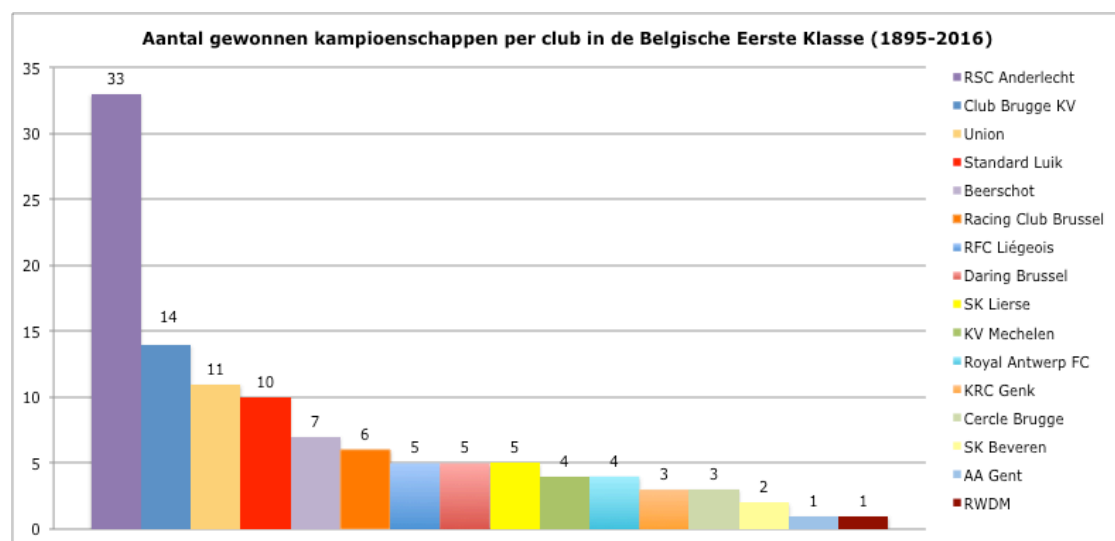
De Italiaanse Serie A en zijn voorloper kenden zestien verschillende winnaars in 119 jaar.⁶⁶⁸ Op het eerste zicht lijkt dit te wijzen op een zekere diversiteit, maar het tegendeel is waar. Zo zijn er diverse clubs (PRO VERCELLI, GENOA, BOLOGNA, AMBROSIANA-INTER, AC TORINO, NOVESE, CASALE) wiens successen zich – op een occasionele uitzondering na – afspeelden voor of kort na de tweede wereldoorlog. De drie succesvolste clubs (JUVENTUS, INTERNAZIONALE en AC MILAN) staan in voor bijna 61 % van de titels. In het post-BOSMAN-tijdperk wisten enkel AS ROMA en LAZIO ROMA (beiden één titel), de hegemonie van JUVENTUS, INTERNAZIONALE en AC MILAN te doorbreken. De laatste keer dat dit gebeurde is ondertussen al zestien jaar geleden. Sinds het BOSMAN-arrest verdelen de drie topclubs maar liefst 90,5 % van de titels onder elkaar, terwijl dit in dezelfde periode voor het arrest significant lager bleek te zijn (71,4 %). Er waren vijf clubs die Italiaans landskampioen werden na het BOSMAN-arrest, terwijl dat over dezelfde periode voorafgaand aan het arrest acht bleken te zijn. Dit wijst op een toegenomen machtsconcentratie na het BOSMAN-arrest.

⁶⁶⁸ Er wordt rekening gehouden met officiële beslissingen omtrent omkoping. Torino verloor één titel door omkoping. Juventus verloor door een omkopschandaal twee titels, waarvan er één werd toegekend aan Internazionale. Bovendien was er enkele jaren geen competitie omwille van de oorlogen.

6. Belgische Eerste Klasse

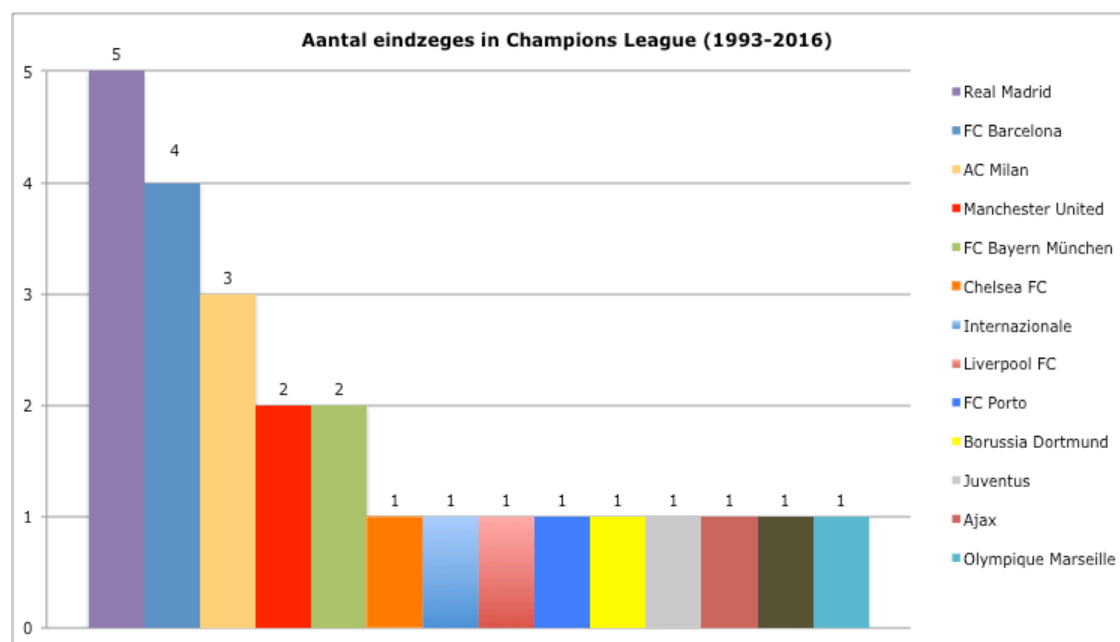
De Belgische Eerste Klasse kende in haar 122-jarig bestaan amper zestien verschillende winnaars.⁶⁶⁹ De eerste vijventwintig edities werden gewonnen door clubs die nu een bescheiden plaats innemen in de Belgische voetballerij of zelfs niet meer bestaan. In de zeventig edities na de Tweede Wereldoorlog waren er slechts elf clubs die zich tot kampioen konden kronen. De vier succesvolste clubs (RSC ANDERLECHT, CLUB BRUGGE, UNION en STANDARD LUIK) waren samen goed voor 60 % van de titels. In het post-BOSMAN-tijdperk waren er zes verschillende laureaten, wat evenveel is als in dezelfde periode voorafgaand aan het BOSMAN-arrest. De succesvolste ploeg na het BOSMAN-arrest was ANDERLECHT met negen titels (43 %) wat niet significant verschilt van de acht titels (38 %) die de club behaalde voor het BOSMAN-arrest. Het aantal titels van de vier succesvolste ploegen voor het arrest (RSC ANDERLECHT, CLUB BRUGGE, SK BEVEREN EN STANDARD LUIK) verschilt niet van de vier succesvolste ploegen na het arrest (RSC ANDERLECHT, CLUB BRUGGE, KRC GENK EN STANDARD LUIK) aangezien het aandeel in beide gevallen 90,5 % bedraagt.

⁶⁶⁹ Omwille van de eerste en tweede wereldoorlog waren er zeven seizoenen zonder competitie.

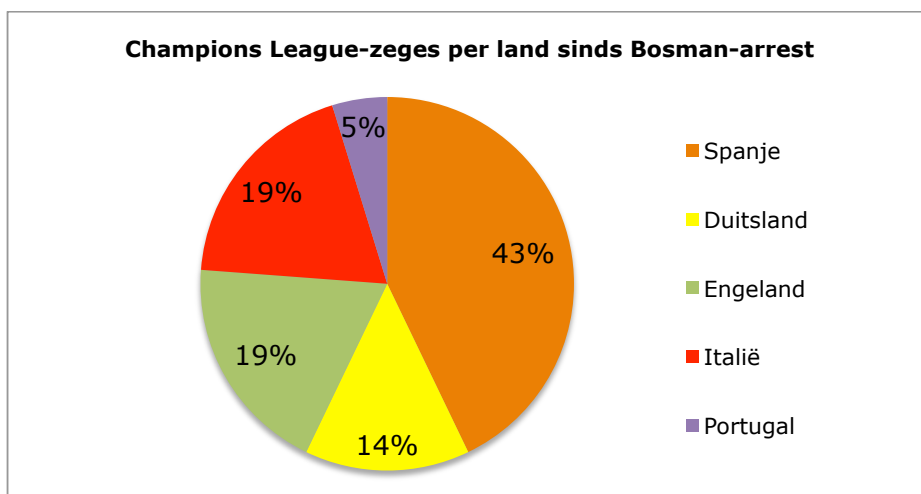
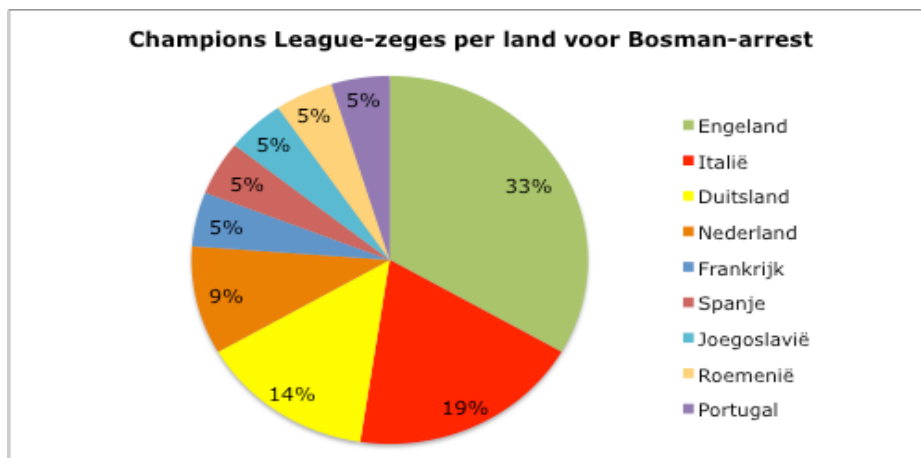
7. Champions League

In haar 24-jarig bestaande kende de belangrijkste Europese voetbalcompetitie veertien verschillende winnaars. Acht clubs zijn eenmalig laureaat, terwijl de overige vijf clubs samen 66,7 % van de overwinningen opeisen. De twee succesvolste clubs (REAL MADRID en FC BARCELONA) zijn samen goed voor 37,5 % van de eindzeges. Om een significante vergelijking te kunnen maken met het BOSMAN-arrest, is een blik nodig op de resultaten van de voorganger van de Champions League, de Europacup 1. Hieruit blijkt dat er veertien verschillende winnaars (66,7 %) waren voorafgaand aan het BOSMAN-arrest, terwijl dat er maar elf (52,4 %) zijn na het BOSMAN-arrest. De twee succesvolste clubs wisten bovendien na het BOSMAN-arrest samen negen keer de Champions League te winnen (42,9 %), terwijl dat in dezelfde periode voorafgaand aan het arrest maar zeven keer (33,3 %) was.⁶⁷⁰

⁶⁷⁰ De twee succesvolste clubs in de 21 jaar voorafgaand aan het Bosman-arrest waren FC Liverpool (vier eindzeges) en AC Milan (drie eindzeges).

Wat vooral opvalt bij de Champions League, is dat sinds het BOSMAN-arrest slechts clubs uit amper vijf landen wisten te winnen. In dezelfde periode voor het BOSMAN-arrest kwamen de winnaars uit negen verschillende landen. Het aandeel van Italië (19%), Duitsland (14 %) en Portugal (5 %) bleef ongewijzigd. Engeland viel fors terug (van 33 % naar 19 %), terwijl de Spaanse eindzeges enorm steeg (van 9% naar 43%). De Spaanse dominantie sinds het BOSMAN-arrest is volledig te wijten aan de goede prestaties van REAL MADRID en FC BARCELONA. De reden hiervoor lijkt grotendeels te zijn gelegen in de financiële positie van deze clubs. Ze profiteren onder andere van staatssteun verleend door lokale overheden, een oneerlijke verdeling van het televisiegeld en hogere sponsorinkomsten.⁶⁷¹ Bovendien speelt het competitieformat dat in de loop der jaren werd gewijzigd, steeds meer in het voordeel van de rijkere clubs. De rijkere clubs zijn dan weer de clubs die in staat zijn om veel te spenderen op de transfermarkt om zo de betere spelers aan zich te kunnen koppelen.⁶⁷²

⁶⁷¹ T. VAN DER BURG, *Voetbalzaken: hoe de markt het spel kapotmaakt*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2015, 35-107.

⁶⁷² T. VAN DER BURG, *Voetbalzaken: hoe de markt het spel kapotmaakt*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2015, 35-107.

De Nederlandse sporteconoom VAN DER BURG becijferde dat tussen 2005 en 2015 amper vijftien verschillende clubs de halve finale wisten te bereiken, terwijl dat tussen 1960-1970 maar liefst vijventwintig verschillende clubs waren.⁶⁷³ De dominantie van de clubs uit de grote competities (Engeland, Spanje, Italië, Duitsland en Frankrijk) is enorm gegroeid: daar waar tussen 1960 en 1970 nog zestien clubs uit andere landen de halve finale van de Champions League wisten te halen, is dit al twaalf jaar niet meer gebeurt.⁶⁷⁴

8. Conclusie en slotbemerkingen

In het algemeen kan gesteld worden dat er na het BOSMAN-arrest een (nog) grotere machtsconcentratie in het voetbal is binnengeslopen. De Premier League is minder spannend geworden sinds het BOSMAN-arrest. Er is een grotere dominantie van een select aantal ploegen, al is de succesvolste ploeg niet echt significant sterker in vergelijking met de periode voorafgaand aan het BOSMAN-arrest. Een zelfde vaststelling kan gemaakt worden in Spanje, zij het dat daar de dominantie van de twee absolute topclubs (REAL MADRID en FC BARCELONA) ongewijzigd is gebleven. De machtsconcentratie in Duitsland en Italië is fel toegenomen in het post-BOSMAN-tijdperk. De Franse competitie was de enige onderzochte competitie waarbij er meer kampioenen waren in het tijdperk na het BOSMAN-arrest dan in de periode voor het arrest. Alhoewel er in de periode na het arrest in de breedte meer competitie lijkt te zijn, is het aandeel van de twee beste Franse clubs in het aantal titels wel enorm gestegen (nl. met 24 %). In België is er niet echt een significant verschil te merken: de succesvolste ploeg is slechts een beetje succesvoller sinds het BOSMAN-arrest en het aandeel van de vier beste clubs in het totaal aantal titels is zelfs hetzelfde gebleven (nl. 90,5 %). Op Europees niveau is de machtsconcentratie fel te merken: er zijn steeds minder clubs die steeds vaker winnen. Bovendien komen die clubs uit een steeds beperkter wordend aantal landen. Daar waar in de periode voor het BOSMAN-arrest de laureaten nog uit negen verschillende landen kwamen, zijn er in het post-BOSMAN-tijdperk amper vijf landen die een laureaat kennen.

Deze machtsconcentratie vindt in belangrijke mate zijn oorzaak in de verschillen in inkomsten tussen clubs.⁶⁷⁵ De rijkere clubs verdienen steeds meer en zijn daardoor in staat om de beste spelers te contracteren tegen een hoog salaris en voor een riante transfersom.⁶⁷⁶ Bovendien is er een katalysator-effect die de ongelijkheid doet toenemen: de rijkste clubs kunnen de beste spelers kopen waardoor ze meer winnen. Dit succes trekt nog meer fans, nog meer inkomsten uit sponsoring/merchandising/televisierechten aan,

⁶⁷³ T. VAN DER BURG, *Voetbalzaken: hoe de markt het spel kapotmaakt*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2015, 109.

⁶⁷⁴ T. VAN DER BURG, *Voetbalzaken: hoe de markt het spel kapotmaakt*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2015, 35-107.

⁶⁷⁵ T. VAN DER BURG, *Voetbalzaken: hoe de markt het spel kapotmaakt*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2015, 110.

⁶⁷⁶ T. VAN DER BURG, *Voetbalzaken: hoe de markt het spel kapotmaakt*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2015, 110.

waardoor ze (nog) betere spelers kunnen aantrekken.⁶⁷⁷ Er is sprake van een vicieuze cirkel. De mondiale exposure die absolute topclubs zoals REAL MADRID en FC BARCELONA genieten, uit zich in competitieve voordelen die voor een onoverbrugbare kloof zorgen.⁶⁷⁸ Visie, talent en mentaliteit zijn steeds minder van belang aangezien geld een dominante rol speelt.⁶⁷⁹

De groeiende voorspelbaarheid brengt problemen met zich mee. Voor voetbalfans van de absolute topclubs maakt dit niets uit aangezien zij vooral willen dat hun favoriete team uiteindelijk wint.⁶⁸⁰ Toch is spanning binnen een wedstrijd en binnen de competitie cruciaal. De krachtverschillen mogen niet te groot zijn.⁶⁸¹ Uit een rondvraag bij de overkoepelende Britse supportersorganisatie blijkt dat het leeuwendeel van haar leden voorstander is van spannendere competities en dus meer kansen wil voor kleinere clubs.⁶⁸² Diverse sporteconomen stellen dat er meer plezier zou zijn voor de supporters als de verschillen kleiner worden, al contesteren andere sporteconomen dit.⁶⁸³

De Nederlandse sporteconoom VAN DER BURG stelt dat het aannemelijk is dat de huidige krachtsverschillen groter zijn dan goed is voor de voetbalsector en acht het daarom belangrijk dat de krachtsverschillen in de nabije toekomst worden gereduceerd.⁶⁸⁴

⁶⁷⁷ T. VAN DER BURG, *Voetbalzaken: hoe de markt het spel kapotmaakt*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2015, 110-111.

⁶⁷⁸ T. VAN DER BURG, *Voetbalzaken: hoe de markt het spel kapotmaakt*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2015, 111.

⁶⁷⁹ T. VAN DER BURG, *Voetbalzaken: hoe de markt het spel kapotmaakt*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2015, 111.

⁶⁸⁰ T. VAN DER BURG, *Voetbalzaken: hoe de markt het spel kapotmaakt*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2015, 114.

⁶⁸¹ T. VAN DER BURG, *Voetbalzaken: hoe de markt het spel kapotmaakt*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2015, 115.

⁶⁸² T. VAN DER BURG, *Voetbalzaken: hoe de markt het spel kapotmaakt*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2015, 119-120.

⁶⁸³ T. VAN DER BURG, *Voetbalzaken: hoe de markt het spel kapotmaakt*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2015, 120-121.

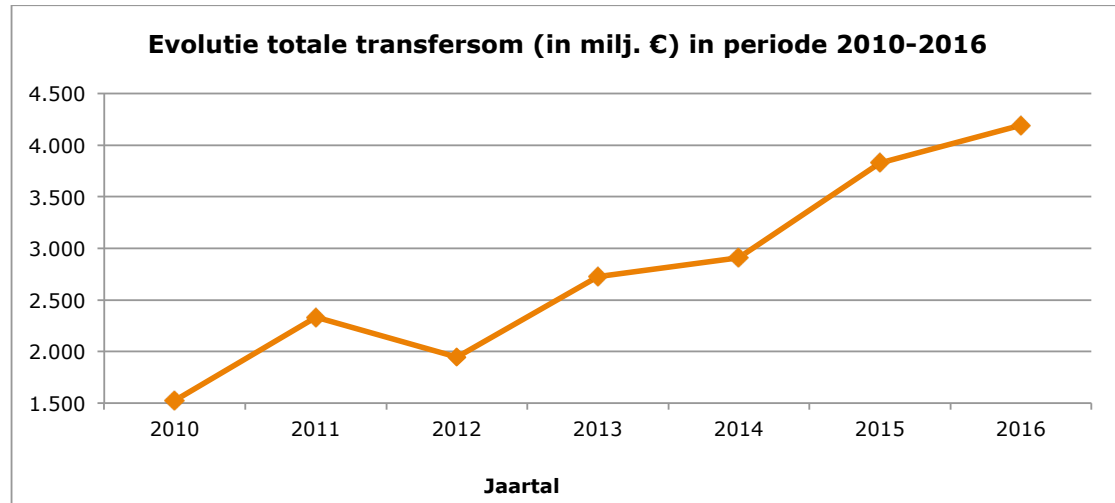
⁶⁸⁴ T. VAN DER BURG, *Voetbalzaken: hoe de markt het spel kapotmaakt*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2015, 121.

Opmerking:

Voor gelijkaardige conclusies zie onder andere:

S. SZYMANSKI, *Money and football: a soccernomics guide*, New York, Nation Books, 2015, 1-300.

Bijlage 3. Evolutie totale transfersom (in milj. €) in periode 2010-2016

Jaartal	Winter	Zomer	Totaal
2010	147 milj.	1.377 milj.	1.524 milj.
2011	523 milj.	1.809 milj.	2.333 milj.
2012	285 milj.	1.661 milj.	1.946 milj.
2013	406 milj.	2.319 milj.	2.725 milj.
2014	383 milj.	2.526 milj.	2.909 milj.
2015	495 milj.	3.333 milj.	3.828 milj.
2016	494 milj.	3.699 milj.	4.193 milj.
Totaal	2.733 milj.	16.724 milj.	19.458 milj.

Bron: R. POLI, L. RAVENEL en R. BESSON, "Transfer fees: monetary flows in European football", *CIES FOMR*, September 2016, 1.